Danskernes Historie Online
Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliserings-projekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: https://slaegtsbibliotek.dk
Danske Slægtsforskere: https://slaegt.dk

FORSVARETS BYGNINGSTJENESTE

1952 - 1977

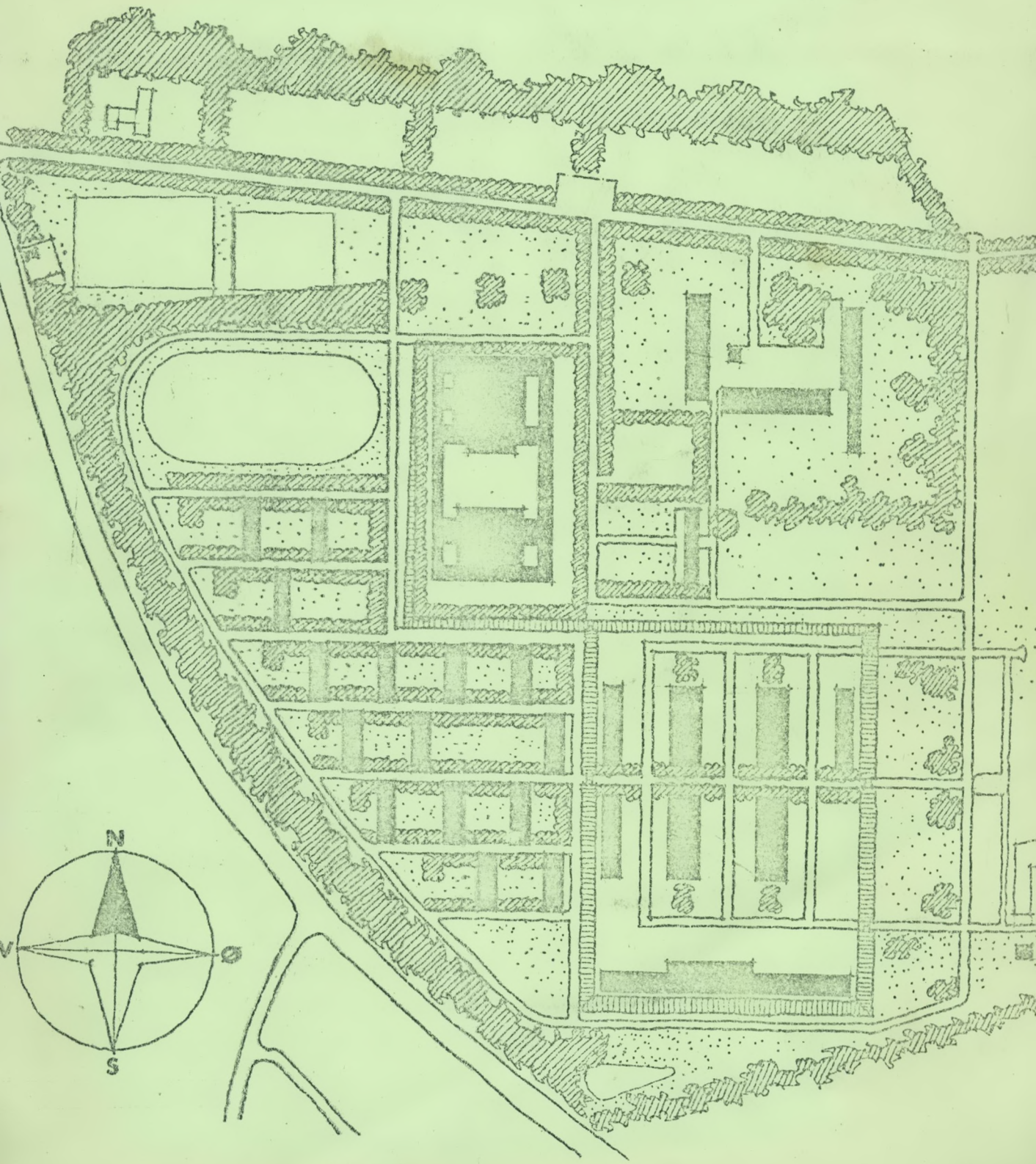

Rettelser:

s. 66.	Tekst til Fig. 22.	"Værkstedsbygning" rettes til "Indkvarteringsbygning m.v."
s. 121.	Tekst til Fig. 37.	"1964" rettes til "1969".

I N D H O L D

Kap.		Pkt.
	Forord	
I	Indledning	1
II	Historisk udvikling 1684-1952	2- 9
III	Oprettelse 1952	1o- 14
IV	Opgaver	15- 16
V	Organisation 1954	17- 38
VI	Organisationsudviklingen 1954-69	39- 41
VII	Organisationsudviklingen 1969-77	42- 48
VIII	Chefer	49
IX	Personelændringer	5o- 51
X	Byggeriets omfang	52- 53
XI	Saxild-Udvalget	54- 57
XII	Andre bistandsorganer	58- 65
XIII	Værnepligtige teknikere	66- 68
XIV	Projekteringsbistand	69- 71
XV	Konstruktionsformer og standard	72- 78
XVI	Udbudsformer	79- 89
XVII	Arbejdskraft	9o- 94
XVIII	Ejendomsforvaltning	95- 98
XIX	Lejemålsforvaltning	99-1oo
XX	Kommandantskabsforvaltning	1o1
XXI	Kommunale kaserneområder	1o2-114
XXII	Brandsikring	115-117
XXIII	Områdetjeneste	118-12o
XXIV	Energibesparende foranstaltninger	121-122
XXV	Fredede bygninger	123-147
XXVI	Afgivelse af områder	148-18o
XXVII	Brændstofforsyning	181-19o
XXVIII	Bygningsberedskab	191-198
XXIX	Aflevering af bygge- og anlægsarbejder	199-2o1
XXX	Kaserneorden	2o2-224
XXXI	Samarbejdsordning	225-234
XXXII	Udførte bygge- og anlægsarbejder	235-4oo
XXXIII	De kommende års opgaver	4o1-411

Bilag De militære Bygningsetater 1684-1952

FIGURFORTEGNELSE

Figur nr.

1. Fæstningens Materialgårds indgang
2. Bygningstjenestens stamtræ
3. Organisation 1954
4. Organisation 1964
5. Organisation 1977
6. Personelændringer 1952-77
7. Artsopdelte byggeudgifter m.v. 1952-77
8. Byggeudgifter m.v. 1952-77
9. Samarbejdsdiagram
10. Station Kutdleq, Østgrønland
11. Hærens Materielkommando, Hjørring
12. Skive Kaserne
13. Flådestation Korsør
14. Flyvestation Karup. Flymotorværksted
15. Kastellet
16. Søkvæsthuset
17. Livgardens Kaserne
18. POL-Hovedkontor Gadholt
19. Lyngsbæk Bro
20. Flyvestation Ålborg. Hovedværksted
21. Flyvestation Værløse. Hangarer
22. Flådestation Korsør

Figur nr.

23. Flyvestation Skrydstrup. Skulptur
24. Randers Kaserne. Kvarterbygning
25. Høveltegård Kaserne. Caféteriabygning.
26. Marinestation Thorshavn
27. Jægersborg Kaserne. Kvarter
28. Jægersborg Kaserne. Skolebygning
29. Jægersborg Kaserne. Fredet bygning
30. Forsvarskommandoen Vedbæk
31. Antvorskov Kaserne. Kvarterområde
32. Flyvestation Skalstrup. Kvarterområde
33. Quintus, Holmen. Administrationsbygning
34. Avderødlejren
35. Sønderborg Kaserne. Kvarterbygning
36. Oksbøl Sydlejr. Køresimulatorbygning
37. Skive Kaserne. Centerbygning
38. Flyvestation Skagen
39. Flyvestation Karup. Værkstedsbygning
40. Flyvestation Skrydstrup. Hangar
41. Fæstningens Materialgård, set indefra

Etablissementsregister til kap. XXXII,
anført alfabetisk efter stednavne med punkthenvisninger:

A. Aborg 342
Angissoq 319
Anholt 368
Antvorskov 271
Avderød 3o8
Avedøre 241

B. Bagsværd 27o
Bangsbo 371
Bornholm 293
Borris 36o
Brande 34o
Brødeskov 252
Bækskov 397

C. Christianshavn 315
Christiansø 313

D. Daneborg 3o3

E. Ejde 316
Elling 365

F. Farum 248
Finderup 351
Fredensborg 251
Fredericia 321
322
Frederiksberg Slot 277
Frederikshavn 367

G. Garderhøj 264
Gladsaxe 253
Gribskov 269
Grønnedal 3o1
Gunderød 259
Gurrehus 261

H. Haderslev 325
334
Hellebæk 25o
Hevring 361
Hjørring 362
363
Holbæk 275
Holmen 298
Holstebro 347
357
378
Hvorup 348
Høvelte 243-245
247

J. Jonstrup 257-258
Jægersborg 24o

K. Kagerup 26o
Karsemose 269
Karup 393
Kastellet 236
Kolding 338
Kompedal 387
Korsør 3oo
Kronborg 249
Kutdleq 317
Kulsbjerg 273
Københavns Mil.hospital 268
Købmagergade 32o

L. Langeland 332
Lergravsvej 299
Livgardens Kaserne 237
Lyngbyvej 262
Lynæs 312

M. Margretheholm 298
Melby 297
Middelfart 337
Middelgrund 309

N. Nykøbing F. 295 296
Nymindegab 333
Næstved 274
Nørre Uttrup 349 358

O. Odense 323 335 339
Oksbøl 327
Orsuiagssuaq 318

P. Proviantgården 267

R. Randers 346
Ribe 341
Rigensgade 265
Ringkøbing 379
Ringsted 276
Roskilde 292
Rude Skov 263
Rømø 399

S. Sandholm 246
Sigerslev 291
Silkeborg 380
Sjellebro 388
Sjælsmark 242
Skagen 372
Skalborg 373
Skive 354
Skrydstrup 394
Stevns 305
Stokkemarke 294
Svanemøllen 238
Svendborg 336
Sæby 364 375
Søgård 328
Sønderborg 324

T. Thisted 377
Thorshavn 302 307 310 314
Tirstrup 395
Tranum 398
Tune 292
Tønder 326

V. Vandel 396
Varde 329
Vedbæk 255
Viborg 350 359 374 382 386
Vordingborg 272
Vridsløselille 294
Værløse 256

Ø. Østerbrogade 239

Å. Ålborg 381 392
Århus 352-353 366 383
Års 376

F O R O R D

1. november 1952 blev Forsvarets Bygningstjeneste oprettet ved sammenlægning af de hidtidige militære bygningsmyndigheder: Hærens Bygningstjeneste, Søværnets Bygningsvæsen og Kystbefæstningens Vedligeholdelsesafdeling.

Målt med historiens alen er 25 år et begrænset åremål, og Bygningstjenesten har da også aner, der rækker helt tilbage til 1684.

1. november 1977 gennemføres en ændret organisation for Forsvarets Bygningstjeneste efter mange og lange overvejelser og med bidrag fra mange sider i de nærmest foregående 8 år, idet de hidtidige 3 bygningsdistrikter i Jylland sammenlægges til Vestre Byggeadministration med hovedsæde i Kommandobygningen i Viborg, de hidtidige 3 bygningsdistrikter i København sammenlægges til Østre Byggeadministration med hovedsæde i Rigensgades Kaserne i den bygning, der for nylig er tilbagegivet forsvaret efter mange års udlån til Danmarks tekniske Højskole, og i Forsvarets Bygningstjenestes Direktorat i Fæstningens Materialgård sammenlægges de hidtidige Arkitekt- og Ingeniørafdelinger til en fælles Teknisk Afdeling.

Det er derfor fundet naturligt på dette tidspunkt at give en sammenfattende fremstilling, der kan give en større kreds i og uden for forsvaret et nærmere kendskab til art og omfang af de opgaver, der har påhvilet Forsvarets Bygningstjeneste i de forløbne 25 år, og til den organisation, der skal løse disse opgaver i de kommende år.

Endvidere er medtaget nogle synspunkter om samarbejdet mellem Forsvarets Bygningstjeneste og brugerne af forsvarets etablissementer.

Beretningen er uklassificeret, og oplysninger om de af Bygningstjenesten udførte klassificerede opgaver er derfor ikke medtaget heri.

Alligevel tilsigter beretningen også at være en hjælp for forsvarets myndigheder i det videre logistiske planlægningsarbejde.

Bygningstjenestens medarbejdere har trukket et stort læs i de forløbne 25 år, men også mange andre inden for og uden for forsvaret har bidraget til gennemførelse af de opgaver, der fremgår af denne beretning.

Oktober 1977.

FORSVARETS BYGNINGSTJENESTE
1. november 1952-1977

I. INDLEDNING

1. Den danske, militære bygningshistorie går så langt tilbage i tiden, som vor historiske viden rækker.

Blandt de store militære bygge- og anlægsarbejder i Danmark i tiden op til 1684 kan nævnes:

- Danevirke-volden i Sydslesvig fra ca. år 800,
- Trelleborg og Fyrkat m.fl. fra ca. år 1000, der var uddannelses- og beredskabslejre for Svend Tveskægs dækningsstyrker af integrerede hær- og søværnsenheder,
- Absalons "Flådestation København" fra 1167,
- Chr.IV's Tøjhus og Arsenal m.v. på Slotsholmen fra 1598-1604 samt
- Kastellet fra 1662-1665.



Fig. 1. Fæstningens Materialgård.
Indgang til Forsvarets Bygningstjeneste.

II. HISTORISK UDVIKLING 1684-1952

2. I tiden op til 1684 udførtes de militære bygge- og anlægsarbejder i Danmark og Holsten m.v. af de under Generalstaben hørende "Ingenieurer og Kondukteurer, som sorterede under Generalkvartermestere, en for Danmark og en for Holsten".

3. Ved Chr.V's reskript af 6. november 1684 oprettedes til varetagelse af rigets militære bygge- og anlægsopgaver de kgl. danske og holstenske Fortifikationsetater og få år senere den kgl. norske Fortifikationsetat.

4. 1763 blev Fortifikationsetaterne samlet i Ingeniørkorpset.

5. Den videre historiske udvikling fremgår af hosstående stamtræ, fig. 2.

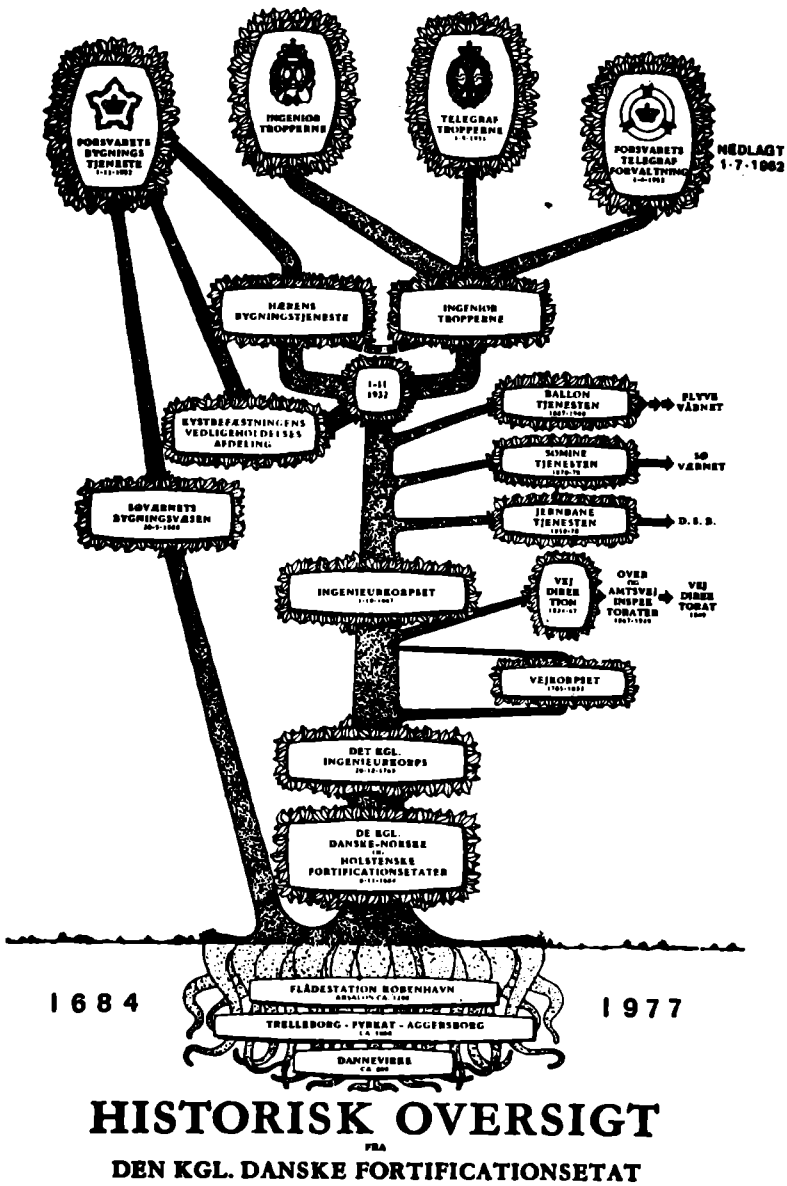

Fig. 2. Bygningstjenestens stamtræ.

6. Fortifikationsetaternes og Ingeniørkorpsets historie for tiden 1684-1884 er samlet i et jubilæumsskrift, der blev udgivet i forbindelse med 2oo-års jubilæet 6. november 1884.

7. Ingeniørkorpsets historie med hovedvægt på tiden 1884-1934 er optaget i Tidsskrift for Ingeniørofficerer 1934 (s.73-2o9) i anledning af 25o-års dagen den 6. november 1934.

Endvidere er i Tidsskrift for Ingeniørofficerer 1932 (s.129-156) givet en fremstilling i hovedtræk af Sø- og Kystbefæstningens bygningshistorie 1865-1932.

8. I værket "Flåden gennem 45o år" fra 1962 er i bind II: "Administration, teknik og civile opgaver" på s.121-136 givet glimt af Søværnets Bygningsvæsens historie frem til 1952, medens der endnu ikke er givet en fremstilling af Hærens Bygningstjenestes historie for perioden 1932-1952.

9. Der henvises i øvrigt herom til den som bilag optagne oversigt over de militære bygningsetaters historiske udvikling 1684-1952.

III. OPRETTELSE 1952

lo. Som et led i gennemførelsen af forsvarets nyordning i 195o efter Danmarks indtræden i NATO blev Forsvarets Bygningstjeneste oprettet 1. november 1952 ved sammenlægning af Hærens Bygningstjeneste, Søværnets Bygningsvæsen og Kystbefæstningens Vedligeholdelsesafdeling.

11. Oprettelsen var hjemlet i § 14 i lov nr. 242 af 27. maj 195o om forsvarets ordning, jfr. Kundgørelse for hæren B.15-195o og Kundgørelse for søværnet B.11-195o, og i § 35 i lov nr. 277 af 18. juni 195o, jfr. Kundgørelse for hæren B.23-1951 og Kundgørelse for søværnet B.2o-1951.

12. Bestemmelserne om oprettelse af den fælles Forsvarets Bygningstjeneste og dennes foreløbige organisation blev fastsat i Kundgørelse for forsvaret B.44-1952 og A.131-1952, pkt. 1.

13. Formålet med oprettelsen af Forsvarets Bygningstjeneste var under en fælles ledelse at samle bygnings- og ejendomsforvaltningen for de under Forsvarsministeriet hørende myndigheder og institutioner m.fl. kort efter, at Krigs- og Marineministerierne var blevet samlet i et fælles Forsvarsministerium 1 oktober 195o, og at værnene var blevet samlet under Forsvarschefen, og sammen-

lægningen blev gennemført på et tidspunkt, hvor der netop var påbegyndt et meget stort militært bygge- og anlægsprogram.

14. Den i de nævnte forsvarslove tilvejebragte hjemmel for oprettelsen af Forsvarets Bygningstjeneste var baseret på Forsvarskommissionens 2. betænkning, på betænkning af 14. september 1950 fra kommissionen af 29. juni 1949 - den såkaldte Kofoed-Kommission - vedrørende oprettelsen af et forsvarsministerium m.v. og på betænkning af 25. august 1950 fra Udvalget vedrørende Forsvarets Bygningstjeneste.

IV. OPGAVER

15. I hele perioden 1952-1977 har Forsvarets Bygningstjeneste varetaget følgende opgaver for forsvaret og for andre myndigheder og institutioner under Forsvarsministeriet:

- forsvarets nybygnings- og anlægsarbejder (bevillings- og detailprojektering, udbydelse, kontrahering og udførelse).
- forsvarets ombygnings-, moderniserings- og istandsættelsesarbejder (bygningsforslag, projektering, udførelse).
- forsvarets bygningsmæssige vedligeholdelsesarbejder, herunder afhjælpning af brand-, storm-, frost-, vand- og andre skader.
- drift af bygningstekniske installationer på visse etablissementer, herunder de 6 store flyvestationer.
- anskaffelse og vedligeholdelse af brandslukningsmateriel til forsvarets bygninger og faste anlæg.
- ejendomsforvaltning for forsvarets etablissementer, herunder skatter, afgifter og servitutter samt køb og salg, ekspropriation, leje og forpagtning m.v. af fast ejendom.
- drift af forsvarets større distributionsanlæg og beredskabstankområder for flydende brændstoffer.
- planlægning og forberedelse i fredstid af foranstående opgavers løsning under krig (bygningsberedskab).

16. Tilsvarende opgaver er varetaget:

- i hele perioden for Indenrigsministeriets lejre og skoler for civile værnepligtige (nu under: Styrelsen for civil Værnepligt),

- fra 1961 for Statsministeriet, senere Indenrigsministeriet (Regeringsudvalget for civilt Beredskab, nu Civilforsvarsstyrelsen) for flere sikrede totalforsvarsanlæg og
- fra 1978 for Indenrigsministeriet, Civilforsvarsstyrelsen, for dettes øvrige etablissementer.

V. ORGANISATION 1954

17. På tidspunktet for oprettelsen af Forsvarets Bygningstjeneste i 1952 var dettes detailorganisation ikke fastlagt, men en foreløbig ramme herfor blev - som foran nævnt - fastsat af Forsvarsministeriet i oktober 1952.

Umiddelbart efter påbegyndtes forhandlinger mellem Forsvarsministeriet, Forsvarets Bygningstjeneste og de mange berørte personaleorganisationer om udformningen af Forsvarets Bygningstjenestes detailorganisation.

18. Efter 1½ års forhandlinger blev Forsvarets Bygningstjenestes organisation fastsat i sommeren 1954 og den hertil svarende normering af i alt 167 tjenestemandsstillinger gennemført ved lov nr. 187 af 11. juni 1954, jfr. Kundgørelse for forsvaret B.21-1954, pkt. 2.

19. Med den opgave at give forslag til indrangering i en fælles aldersorden af alt før 1. september 1953 i Forsvarets Bygningstjeneste tjenestemands- og kontraktansat personel blev der efter forslag fra Forsvarets Bygningstjeneste af Forsvarsministeriet nedsat et udvalg under ledelse af den daværende formand for "Samrådet", rektor H.V. Bang, 4. september 1953.

Udvalgets betænkning forelå 18. juni 1954. Forsvarsministeriet tiltrådte i alt væsentligt udvalgets indstilling, som derefter dannede grundlag for udnævnelserne til de nynormerede stillinger i Forsvarets Bygningstjeneste, der gennemførtes i december 1954, jfr. Kundgørelse for forsvaret A.141-1954.

2o. Fra 1. november 1954 blev Forsvarets Bygningstjenestes organisation - efter successive tilpasninger i de første 2 år - fastsat som vist på fig. 3.

21. De Forsvarets Bygningstjeneste påhvilende opgaver fordeltes således på de i fig. 3 nævnte afdelinger og bygningsdistrikter:

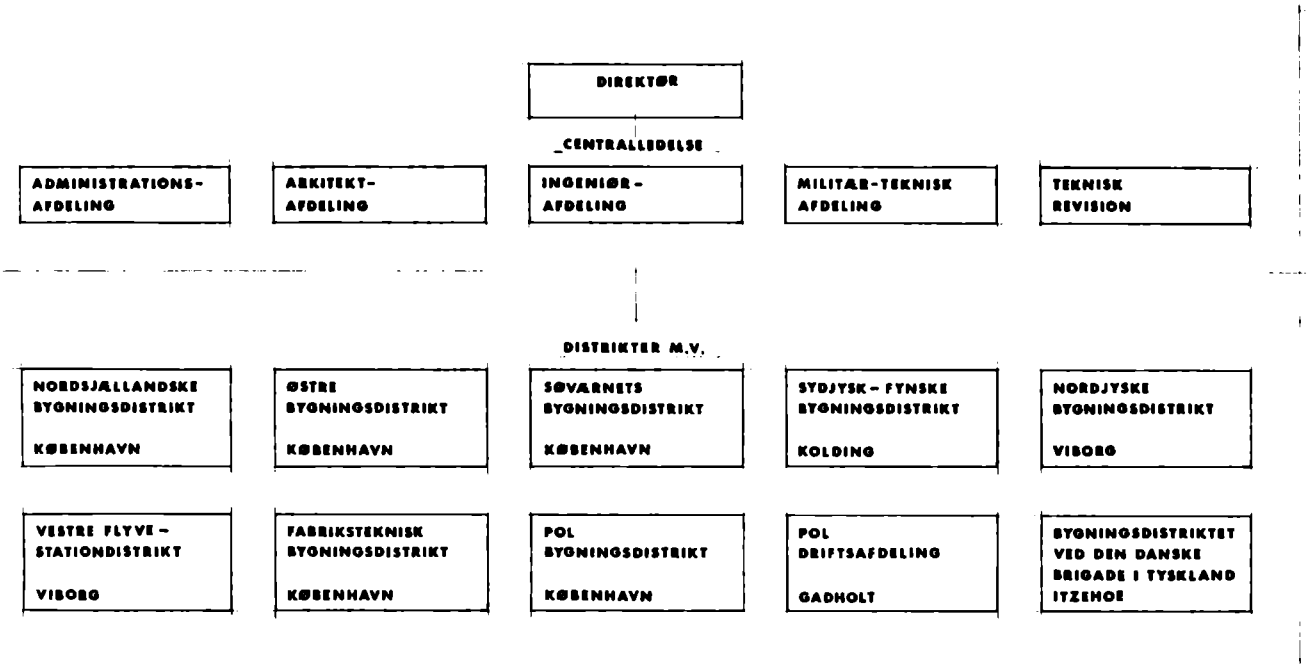

FIG. 3 FORSVARETS BYGNINGSTJENESTES ORGANISATION 1954.

22. Administrationsafdelingen:

- Sekretariatsforretninger, herunder administrative og organisatoriske bestemmelser m.v.,
- erstatnings- og ejendomssager, herunder behandling af juridiske spørgsmål i forbindelse med bl.a. køb, ekspropriation, salg, leje, forpagtning og lån af ejendomme m.v.,
- økonomi-, lønnings- og budgetsager samt
- bogholderi, inventarregnskab og kasseforretninger.

23. Arkitektafdelingen:

Udførelse, henholdsvis gennemgang af den af distrikter m.fl. udførte arkitektmæssige projektering, herunder bl.a.

- programlægning og forprojektering,
- detailprojektering samt
- udarbejdelse af standards og normer, bl.a. for fast inventar m.v.

24. Ingeniørafdelingen:

Udførelse, henholdsvis gennemgang af den af distrikter, rådgivende ingeniører m.fl. udførte ingeniørmæssige projektering, herunder bl.a.:

- statiske konstruktioner m.v.,
- vej-, kloak- og vandforsyningsanlæg m.v.,
- fortifikations- og skydebaneanlæg m.v.,
- el-, varme-, ventilations- og sanitære installationer m.v. samt

- brandsikrings- og brandslukningsforanstaltninger.

25. Teknisk Afdeling:

I tiden 1. november 1952 - 30. september 1954 var forannævnte Arkitektafdeling og Ingeniørafdeling samlet i en fælles Teknisk Afdeling.

26. Militærteknisk Afdeling, hvori indgik:

- bygningsinspektøren for hæren,
- bygningsinspektøren for søværnet og
- bygningsinspektøren for flyvevåbnet, der alle:

- deltog i behandlingen af fortifikatoriske spørgsmål, herunder ABC-, bombe- og sprængstyksikring samt sløring m.v. af bl.a. kampetablissementer,
- varetog behandlingen af sager vedrørende de respektive værn i samarbejde med Centralledelsens andre afdelinger m.fl.,
- bistod ved overtilsyn med etablissementernes vedligeholdelsestilstand og byggearbejdernes udførelse,
- formidlede samarbejdet med de respektive værnskommandoer, bl.a. med hensyn til byggeprogrammer m.v., samt
- varetog udarbejdelse af retningslinier for og forberedelse af Forsvarets Bygningstjenestes virksomhed i krig og kritiske situationer i samarbejde med de respektive værnskommandoer m.fl.

27. Teknisk Revision:

Intern teknisk revision af afdelingers og distrikters regnskaber, herunder

- gennemgang af arbejdsoverdragelser (kontrakter) m.v. og anviste regninger (a conto-udbetalinger) m.v. i forbindelse med evt. fornøden
- besigtigelse af udførte eller under udførelse værende arbejder samt
- efterprøvelse af forslag til udbudsmateriale og -form, arbejdsoverdragelser (kontraktudkast) m.v.

28. Fabriksteknisk Bygningsdistrikt:

Bygnings- og ejendomsforvaltningen for etablissementer m.v. under Ammunitionsarsenalet, Våbenarsenalet og Forsvarets Krigsmaterielforvaltning,

- fra 1. april 1956 endvidere Københavns Militærhospital, Forsvarets Materielintendantur, Meteorologisk Institut, Søkortarkivet og Den militære Klædefabrik samt
- fra 1. april 1957 af Krudtværket.

29. Søværnets Bygningsdistrikt:

Bygnings- og ejendomsforvaltningen for forsvarets etablissementer på Grønland, Færøerne og Langeland, Orlogsværftet,

Hirsholmene og Christiansø, søværnets etablissementer i og om København samt flådestationer og enkelte andre af søværnets etablissementer i den øvrige del af landet.

30. POL-Bygningsdistrikt:
Udførelsen af det NATO-finansierede Jyske Rørsystem samt af en række andre store brændstofforsyningsanlæg m.v. for forsvaret i Jylland og på Sjælland.
(POL = Petrol, Oil and Lubricants).

31. POL-Driftsafdeling:
Driften af de af POL-Bygningsdistrikt udførte brændstofforsyningsanlæg.

32. Vestre Flyvestationsdistrikt:
Bygnings- og ejendomsforvaltning for flyvevåbnets etablissementer i Regionerne I, II, III og IV.

33. Nordjyske Bygningsdistrikt:
Bygnings- og ejendomsforvaltning for forsvarets øvrige etablissementer i Regionerne I og II.

34. Sydjysk-Fynske Bygningsdistrikt:
Bygnings- og ejendomsforvaltning for forsvarets øvrige etablissementer i Regionerne III og IV.

35. Østre Bygningsdistrikt:
Bygnings- og ejendomsforvaltning for forsvarets øvrige etablissementer i Regionerne V, VII og VIII samt enkelte etablissementer i Region VI.

36. Nordsjællandske Bygningsdistrikt:
Bygnings- og ejendomsforvaltning for forsvarets øvrige etablissementer i Region VI.

37. Bygningsdistriktet ved Det danske Kommando i Tyskland:
Bygnings- og ejendomsforvaltning for de af Det danske Kommando i Tyskland benyttede etablissementer.

38. Grænserne for de forannævnte regionsområder var fastsat i Kundgørelse for hæren B.33-1948, pkt. 1, og Kundgørelse for forsvaret B.36-1953, pkt. 2.

VI. ORGANISATIONSUDVIKLINGEN 1954-1969

39. 13. marts 1957 anmodede Forsvarsministeriet Forvaltningsnævnet om at gennemgå Forsvarets Bygningstjenestes administrative og tekniske funktioner; den af Forvaltningsnævnets Sekretariat foretagne gennemgang resulterede i en betænkning af 26. november 1957, hvori der blev fremsat forslag om bl.a. følgende ændringer:

- en videregående henlæggelse af projekteringen af større nybygnings- og anlægsarbejder til Forsvarets Bygningstjenestes Centralledelse,
- en videregående geografisk opdeling af distrikternes vedligeholdelsesområder,
- en nedsat tilsynshyppighed med vedligeholdelsestilstand og bygningsarbejder på forsvarets etablissementer,
- nedlæggelse af Fabriksteknisk Bygningsdistrikt, når en række igangværende store nybygnings- og anlægsarbejder for forsvarets fabrikerende virksomheder var afsluttet, hvorefter de af dette hidtil varetagne opgaver fordeltes på øvrige distrikter,
- nedlæggelse af Tysklandskommandoets Bygningsdistrikt efter tilbagetrækningen af Det danske Kommando i Tyskland,
- fastlæggelse af klarere retningslinier for opgavefordeling og samarbejde mellem Forsvarets Bygningstjeneste og forsvarets § 2-virksomheder m.fl.,
- nedlæggelse af Teknisk Revision, hvis opgaver fordeltes på Centralledelsens øvrige afdelinger,
- nedlæggelse af stillingerne som bygningsinspektører for hær, søværn og flyvevåben, hvis opgaver fordeltes på Centralledelsens øvrige afdelinger,
- fortsat reduktion i antallet af månedslønnede medarbejdere, der i takt med de i 1954-1955 gennemførte nedskæringer af bevillingerne til forsvarets bygge- og anlægsvirksomhed allerede var reduceret med 34% fra 637 den 1. juli 1954 til 448 den 1. juli 1957 og til 395 den 1. juli 1962,
- videregående anvendelse af ikke-akademiske teknikere ved projekteringsopgavernes løsning.

Forslagene blev tiltrådt af Forvaltningsnævnet og 18. juni 1958 af Forsvarsministeriet.

De blev derpå successivt gennemført af Forsvarets Bygningstjeneste i den følgende tid.

40. Ændringerne i Bygningstjenestens organisation gennemførtes således:

- 1. april 1958 blev Fabriksteknisk Bygningsdistrikt nedlagt og dettes opgaver fordelt på de øvrige distrikter i respektive områder,
- 15. juli 1958 blev Bygningsdistriktet ved Det danske Tysklandskommando i Afvikling nedlagt,
- 1. december 1960 blev Centralledelsens tekniske Revision og stillingerne som bygningsinspektører for hær, søværn og flyvevåben nedlagt,
- 1. januar 1964 blev POL-Bygningsdistrikt nedlagt efter at have udført Jyske Rørsystem og forsvarets andre store brændstofforsyningsanlæg. De endnu verserende opgaver blev overdraget dels Nordsjællandske Bygningsdistrikt, dels POL-Driftsafdeling, hvis navn ændredes til POL-Afdelingen.

41. I 1964-1977 var Forsvarets Bygningstjenestes organisation herefter som vist i fig. 4.

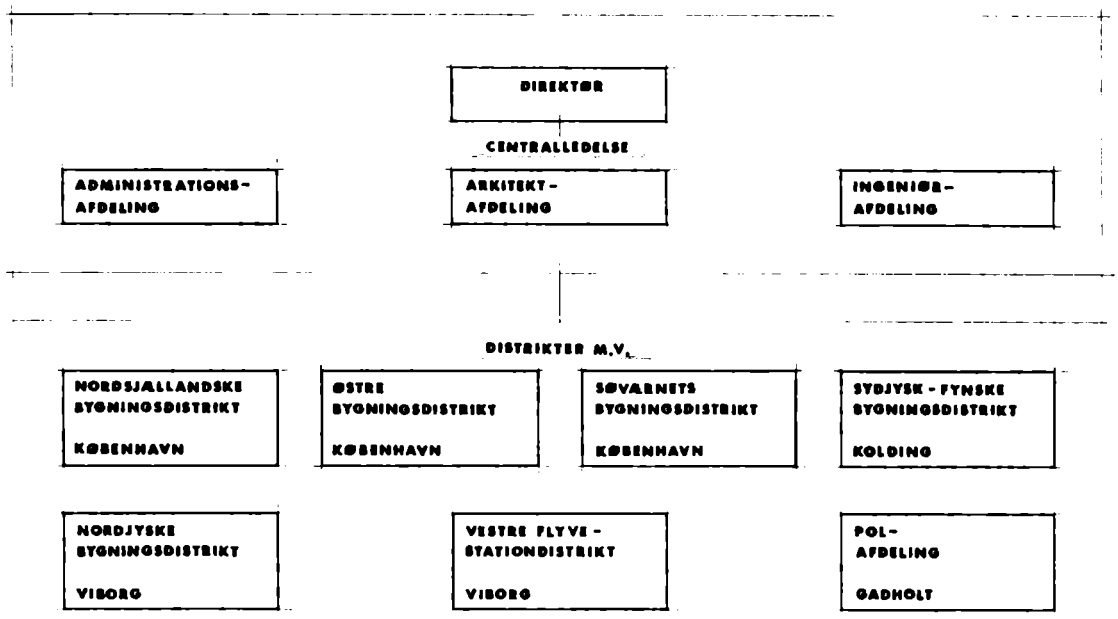

FIG.4 FORSVARETS BYGNINGSTJENESTES ORGANISATION 1964-77.

VII. ORGANISATIONSUDVIKLINGEN 1969-1977

42. Med den opgave at analysere mulighederne for en fortsat rationalisering af Forsvarets Bygningstjenestes forvaltning og organisation nedsatte Forsvarets Bygningstjeneste i december 1969 en styringsgruppe og 3 arbejdsgrupper, hvis resulterende forslag forelå i januar 1971.

43. Til udarbejdelse af et detaljeret forslag på dette grundlag nedsatte Forsvarets Bygningstjeneste derpå en koordineringsgruppe og 4 arbejdsgrupper, hvis rapporter forelå i juli 1971.

44. Efter anmodning fra Forsvarsministeriet foretog 2. Revisionsdepartement i tiden januar 197o - marts 1971 en analyse af Forsvarets Bygningstjenestes forhold, der resulterede i en skitse til forenkling af Forsvarets Bygningstjenestes struktur.

45. Forsvarsministeriet nedsatte herefter i juni 1971 et Kontroludvalg med den opgave at foretage en række undersøgelser og analyser på grundlag af Revisionsdepartementets og Forsvarets Bygningstjenestes ovennævnte forslag med henblik på en yderligere strukturrationalisering af Forsvarets Bygningstjeneste.

46. Efter Kontroludvalgets forslag, der blev tiltrådt af Forsvarsministeriet, nedsatte Forsvarets Bygningstjeneste i 1975 en koordineringsgruppe og 4 arbejdsgrupper, der med bistand af rationaliseringskonsulenter fra firma T. Bak-Jensen A/S fik til opgave at fremlægge forslag til detailorganisation, opgavefordeling og forretningsgang inden for den af Kontroludvalget angivne hovedorganisation.

Disse forslag blev fremsendt til Forsvarsministeriet i juli 1976 og tiltrådt af dette i november 1976.

47. I januar-oktober 1977 er herefter udpeget personale til varetagelse af tjenestestillingerne i Forsvarets Bygningstjenestes ændrede organisation, der træder i kraft 1. november 1977, og som fremgår af fig. 5.

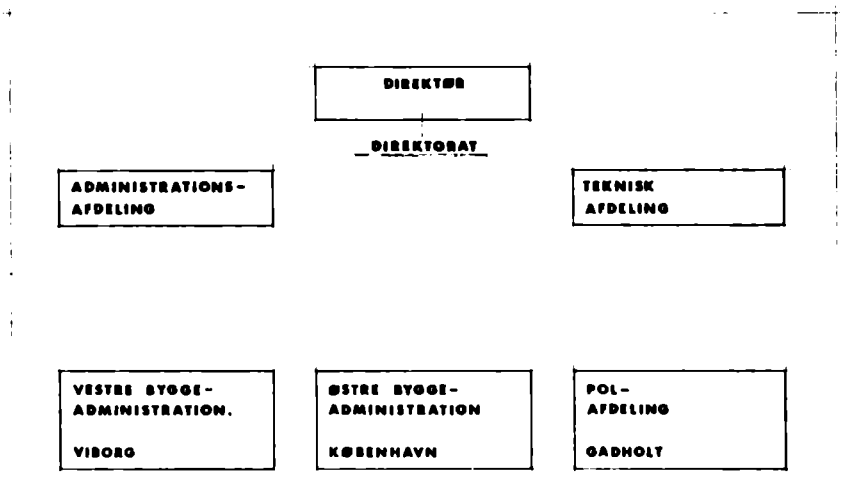

FIG. 8 FORSVARETS BYGNINGSTJENESTES ORGANISATION NOV. 1977.

48. Følgende enheder indgår i Forsvarets Bygningstjenestes ændrede organisation:

- Forsvarets Bygningstjenestes Direktorat, der omfatter:
  - Administrationsafdeling med Sekretariat, Ekspeditionssektion, Bogholderi og Kasse samt
  - Teknisk Afdeling med Sagsbehandlersektion, Arkitektsektion og Ingeniørsektion.
- Østre Byggeadministration og
  Vestre Byggeadministration, hver med:
  - Sekretariatsafdeling med Forvaltningssektion, Regnskabssektion samt Sektion for skrivestue, arkiv og reproduktion,
  - Vedligeholdelsesafdeling med 3 områdesektioner og Sekretariat samt
  - Byggeafdeling med Projekteringssektion og Byggesektion.
- POL-Afdeling med Sekretariatsektion, Driftsektion samt Vedligeholdelses- og Byggesektion.

VIII. CHEFER

49. I tiden 1. november 1952 - 1. november 1977 har efternævnte varetaget chefstillingerne i Forsvarets Bygningstjeneste:

Direktør:

1.november 1952-1.november 1977	:	Palle B. Jagd

Administrationsafdelingen:

1.november 1952-31.marts 1954	:	Oberstløjtnant L. Sabroe
1.april 1954-1.november 1977	:	Kontorchef Frode B. Christensen

Teknisk Afdeling:

1.november 1952-3o.september 1954:		Oberst G.E.O. Ehrenskjöld
1.november 1977	:	Afdelingsingeniør Rich. H. Jepsen

Arkitektafdelingen:

1.november 1952-11.maj 1954	:	Overarkitekt G.P. Pfaff
1.juni 1954-3o.april 1965	:	Overarkitekt S.D. Biilgård
1.maj 1965-31.oktober 1977	:	Overarkitekt Holger Sørensen

Ingeniørafdelingen:

1.november 1952-31.marts 1954 og 15.oktober 1954-31.oktober 1977	:	Overingeniør Svend Reimers

Militærteknisk Afdeling:

Bygningsinspektør for hæren:

1.november 1952-7.maj 1955	:	Oberstløjtnant M.P. Nørgård
15.maj 1955-1.december 196o	:	Bygningsdistriktschef, oberstløjtnant Rich. Nielsen

Bygningsinspektør for søværnet:

1.november 1952-1.december 196o	:	Afdelingsingeniør O. Lehrmann

Bygningsinspektør for flyvevåbnet:

1.november 1952-3o.september 1954:		Oberst G.E.O. Ehrenskjöld
1.oktober 1954-14.maj 1955	:	Bygningsdistriktschef, oberstløjtnant Rich. Nielsen
15.maj 1955-1.december 196o	:	Afdelingsingeniør C. Werner Frederiksen

Teknisk Revision:

1.november 1952-1.december 196o	:	Afdelingsingeniør H.G. Ejrnæs

Nordsjællandske Bygningsdistrikt:

1.november 1952-31.oktober 1977	:	Bygningsdistriktschef, oberstløjtnant Rich. Nielsen

Østre Bygningsdistrikt:

1.november 1952-31.oktober 1977	:	Bygningsdistriktschef, oberstløjtnant E. Palbøl

Søværnets Bygningsdistrikt:

1.november 1952-31.maj 1954	:	Afdelingsarkitekt J.C.J. Klok
1.juni 1954-23.august 1960	:	Bygningsdistriktschef, arkitekt Svend Åge Petersen
26.september 1960-31.oktober 1977	:	Bygningsdistriktschef, arkitekt Poul Rasmussen

Sydjysk-Fynske Bygningsdistrikt:

1.november 1952-30.oktober 1976	:	Bygningsdistriktschef, oberstløjtnant Ole Hansen
1.november 1976-31.oktober 1977	:	Overbygningskonduktør H.P.H. Lund (fg.)

Nordjyske Bygningsdistrikt:

1.november 1952-31.oktober 1977	:	Bygningsdistriktschef, oberstløjtnant V. Dam

Vestre Flyvestationsdistrikt:

1.november 1952-14.oktober 1954	:	Oberstløjtnant O. Wulff
15.oktober 1954-31.oktober 1977	:	Bygningsdistriktschef, oberstløjtnant T. Traasdahl Møller

Fabriksteknisk Bygningsdistrikt:

1.april 1954-14.oktober 1954	:	Overingeniør Svend Reimers
15.oktober 1954-1.april 1958	:	Bygningsdistriktschef, arkitekt Poul Rasmussen

Tysklandskommandoets Bygningsdistrikt:

1.november 1952-31.maj 1953	:	Arkitekt O. Brusendorff
1.juni 1953-15.juli 1958	:	Ingeniør F.P. Lundsgård

POL-Bygningsdistrikt:

1.april 1954-1.januar 1964	:	Civilingeniør F.T. Skov

POL-Afdelingen
(indtil 1.januar 1964 POL-Driftsafdeling):

1.december 1954-1.november 1977	:	Driftschef, civilingeniør Paul Pedersen

Vestre Byggeadministration:

1.november 1977	:	Bygningsdistriktschef, oberstløjtnant T. Traasdahl Møller

Østre Byggeadministration:

1.november 1977	:	Bygningsdistriktschef, arkitekt Poul Rasmussen

IX. PERSONELÆNDRINGER

50. Antallet af de i Forsvarets Bygningstjeneste ansatte månedslønnede inden for de forskellige personelkategorier har i tiden 1952-77 været, som vist på fig. 6.

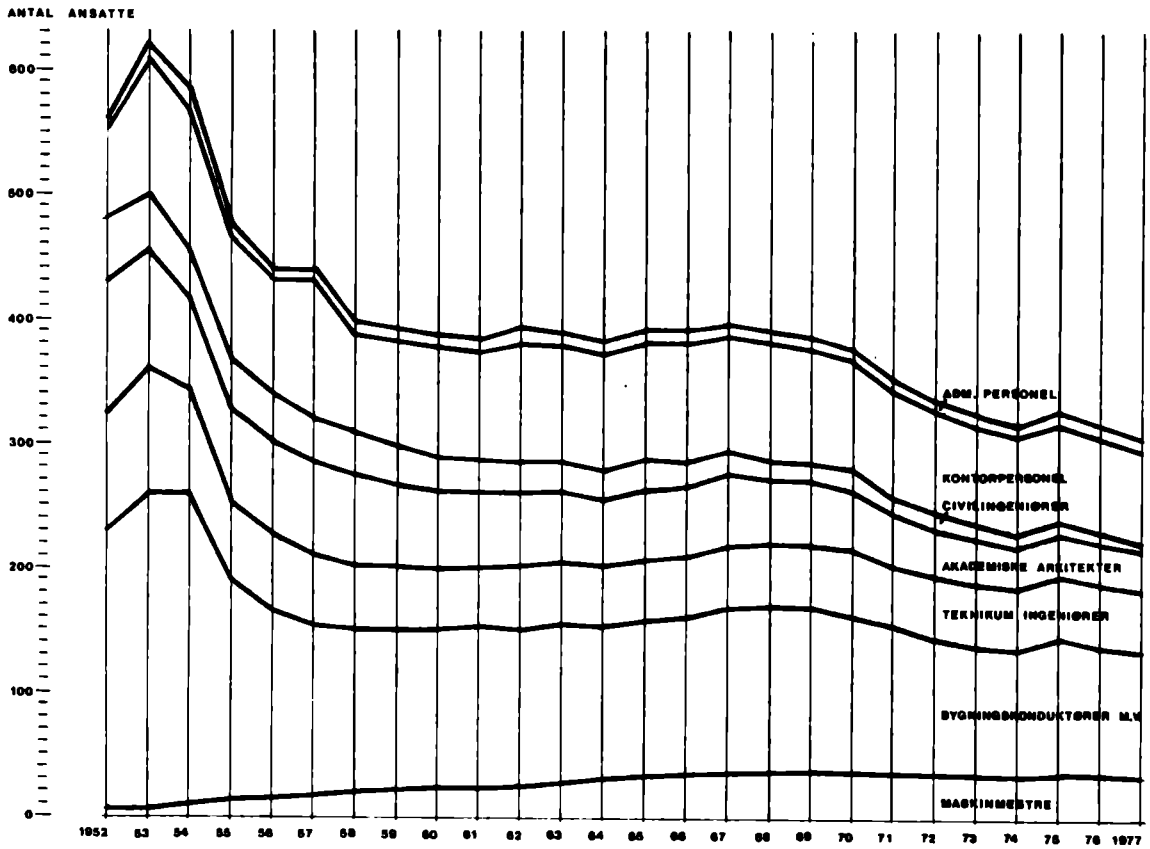

Fig. 6. Månedslønnet personale.
Forsvarets Bygningstjeneste 1952-77.

51. Som det fremgår af fig. 6, sammenholdt med fig. 8, har bevægelsen i antallet af ansatte i Forsvarets Bygningstjeneste i det væsentlige haft samme takt, som tilgangen af de samlede finansårsvise bevillinger, reguleret til ensartet prisniveau.

X. BYGGERIETS OMFANG

52. Udgifterne til de af Bygningstjenesten udførte bygge-, anlægs- og vedligeholdelsesarbejder fremgår af fig. 7, opdelt i bevillingskategorier, og af fig. 8, angivet dels i absolutte beløb, dels i 1977-kr., ajourført på grundlag af byggeindeks.

Der er i perioden 1952-77 udført arbejder for ialt:

4,5 milliarder kr. (i absolutte beløb) og
13,9 milliarder kr. (i 1977-kr.).

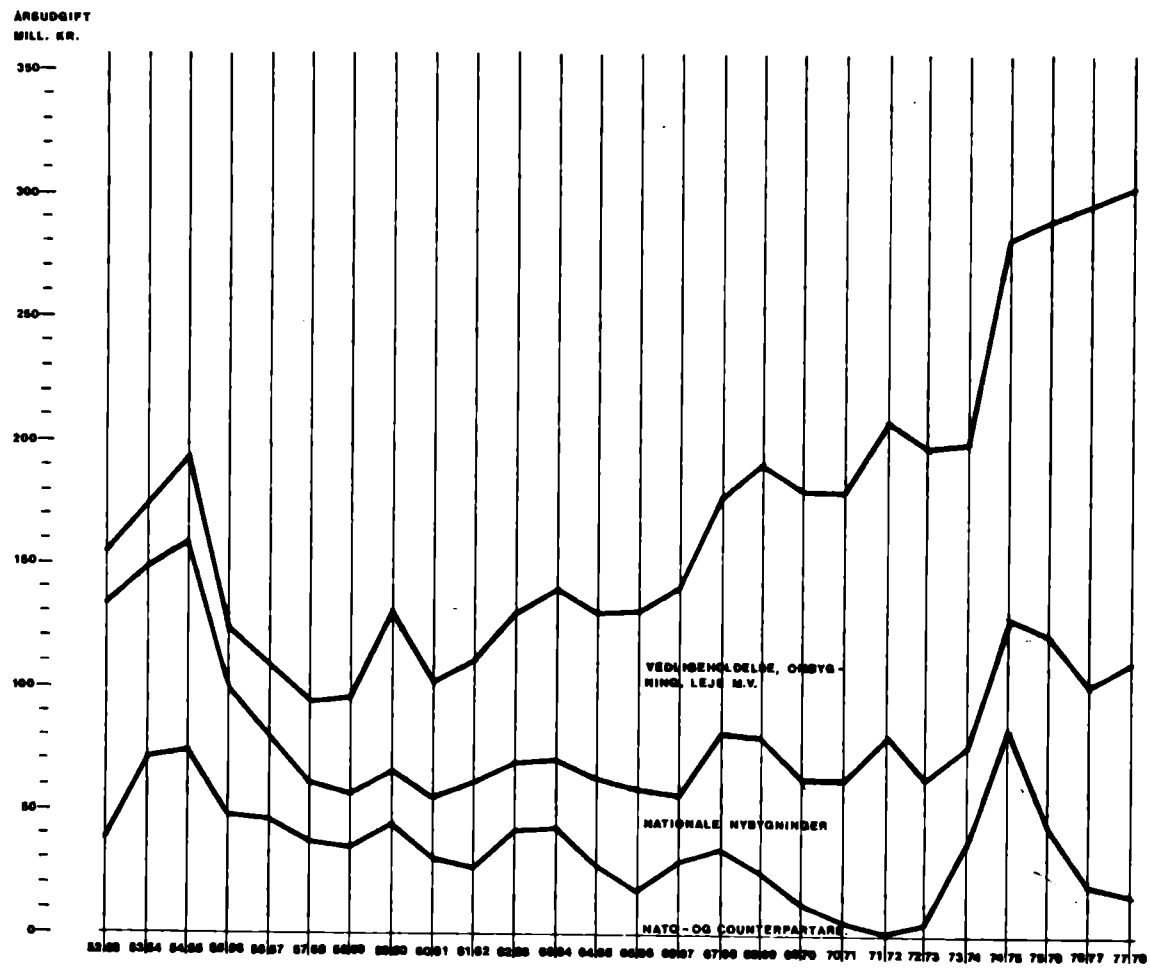

Fig. 7. Forsvarets byggeudgifter m.v. 1952-77, fordelt på bevillingskategorier.

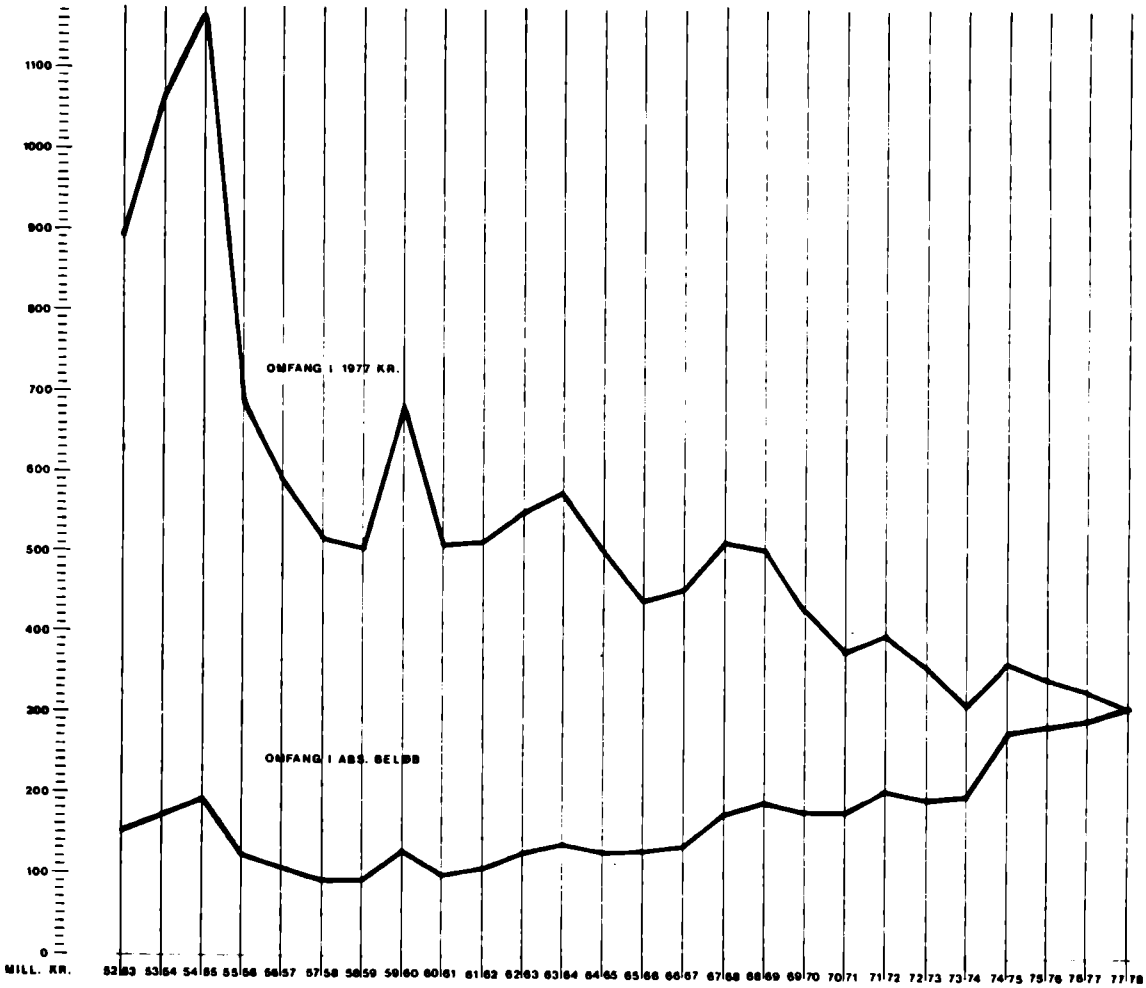

Fig. 8. Forsvarets byggeudgifter m.v. 1952-77.
I absolutte beløb og i 1977-kr.

53. Bevillingerne til forsvarets bygge- og anlægsarbejder har omfattet:

NATO-bevillinger, der med tilslutning af NATO- og nationale bevillingsmyndigheder er afholdt af den fælles NATO-pulje, hvortil hvert enkelt NATO-land har ydet et forholdsmæssigt bidrag.

De NATO-finansierede bygge- og anlægsarbejder er sådanne, hvis udførelse skønnes at være af ganske særlig betydning for det samlede NATO-forsvar. De af Forsvarets Bygningstjeneste udførte danske NATO-arbejder har bl.a. omfattet flyvestationer, kystradarstationer, brændstofforsyningsanlæg, flådestationer, radar-, LORAN- og radiostationer m.v., idet dog bl.a. udgifterne til arealerhvervelser, byggemodenhedsarbejder, indkvarterings- og

administrationsområder samt inventar, maskiner m.v. som hovedregel er afholdt af rent nationale bevillinger.

Counterpartbevillinger, der i 5o.erne fremkom ved salg af det under Marshall-hjælpen fra USA modtagne materiel, og som med tilslutning fra de danske bevillingsmyndigheder og efter forhandling med den amerikanske regering blev anvendt til bl.a. en række militære bygge- og anlægsarbejder, herunder tilvejebringelse af faciliteter til underbringelse af det under våbenhjælpen fra USA og Canada vederlagsfrit til det danske forsvar leverede krigsmateriel og til udbygning af danske militære fabrikker, der fremstillede krigsmateriel.

Der blev i 5o.erne til militære bygge- og anlægsarbejder frigivet to Counterpartbevillinger på henholdsvis 65 mill.kr. og 7o,5 mill.kr., der bl.a. blev anvendt til opførelse af depoter, garager, værksteder, ammunitionsmagasiner, flyradarstationer, Søværnets Eksercerskole, udbygning af Ammunitionsarsenalet, Krudtværket, Søartilleriet, Søminevæsenet, Søværnets Televæsen og Orlogsværftet.

Andre nationale anlægsbevillinger.

Til andre større militære nybygnings- og anlægsarbejder er der meddelt nationale anlægsbevillinger efter indhentet tilslutning fra bevillingsmyndighederne for hvert enkelt arbejde.

Driftsbevillinger.

Endelig er der til dækning af udgifter til vedligeholdelses-, istandsættelses- og ombygningsarbejder, lejemål m.v. på de årlige finans- og tillægsbevillingslove meddelt bevillinger under de forskellige værns og institutioners budgetkonti.

XI. SAXILD-UDVALGET

54. Med den opgave at bistå Forsvarsministeriet, Hærens Bygningstjeneste og Søværnets Bygningsvæsen ved den tekniske og økonomiske gennemførelse af de store bygge- og anlægsarbejder, der forestod efter NATO-tilslutningen og gennemførelsen af den nye forsvarsordning, nedsatte Forsvarsministeriet ved Kundgørelse for forsvaret A.64-1951, pkt. 6, et udvalg under

- civilingeniør Jørgen Saxild som formand

og i øvrigt bestående af:

- direktør Erik Seligmann, Monopoltilsynet, som næstformand,

- afdelingschef (senere: direktør i Byggeriets Realkreditfond) Viggo Nørby, Boligministeriet,
der fra 2. februar 1959 afløstes af kontorchef E. Engberg, Boligministeriet, samt
- kontorchef, oberstløjtnant (senere: generalmajor) K.H. Lindhardt, Forsvarsministeriet,
der fra 1. juni 1957 afløstes af kontorchef, kaptajn (senere: oberst) H.P. Gregersen, Forsvarsministeriet,
og fra 1. maj 1965 af kontorchef, kaptajn (senere: oberst) H.J.H.T. Erichsen, Forsvarsministeriet.

55. Efter oprettelsen af Forsvarets Bygningstjeneste i november 1952 fortsatte udvalget i det væsentlige uændret sin rådgivende virksomhed på grundlag af de herom med Forsvarsministeriet afsluttede successivt forlængede overenskomster.

Udvalgets virksomhed blev efter Forsvarsministeriets aftale med civilingeniør Jørgen Saxild ophævet med udgangen af juli 1966, jfr. Kundgørelse for forsvaret A.5o-1966, pkt. 9.

56. Forsvarets Bygningstjeneste modtog gennem hele udvalgets 15-årige virke 1951-66 på mange områder værdifuld bistand ved udformning, udbydelse og gennemførelse af disse års store bygge- og anlægsarbejder og havde gennem hele perioden et særdeles godt samarbejde med udvalget.

57. I 1968 oprettede civilingeniør Jørgen Saxild i erindring om dette gode samarbejde et fond. Fonden blev forvaltet af en bestyrelse, der bestod af

- civilingeniør Jørgen Saxild,
- direktør E. Seligmann,
- direktør Viggo Nørby og
- Forsvarets Bygningstjenestes direktør.

Fondens midler blev anvendt til uddeling af en årlig hæderspris for særlig dygtig og fortjenstfuld indsats til ialt 24 medarbejdere i Forsvarets Bygningstjeneste i tiden 1968-75.

Efter civilingeniør Jørgen Saxilds død uddeltes af fondens midler de sidste beløb i 1975.

XII. ANDRE BISTANDSORGANER

58. Forsvarets Bygningstjenestes regnskaber revideres af Rigsrevisionen (tidligere 4. og derefter 2. Revisionsdepartement), de NATO-finansierede arbejder tillige af Det nordatlantiske Råds Revisionsråd og de bilateralt finansierede arbejder tillige af pågældende "User Nation"s revisionsorganer.

60. Teknisk kontrol af de NATO-finansierede bygge- og anlægsarbejder udføres ved "Interim Inspections" og "Final Inspections" af særligt udpegede "team" med repræsentanter fra NATOs International Staff, SHAPE (eller SACLANT) og CINCNORTH.

Som Forsvarets Rationaliseringsudvalg og Forvaltningsnævnet har gennemgået visse områder inden for Forsvarets Bygningstjenestes regnskabssystem.

61. Iværksættelse af større bygge- og anlægsarbejder for forsvaret har forudsat forud indhentet tilslutning fra Forsvarsministeriet, Finansministeriet og Folketingets Finansudvalg samt for NATO-finansierede arbejder tillige fra SHAPE og Det nordatlantiske Råds Infrastrukturkomité og for bilateralt finansierede arbejder tillige af pågældende "User Nation"s bevillingsmyndigheder.

62. Herudover har bl.a. følgende myndigheder uden for forsvaret givet tilslutning til de enkelte bygge- og anlægsarbejder:

- Boligministeriet, der i et længere åremål skulle meddele igangsætningstilladelse for hvert enkelt arbejde under hensyntagen til arbejdskraftsituationen på det pågældende sted og tidspunkt,
- de kommunale og amtskommunale bygningsmyndigheder, der skal påse landsbyggelovens og bygningsbestemmelsernes overholdelse, og hvis krav til byggeriets udformning er blevet væsentligt skærpet ved de nye landsbyggelove og landsbygningsreglementer (senest i 1977),
- miljø-, natur- og bygningsfredningsmyndighederne, hvis indflydelse på byggesagerne er blevet væsentligt øget gennem nye love i de senere år,
- landvæsenskommissionerne og senere de kommunale og amtskommunale myndigheder, for så vidt angår spildevandsafløb, vandindvindingsret m.v.,
- de kommunale brandmyndigheder, politimestre og Statens Brandinspektion (tidligere: Justitsministeriets Konsulent vedrørende brandfarlige stoffer) for bl.a. brændstofforsyningsanlæg, indkvarteringsområder og andre dele af etablissementerne,
- Arbejdstilsynet for værkstedsområder m.v. samt for større byggearbejder og byggepladser,
- Kommissariaterne ved Statens ekspropriationer i Jylland og på Øerne for ekspropriationssager,

- Statens Jordlovsudvalg for sager, der berører landbrugsinteresser,
- Statsskattedirektoratet (tidligere: Statens Ligningsdirektorat) for sager, der vedrører ejendomsvurdering som grundlag for køb og salg,
- Skovstyrelsen (tidligere: Statsskovvæsenet og Klitvæsenet) samt Tilsynet med private Skove for bygge- og anlægsarbejder i skove,
- levnedsmiddelkontrolmyndighederne for caféterier, vandprøver m.v.

63. Byggeriets iværksættelse og gennemførelse forudsætter ikke alene, at udgifterne herved kan afholdes inden for den til det pågældende arbejde foreliggende enkeltbevilling, men også at de kan holdes inden for den til forsvarets bygge- og anlægsarbejder fastsatte rammebevilling for det pågældende finansår.

Bevillingsrammen for nationale nybygnings- og anlægsarbejder har i de senere år været og vil formentlig i de nærmest følgende år fortsat være så snæver, at bevillinger til en række for forsvaret påkrævede arbejder må retarderes.

Bygningstjenestens samarbejdsrelationer med andre myndigheder er illustreret ved samarbejdsdiagrammet i fig. 9.

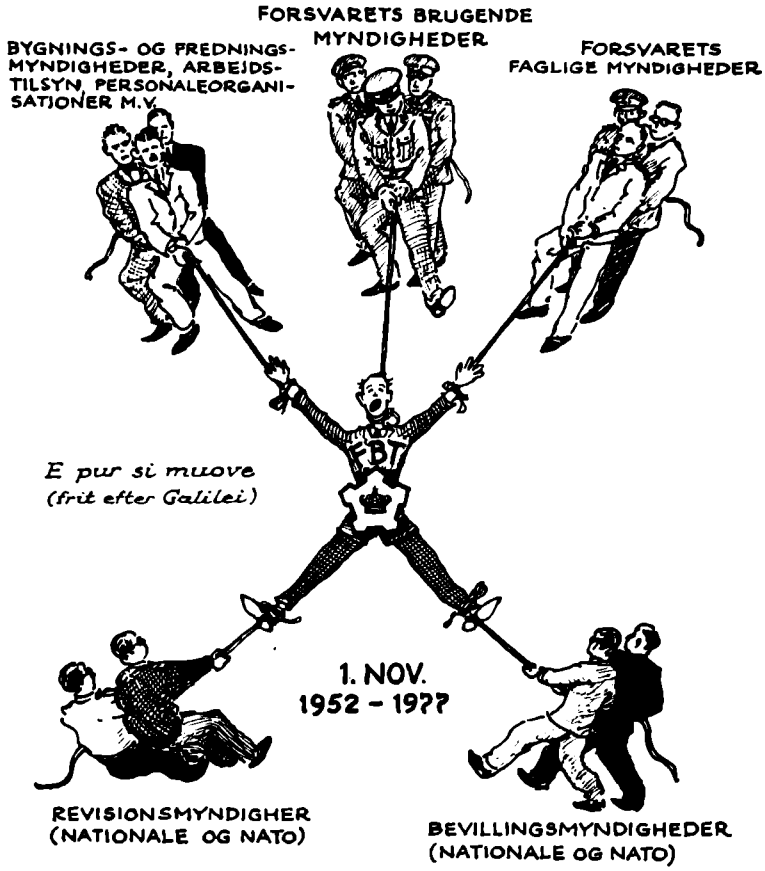

Fig. 9. Samarbejdsdiagram.

64. Ud over at samarbejde med Forsvarskommando, Hjemmeværnskommando samt med de brugende myndigheder om programgrundlag for nybygnings-, installations- og anlægsarbejder har Forsvarets Bygningstjeneste også et nært samarbejde herom med bl.a. følgende faglige myndigheder m.fl. inden for forsvaret:

- Forsvarets Materielintendantur	Løst inventar m.v.
- Hærens Materielkommando	Ammunitionsmagasiner, motor- og våbenværksteder, anskaffelse af værkstedsmaskiner m.v.
- Forsvarets Telegrafforvaltning og efter 1. juli 1962: Forsvarets telemyndigheder	Permanente telekommunikationer m.v.
- Forsvarets Fabriksstyrelse	Timelønnedes forhold, folkelokaler, værksteder fabrikker m.v.
- Forsvarets Intendanturkorps og Forsvarets Caféterialedelse	Kostforplejninger, caféterier m.v.
- Forsvarets Lægekorps og Forsvarskommandolægen	Infirmerier, sanitære installationer m.v.
- Forsvarets Auditørkorps	Arrester m.v.
- Forsvarets Oplysnings- og Velfærdstjeneste	Fritidshjem m.v.
- Forsvarets Civiluddannelse, tidligere Forsvarets Civilundervisning	Undervisningslokaler m.v.
- Forsvarets Efterretningstjeneste	Sikkerhedsspørgsmål m.v.
- Forsvarets Forskningstjeneste	Teknisk Research m.v.
- Hærens Kampskole, tidligere Skydeskolen for Håndvåben	Skydebaner m.v.
- Hærens Ildstøtteskole, tidligere Artilleriskolen	Artilleriskydeterræner, lydmålinger m.v.
- Søværnets Materielkommando	Søværnets signalinstallationer, værksteder, depoter, magasiner m.v.
- Flyvematerielkommandoen	Flyvevåbnets signalinstallationer, værksteder, depoter, magasiner m.v.
- Farvandsdirektoratet	Bøjeudlægning m.v. Farvandsspørgsmål m.v.
- Forsvarets Gymnastik- og Idrætsinspektion	Gymnastiksale, idrætsanlæg m.v.
- Forsvarets Standardiseringskomité	Standardiseringsspørgsmål
- Forsvarets Eksplosivstofkommission	Sikkerhedsafstande m.v.

65. Sidst, men ikke mindst har Forsvarets Bygningstjeneste gennem de forløbne 25 år udbygget og befæstet det gode samarbejde med og modtaget megen værdifuld bistand fra de norske og svenske broderorganisationer:

- Forsvarets Bygningstjeneste, Oslo, og
- Fortifikationsförvaltningen, Stockholm, samt
- Inspektören over rikets befästninger, Stockholm.

Denne bistand har været særlig værdifuld med hensyn til:

- ABC-sikring af beskyttede anlæg m.v.,
- udførelse af underjordiske anlæg samt
- bygge- og anlægsarbejder under arktiske forhold.



Fig. 10. Tovbane. Station Kutdleq, Østgrønland. 1961.

XIII. VÆRNEPLIGTIGE TEKNIKERE

66. For at bidrage til fremme af foreliggende opgavers løsning blev der med Forsvarsministeriets tilslutning og efter aftale med Forsvarskommandoen på frivillig basis i tiden 1957-72 fra alle 3 værn afgivet værnepligtige teknikere (menige, sergenter og teknikerløjtnanter af kategorierne: civil- og teknikumingeniører, akademiske arkitekter og bygningskonstruktører) til tjeneste ved Forsvarets Bygningstjeneste i den sidste og længste del af deres værnepligtstid (almindeligvis 8-12 måneder).

67. Det til Forsvarets Bygningstjeneste i denne 15-års periode afgivne antal værnepligtige teknikere har varieret mellem ca. 1o og 4o.

De pågældende anvendtes fortrinsvis på tegnestuer under Ingeniør- og Arkitektafdelingerne.

68. Denne hjælp til projekteringsopgavernes løsning bidrog til at fremme nogle byggeopgaver. Den manglende projekteringserfaring og -rutine, der prægede de fleste af de værnepligtige teknikere, som almindeligvis gik direkte fra eksamensbordet til soldatertjenesten, blev i nogen grad opvejet af flid og lærevillighed.

Ordningen blev - som følge af den opstående ledighed blandt bygningsteknikerne - bragt til ophør i begyndelsen af 7o.erne.

XIV. PROJEKTERINGSBISTAND

69. Arkitektmæssige arbejder er i årene 1952-77 projekteret og udført langt overvejende af Forsvarets Bygningstjenestes egne arkitekter og bygningskonduktører ved Arkitektafdelingen og bygningsdistrikterne.

7o. Ved projektering og udførelse af havearbejder for store bygge- og anlægsarbejder er dog i nogle tilfælde anvendt rådgivende arkitektbistand, bl.a.:

- landskabsarkitekt Frank Petterson,
- landskabsarkitekt Knud Preisler og
- landskabsarkitekt Henning Rasmussen.

71. Den overvejende del af Forsvarets Bygningstjenestes ingeniørmæssige arbejder er udført af Bygningstjenestens egne ingeniører ved Ingeniørafdelingen og bygningsdistrikterne, men en række specialopgaver - bl.a. inden for VVS- og el-området - er projekteret af eller i samarbejde med en række rådgivende ingeniørfirmaer, bl.a.:

- Anderskouv & J. Krogh-Jensen	Tekniske installationer m.v.,
- M. Folmer Andersen	Bunkersanlæg,
- Mogens Balslev	El-installationer m.v.,
- Birch & Krogboe	Bunkersanlæg, flyvestationers belysning m.v.,
- M.E. Qvistgård Bjørn	Tekniske installationer m.v.,
- Bruun & Rønneberg	Flyvestationers brændstofanlæg,
- O.H. Brødsgård	Tekniske installationer, statiske konstruktioner m.v.,
- V.A. Hansen	- " -
- P. Herskind Diemer	Tekniske installationer,
- Højgård & Schultz	POL-rørledninger, elementbyggeri m.v.,
- E. Ishøy	Elementbyggeri m.v.,
- Johs. Jørgensen	Bunkersanlæg, tekniske installationer m.v.,
- Kampsax	Havnekonstruktioner m.v.,
- O. Keller	Tekniske installationer m.v.,
- H.P. Knudsen	- " -
- Alex Krak	- " -
- Helge Krarup Hansen	- " -
- Laursen & Ussing	Bunkersanlæg,
- Lensbo & Christensen	El-installationer,
- P.E. Malmstrøm	Elementbyggeri m.v.,
- Chr. Ostenfeld & W. Jønson	Halkonstruktioner, vejunderføringer, beddinger m.v.,
- T. Ougård	Hangarkonstruktioner m.v.,
- Erik W. Schmidt	Statiske konstruktioner, tekniske installationer m.v.,
- Steensen & Warming	POL-pumpestationer, tekniske installationer m.v.,
- Preben Wistisen	Konstruktioner, installationer,
- Ørum & Nielsen	Tekniske installationer m.v.,
samt til geotekniske opgaver	bl.a.:
- Geodan	Jordbundsundersøgelser,
- Geoteknisk Institut	Jordbundsundersøgelser,
og til opmålingsarbejder:	
- Geoplan	Luftopmåling.

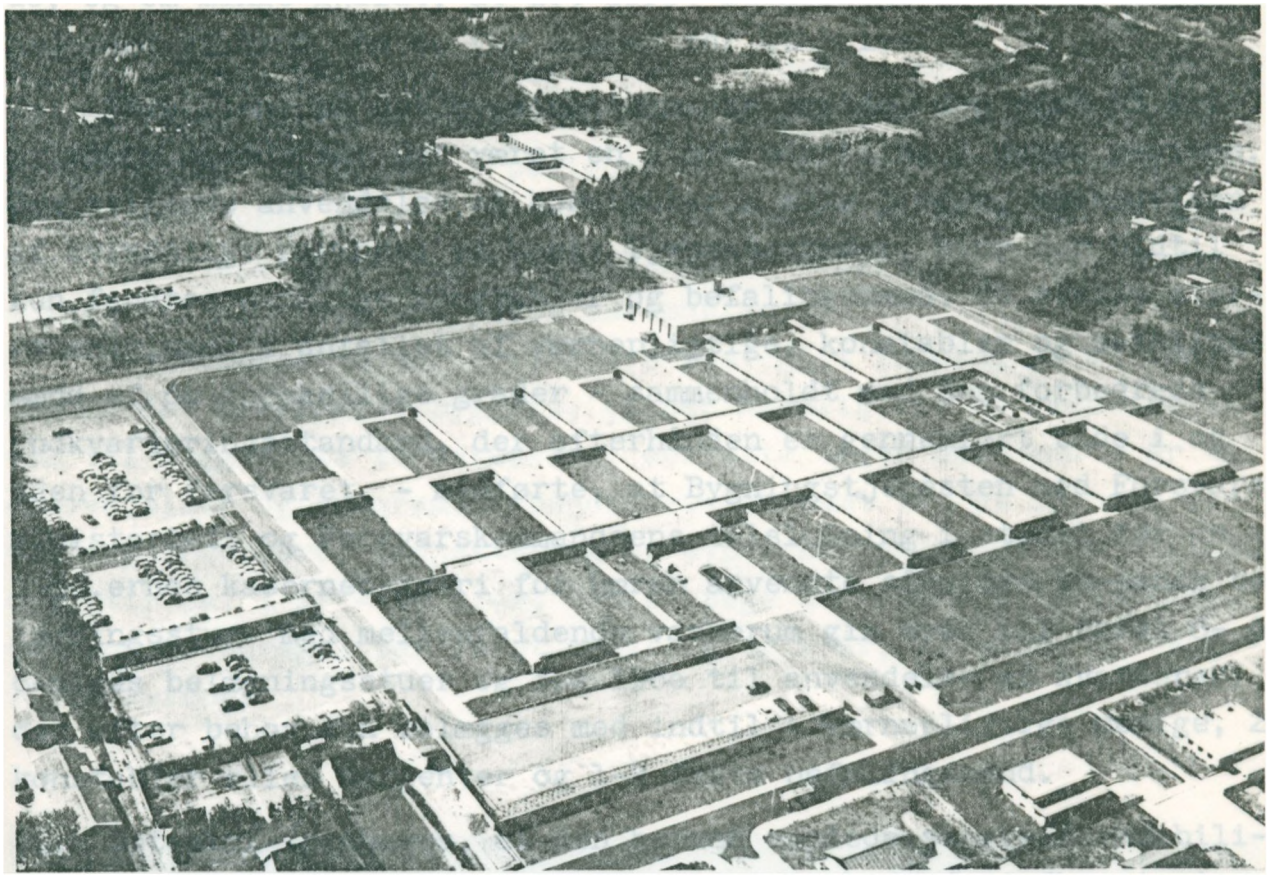

Fig. 11. Hærens Materielkommando, Hjørring. 1971.

XV. KONSTRUKTIONSFORMER OG STANDARD

72. Som følge af manglen på murerarbejdskraft gik Forsvarets Bygningstjeneste i samarbejde med Saxild-udvalget og efter henstilling fra Boligministeriet og Forsvarsministeriet fra 1953 over til udførelse af større nybygninger i betonbyggeri, dels i form af utraditionelt betonelementbyggeri, dels i form af byggeri med beton, støbt på stedet.

73. Manglen på arbejdskraft i midten af 50.erne bredte sig efterhånden til næsten alle håndværkskategorier; Bygningstjenesten måtte derfor i denne periode finde frem til stedse mere arbejdskraftbesparende løsninger.

74. Der har i hele 25-års perioden været en stærk udvikling med hensyn til byggematerialer, byggeformer, maskiner på byggepladser og industrialiseret produktion; Forsvarets Bygningstjeneste bidrog i 50.erne således til at fremme udviklingen af betonelement-

byggeri. Nogle løsninger viste sig at være gode, andre mindre gode, og om mange gjaldt, at det først adskillige år senere kunne bedømmes sikkert, om de var kommet for at blive.

75. Ikke alene på det bygningstekniske område, men også på det militære område har der været en stærk udvikling i denne periode. Den stigende anvendelse af konstabler i alle 3 værn, anvendelsen af kvindeligt personel på mange tjenestesteder, hvor der hidtil kun fandtes mandlige konstabler og befalingsmænd, de stedse større ændringer i antallet af værnepligtige, konstabler og befalingsmænd af de forskellige grader - sammenholdt med den forbedrede indkvarteringsstandard, der efterhånden er gennemført både i og uden for forsvaret, - medførte, at Bygningstjenesten med Forsvarsministeriets og Forsvarskommandoens tilslutning i stedet for de i 50.ernes kasernebyggeri for hæren anvendte såkaldte 10-mands belægningsstuer med mellemfaldende vaskerum gik over til først 8- og 6-mands belægningsstuer og fra 1960 til anvendelse af kvarterer, der efter behov kan belægges med indtil 4 værnepligtige menige, 2 konstabler eller sergenter og 1-2 faste befalingsmænd.

76. Det skal fremhæves, at den herved opnåede større fleksibilitet i indkvarteringen og den væsentligt forbedrede indkvarteringsstandard, der giver mandskabet mulighed for at læse på kvarteret, hvilket bl.a. er motiveret af nutidens langt mere omfattende militære og civile teoriundervisning, brevskoleuddannelse og fritidslæsning, er opnået, uden at byggeriet er blevet væsentligt dyrere end for de tidligere anvendte indkvarteringsformer, bl.a. fordi det var muligt samtidigt at reducere totalarealet fra ca. 10 m^2/md. i 50.ernes kaserner til ca. 9 m^2/md. i de nye kaserner (bl.a. i Antvorskov og Skive).

77. Der er i denne periode fra værnsmyndighederne af og til fremsat forslag om at løse visse byggeopgaver ved anvendelse af træbarakker, og der skal i denne forbindelse peges på følgende:

På nogle østgrønlandske etablissementer, hvor isforholdene reducerer byggetiden til ca. 2 måneder om året, og hvor transportudgifterne har stor betydning, er der med gode resultater - økonomisk, tidsmæssigt og brugsmæssigt - opført bygninger af træ.

Træbarakker er tidligere i akutte situationer opstillet i Danmark (på Gardehusarkasernen, Randers Kaserne, ved Jysk Styrkes forlægning til Fyn 1942, Håtunaholmlejren i Jægerspris, Sofielundlejren ved Holbæk, Padborglejren, Almegårds Kaserne og de "tyske"

baraklejre ved bl.a. Svanemøllens Kaserne, Sandholmlejren, Slagelse Kaserne, Aarhus-kasernerne m.fl.).

Træ er imidlertid ikke mere et særligt billigt materiale i Danmark, træbarakker er relativt dyre i vedligeholdelse (navnlig for de "våde rum"), de nedslides hurtigere end permanent byggeri, og de brænder lettere; i perioder efter krigen har forsvaret således været oppe på en afbrændingsintensitet på en barak om måneden. Alt taget i betragtning tilskynder erfaringerne med træbarakker til mådehold med deres anvendelse.

Bestræbelserne bør derfor i stedet gå i retning af at fremskynde det permanente byggeri, og her navnlig ved at reducere tiden til byggeriets forberedelse, der ofte tager mere end 3 år til overvejelser og programudarbejdelse. Dernæst ved at forcere bevillingsprocedure, projektering og myndighedsgodkendelser - almindeligvis ca. 1 år - og sidst ved at søge at reducere byggetiden, der som hovedregel har været mellem ½ og 2 år, afhængig af byggeriets omfang.



Fig. 12. Skive Kaserne. 1969.

78. Endelig skal det i denne forbindelse fremholdes, at adskillige byggebehov af de brugende myndigheder erkendes unødvendigt sent

og derfor medfører ønsker om en nedskæring af byggetiden, der kunne have været undgået, hvis behovet blev forudset og nærmere klarlagt på et tidligere tidspunkt.

Det klassiske brugerønske om terminer for gennemførelse af forsvarets byggeri har ikke helt sjældent været:

- Overvejelser: 3 år,
- Program: 3 kvartaler,
- Bevillingsprojekt: 3 måneder,
- Detailprojektering, myndighedsgodk. og licitation: 3 uger og
- Opførelsestid: 3 dage.

XVI. UDBUDSFORMER

79. I overensstemmelse med de for statsbyggeri almindeligt gældende bestemmelser har de flest mulige af forsvarets større bygge- og anlægsarbejder i perioden 1952-77 været udbudt i mere end 10.000 licitationer, heraf ca. 2/3 i offentlig licitation, ca. 1/3 i bunden licitation, overvejende af militære sikkerhedsgrunde eller mindre arbejder.

80. For perioden 1. juli 1952 - 31. marts 1956 udarbejdede Forsvarets Bygningstjeneste efter anmodning fra Licitationskommissionen særlig statistik, hvoraf det fremgik, at der i denne periode var afholdt ialt 2.956 licitationer, hvoraf 1.819 offentlige og 1.137 bundne licitationer.

Hvor licitationserklæring i denne periode af de bydendes organisation blev forelagt Bygningstjenesten til underskrift, blev den som hovedregel underskrevet. Dette indebar pligt for de bydende til at undlade forhåndsregulering af licitationstilbudene og pligt for bygherren til enten at godtage en evt. begæring fra de bydendes organisation om udskydelse af bud, der af organisationen skønnedes at være urimeligt lave, eller at lade udskydelsesbegæringen efterprøve i et beregningsudvalg, bestående af repræsentanter for bygherren og de bydendes organisation.

Begge parter havde pligt til at bøje sig for beregningsudvalgets kendelse; i tilfælde af uoverensstemmelser i beregningsudvalget forelagdes sagen til endelig afgørelse for en af dette eller subsidiært af Monopoltilsynet udpeget opmand.

Denne ordning kunne i ugunstige tilfælde medføre, at Bygningstjenesten i op til 10 måneder efter en afholdt licitation måtte vente på beregningsudvalgs og opmands stillingtagen til en indgi-

vet udskydelsesbegæring, hvilket i adskillige tilfælde medførte store forsinkelser og vanskeligheder for det samlede byggeri, ikke mindst fordi forsinkelsen af en enkelt entreprise ofte greb stærkt forstyrrende ind i den planmæssige gennemførelse af andre, allerede iværksatte entrepriser.

Der blev derfor af Monopoltilsynet i 1953 fastsat snævrere tidsterminer for licitationsordningens enkelte led, hvorved det lykkedes at nedbringe den til udskydelsesprocessen medgående tid til 1-2 måneder.

81. For NATO-finansierede bygge- og anlægsarbejder gælder særlige NATO-regler, efter hvilke der skal gives adgang for egnede firmaer i andre NATO-lande til at deltage i licitationerne.

NATO-reglerne for "International Competitive Bidding" (ICB) foreskriver, at NATO-landenes ambassader og NATO-delegationer tidligst muligt forud for en licitation skal underrettes om denne, således at interesserede firmaer får mulighed for at melde sig til den udbydende myndighed.

I hastende tilfælde vil den udbydende myndighed kunne benytte en "accelerated procedure", hvorefter NATO-landenes delegationer kan underrettes direkte om en kommende licitation på et møde i PP-komitéen. Der opnås herved en mindre tidsgevinst, idet meddelelse gennem de diplomatiske repræsentationer falder bort.

82. Hvor der undtagelsesvis foreligger særlig begrundelse herfor, hvilket bl.a. gælder for særligt hastende arbejder, for visse præfinansierede arbejder samt for arbejder, der overvejende er nationalt finansieret, vil PP-komitéen dog - samtidigt med at meddele bevillingstilsagn - kunne meddele fritagelse for udbydelse i international licitation. De nationale regler for udbud vil herefter kunne anvendes for sådanne arbejder.

83. Udenlandske firmaer har ikke særligt hyppigt deltaget i licitationer vedrørende egentlige entreprenør- og håndværksentrepriser, og kun i ganske få tilfælde er udenlandske firmaer blevet billigst og har fået sådanne entrepriser overdraget; derimod er udenlandske firmaer - ofte dog gennem herværende repræsentanter - i adskillige tilfælde blevet billigst på og har fået overdraget levering af maskiner, rør, plader og andet materiel.

84. 1. januar 1967 indførtes en ændret licitationsordning, hvorved den hidtil gældende ret for de tilbudgivende organisationer til at begære særligt lave tilbud udskudt eller efterprøvet i be-

regningsudvalg bortfaldt; dette lettede administrationen og bidrog til øget konkurrence i de fleste fagområder.

85. I 10 års-perioden 1. november 1952-62 er byggepriserne steget med ca. 35%, i 10 års-perioden 1. november 1962-72 med ca. 135% og i 5 års-perioden 1. november 1972-77 med ca. 80%, eller for hele perioden 1952-77 tilsammen med ialt ca. 480%; byggepriserne er således næsten 6-doblet i løbet af denne 25 års-periode.

86. Indførelsen fra 3. juli 1967 af 10% merværdiafgift - kaldet MOMS - og de senere successive ændringer af denne til 12½%, 15%, 9¼%, 15% og senest 18% har skabt en række overgangsspørgsmål for Forsvarets Bygningstjeneste, bl.a. for NATO- og USER NATION-finansierede bygge- og anlægsarbejder, for byggeri på Grønland og Færøerne, for byggeri til § 2-virksomhederne og for myndigheder uden for forsvaret samt for køb og salg til danske og andre NATO-forbrugere af flydende brændstoffer fra Jyske Rørsystem.

87. De tidligere materialebevillinger og igangsætningstilladelser fra Boligministeriet bortfaldt fra 1966, og den tidligere gældende særordning for statslige bygge- og anlægsarbejder med hensyn til køb af cement bortfaldt fra 31. marts 1966, hvilket medførte administrative lettelser for Forsvarets Bygningstjeneste.

88. De seneste års overgang til udbydelse af statslige bygge- og anlægsarbejder i licitation med krav om i hovedsagen forbeholdsløse entreprenørtilbud på "fast tid-fast pris" har vel i hovedsagen vist sig at rumme fordele og lettelser for bygherren, selv om der er hjemlet visse prisstigningsreguleringer for arbejder, der strækker sig over mere end 2 år, for nylig ændret til mere end 1 år, men de store byggeprisstigninger på ca. 1,3% om måneden i første halvdel af 70.erne har i nogle tilfælde medført tab for entreprenør- og håndværksfirmaer, der har udført arbejderne.

89. I denne forbindelse skal det også nævnes, at Bygningstjenesten i et begrænset omfang i de senere år har udbudt hertil særligt egnede arbejder i hovedentreprise, men hidtidige erfaringer synes at vise, at licitationsudbud i fagvise entrepriser som hovedregel giver billigere byggeri. Denne udbudsform påregnes derfor fortsat at blive den hyppigst anvendte, trods de vanskeligheder og administrationsudgifter der følger hermed til fagentreprisernes koordinering m.v.

Også udbud i totalentreprise og lign. har i nogle få særlige tilfælde været benyttet, men indtil videre påregnes denne udbuds-

form ikke anvendt i større omfang for forsvarets byggeri, da andre udbudsformer som hovedregel har vist sig mere fordelagtige.

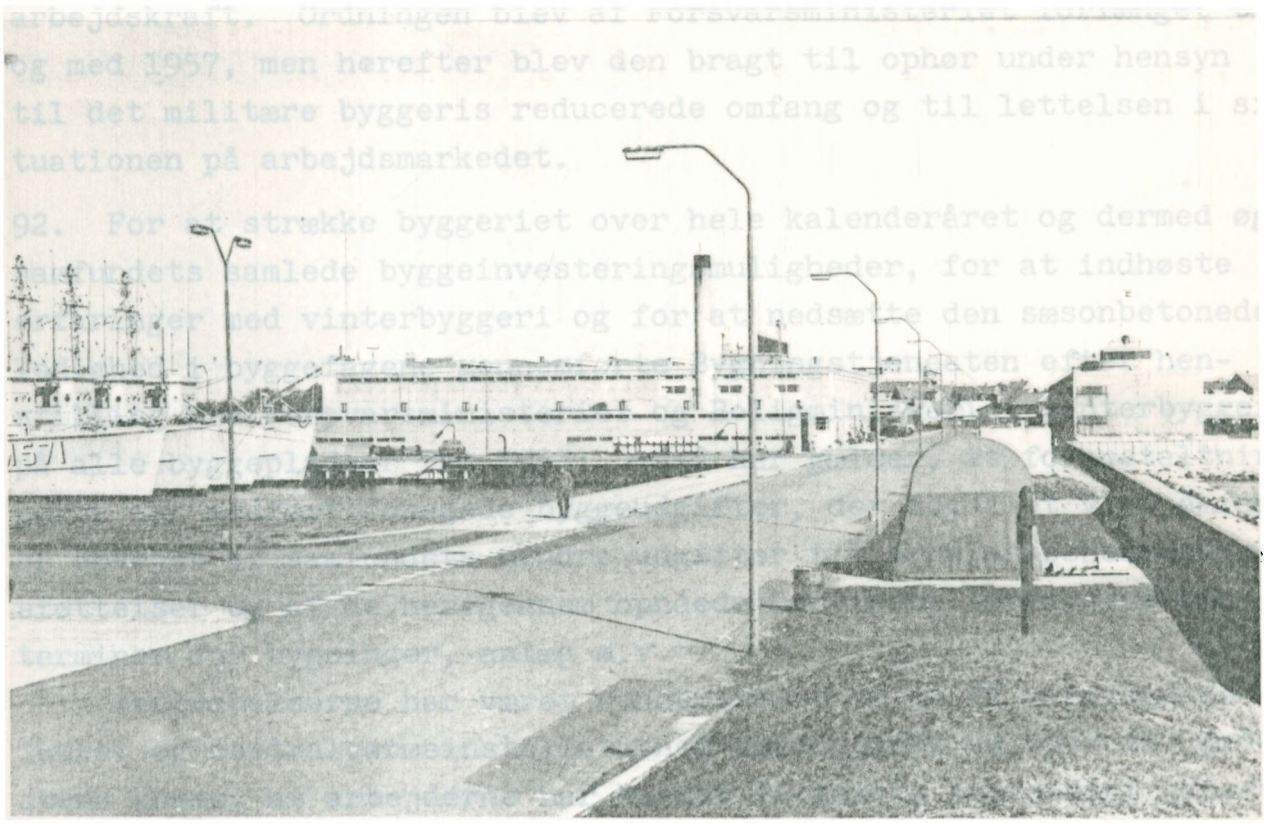

Fig. 13. Flådestation Korsør.
Centralværksted og administrationsbygning. 1962.

XVII. ARBEJDSKRAFT

90. For at sikre den fornødne arbejdskraft til de militære byggepladser i 50.erne uden samtidig at trække arbejdskraft bort fra de nærmeste civile byggepladser blev der mellem Dansk Arbejdsgiverforening og De samvirkende Fagforbund og med Forsvarsministeriets tilslutning afsluttet en overenskomst af 9. april 1952 vedrørende betaling af særlig transport- eller indkvarteringsgodtgørelse til arbejdere, hvis bopæl var mere end 7 km fjernet fra den militære byggeplads.

91. Denne ordning var utvivlsomt gunstig for arbejderne, der - på arbejdspladser, hvor denne overenskomst ikke havde gyldighed - ofte blev antaget "på pladsen" og derfor ikke fik udbetalt trans-

portgodtgørelse, uanset bopælens beliggenhed; ordningen medførte forøgede udgifter for forsvaret, men den sikrede samtidig forsvaret mulighed for gennemførelse af det militære byggeri i en periode, hvor der ikke kunne skaffes tilstrækkelig lokal, kvalificeret arbejdskraft. Ordningen blev af Forsvarsministeriet forlænget til og med 1957, men herefter blev den bragt til ophør under hensyn til det militære byggeris reducerede omfang og til lettelsen i situationen på arbejdsmarkedet.

92. For at strække byggeriet over hele kalenderåret og dermed øge samfundets samlede byggeinvesteringsmuligheder, for at indhøste erfaringer med vinterbyggeri og for at nedsætte den sæsonbetonede ledighed i byggefagene gennemførte Bygningstjenesten efter henstilling fra Forsvarsministeriet og Boligministeriet vinterbyggeri på alle byggepladser fra 1953; også her gælder, at foranstaltningerne har medført forøgede byggeudgifter, der dog i et vist omfang er opvejet af samfundets mindre udgifter til arbejdsløshedsunderstøttelser og af de herigennem opnåede hurtigere færdiggørelsesterminer for bygninger, anlæg m.v.

Bestræbelserne har været koncentreret om at få bygningerne lukket og centralvarmeinstallationen færdiggjort så vidt før frostens komme, at arbejderne har kunnet fortsætte indvendigt uanset vejrforhold og uden store merudgifter for bygherre og/eller entreprenør og håndværksmester.

93. Det har ligeledes været af betydning for en udjævning af beskæftigelsen i byggefagene, at indvendige reparations- og vedligeholdelsesarbejder så vidt muligt udføres i vinterperioden. Dette synspunkt har da også dannet grundlag for Boligministeriets bestemmelser herom og dermed for Forsvarets Bygningstjenestes tilrettelæggelse af vedligeholdelsesarbejder m.v. på de militære etablissementer i den udstrækning, det har været foreneligt med disses ofte intensive brug.

94. Endelig skal det nævnes, at opførelsen af bl.a. de 4 store murstenskaserner i Sjælsmark, Hvorup, Holstebro og Varde i 1952-55 skabte behov for fremskaffelse af et større antal murersvende, end det på daværende tidspunkt viste sig muligt at fremskaffe i de pågældende områder.

Forsvarsministeriet gav derfor bemyndigelse til - så vidt og så længe den nødvendige murerarbejdskraft ikke kunne skaffes på anden måde - at meddele indkaldte værnepligtige murersvende, som måtte ønske dette, orlov mod beskæftigelse på det militære kaser-

nebyggeri efter henvendelse fra Bygningstjenesten til værnskommandoen herom; lønvilkår som for andre murersvende. Denne særordning rejste selvsagt visse problemer og vanskeligheder, men den bidrog væsentligt til at fremme murstenskasernernes færdiggørelse. Da disse var fuldført, og beskæftigelsen i murerfaget lettede, blev særordningen bragt til ophør i 1955.

XVIII. EJENDOMSFORVALTNING

95. Forsvarets Bygningstjeneste forestår som forsvarets ejendomsforvaltende myndighed gennem Administrationsafdeling og bygningsdistrikter efter forhandling med de kommandantskabsforvaltende myndigheder m.fl. erhvervelse (ved køb eller ekspropriation) og afståelse af forsvarets arealer, skelreguleringer, magelæg samt bortforpagtning af græsning og høslet på forsvarets øvelsesarealer, bortforpagtning af forsvarets dyrkbare landbrugsjord, drift af forsvarets skove, udleje af moser og fiskeriforpagtninger m.v.

Bygningstjenesten fører de i denne forbindelse nødvendige forhandlinger med ejere, lejere, tinglysningskontorer m.v., udfærdiger de nødvendige skøder, refusionsopgørelser m.v. samt betaler skatter og afgifter til de kommunale myndigheder for forsvarets arealer og ejendomme.

Bygningstjenesten sender forsvarets myndigheder genparter af afsluttede skøder, deklarationer, overenskomster, kontrakter m.v. vedrørende erhvervelse og leje af bygninger, anlæg og arealer samt vedrørende udleje eller bortforpagtning af grusgrave, mosearealer, høslet, græsningsret, lokaler, bygninger m.v.

96. For hærens, søværnets og flyvevåbnets etablissementer udarbejder Forsvarets Bygningstjeneste ejendoms- og brugsplaner som grundlag for de ca. 175 kommandantskabsforvaltende og overordnede forvaltningsmyndigheders administration og brug af disse.

97. El-, gas-, fjernvarme- og vandforsyning m.v. til forsvarets etablissementer betales af de kommandantskabsforvaltende myndigheder på grundlag af overenskomster, som afsluttes mellem Forsvarets Bygningstjeneste og de respektive værker, forsyningsselskaber m.fl., og som af Bygningstjenesten tilsendes de kommandantskabsforvaltende myndigheder i genpart.

98. Størrelsen af de arealer, der forvaltes af Forsvarets Bygningstjeneste, var midt i 7o.erne følgende:

- landbrugsjord	ca. 11.3oo ha,
- skovarealer	ca. 3.4oo ha,
- hede- og mosearealer m.v.	ca. 15.2oo ha og
- bebyggede arealer m.v.	ca. 5.7oo ha
ialt	ca. 35.6oo ha.

Fordelingen af disse arealer på de forskellige benyttelser for forsvaret:

- skydeterræner og -baner	ca. 15.6oo ha,
- øvelsesområder	ca. 9.9oo ha,
- militære etablissementer	ca. 5.4oo ha,
- sikkerhedsarealer for flyvestationer	ca. 4.1oo ha og
- andre formål	ca. 6oo ha
ialt	ca. 35.6oo ha,

heraf for etablissementer

- under hæren	:	ca. 7o%,
- under flyvevåbnet	:	ca. 25%,
- under søværnet m.fl.	:	ca. 5%.

XIX. LEJEMÅLSFORVALTNING

99. Lejemål af bygninger m.v. til brug for forsvarets myndigheder afsluttes og forvaltes af Forsvarets Bygningstjeneste gennem Administrationsafdeling og bygningsdistrikter i samarbejde med de kommandantskabsforvaltende myndigheder m.fl.

Eksempelvis kan det nævnes, at antallet af lejemål af denne art har været følgende:

		i 1962	i 1977
- for hæren	:	188	133
- for søværnet	:	56	53
- for flyvevåbnet	:	38	34
ialt	:	282	22o

Antallet af bortforpagtninger, fremlejemål m.v. for større eller mindre dele af forsvarets arealer og bygninger, der i 1962 ialt var 395, har vist en faldende tendens i de senere år.

1oo. Lejemål af depoter, kontorområder og skydebaner m.v. til brug for hjemmeværnet, der for skydebaner afsluttes af hjemmeværnets myndigheder i samarbejde med Forsvarets Bygningstjeneste og forvaltes af hjemmeværnets myndigheder, omfattede i 1962 ialt godt

7oo, men også her har der været en faldende tendens i antal gennem de senere år.

XX. KOMMANDANTSKABSFORVALTNING

lol. Med den opgave at tilvejebringe fælles bestemmelser for hele forsvaret vedrørende kommandantskabsforvaltningen af forsvarets etablissementer til afløsning af bl.a. de i 1913 udgivne, for hæren og senere også for flyvevåbnet gældende bestemmelser og de i tilslutning hertil i årene 1914-54 udgivne ca. loo kundgørelser for hær, søværn og forsvar nedsattes 15. oktober 1955 Forsvarsministeriets Kommandantskabsforvaltningsudvalg, for hvilket det blev pålagt Forsvarets Bygningstjeneste at varetage formandskabet.

Udvalgets arbejde resulterede i Forsvarsministeriets udsendelse i april 1956 af Love og bestemmelser for forsvaret, 15. hæfte: Kommandantskabsforvaltning, hvori blev fastsat kommandantskabsforvaltende myndigheder for alle forsvarets etablissementer, bestemmelser for etablissementernes brug og drift m.v. og for samarbejdet mellem de kommandantskabsforvaltende og faglige myndigheder m.fl.

I de efterfølgende år blev disse bestemmelser ajourført og suppleret ved successivt udsendte rettelsesblade og tillæg, bl.a.

- tillæg A: Forsvarets etablissementer og kommandantskabsforvaltende myndigheder m.v.,
- tillæg B: Forsvarets boliger (udsendt i 1962),
- tillæg C: Brandberedskab (udsendt 1957),
- tillæg D: Bedriftværnsmateriel (udsendt 1959),
- tillæg E: Skiltning på forsvarets etablissementer (udsendt 1962),
- tillæg F: Oprettelse og brug af skydepladser (udsendt 196o).

Tilstedeværelsen af disse løbende ajourførte bestemmelser for kommandantskabsforvaltningen er af væsentlig betydning med hensyn til entydig fastlæggelse af opgaver og arbejdsområder og har bidraget væsentligt til det gode samarbejde, der har været mellem de kommandantskabsforvaltende myndigheder og Bygningstjenesten vedrørende fælles spørgsmål i forbindelse med etablissementernes drift og vedligehold m.v.

En ajourføring og revision af 15. hæfte er nu atter påkrævet og under forberedelse som følge af de seneste års mange stedfundne

og igangværende ændringer, bl.a. i forsvarets og i Bygningstjenestens organisation.

XXI. KOMMUNALE KASERNEOMRÅDER

1o2. Til afløsning af ældre tiders pligt for borgerne i en garnisonsby til at underbringe hærens mandskab og værnepligtige befalingsmænd skabtes i forrige århundrede lovhjemmel for staten til at pålægge garnisonskøbstæderne at fremskaffe øvelsesplads og belægningsplads for de værnepligtige m.v.

Som følge heraf ejedes først i 5o.erne større eller mindre dele af hærens kaserner i Vordingborg, Næstved, Slagelse, Holbæk, Ringsted, Roskilde, Helsingør, Odense, Sønderborg, Fredericia, Varde, Holstebro, Viborg, Randers, Aarhus og Aalborg af de pågældende købstadskommuner.

1o3. Vedligeholdelsespligten for de kommunale kasernedele påhvilede de respektive kommuner, og staten (dels Indenrigsministeriet, dels Forsvarsministeriet) ydede for benyttelse og vedligeholdelse af disse dele en betaling, der var fastsat i de enkelte kaserneoverenskomster, og som eksempelvis for en af Aarhus-kasernerne beregnedes i Rigsbankdaler og Skilling.

Indkvarteringsloven - lov nr. 91 af 29. marts 1924 med enkelte senere ændringer - fastsatte bl.a. de herom gældende bestemmelser.

Indtil 1945 blev denne lov benyttet af staten over for kommunerne ved fremskaffelse af kaserner og øvelsespladser m.v., medens der efter 2. verdenskrig udvistes stigende tilbageholdenhed med at pålægge kommunerne de økonomiske byrder ved at fremskaffe nye kaserner og at udbygge eller sanere de gamle kaserner.

1o4. Foranlediget af ønsker fra bl.a. garnisonskøbstæderne og Hovedrevisoratet om revision eller ophævelse af denne indkvarteringslov nedsattes i februar 1953 et arbejdsudvalg, bestående af ekspeditionssekretær (nu: stiftamtmand) N. Møllmann, Indenrigsministeriet (formand), fuldmægtig (nu: direktør) E. Albrechtsen, Finansministeriet, sekretær (nu: kontorchef) J. Wahl, Forsvarsministeriet, og oberstløjtnant M.P. Nørgaard, Forsvarets Bygningstjeneste, med den opgave at gennemgå de fremkomne ønsker og at give forslag til, i hvilket omfang disse ønsker evt. burde søges imødekommet.

1o5. Udvalgets betænkning (på 227 sider), der forelå 2. februar 1954, konkluderede i et forslag om statens overtagelse af alle kom-

munale kaserneetablissementer og øvelsespladser på visse nærmere skitserede vilkår; der blev i de følgende år gentagne gange forhandlet om sagen mellem stat og kommuner.

1o6. Først i 1959 resulterede forhandlingerne om statens overtagelse af de kommunale kaserner m.v. i indgåelse af en "Overenskomst mellem Indenrigsministeriet og Forsvarsministeriet på den ene side og det af Den danske Købstadforening nedsatte kaserneudvalg på den anden side om ophævelse af kommunernes indkvarteringsforpligtelser".

1o7. På grundlag af de heri trufne aftaler fremsatte Indenrigsministeriet forslag til de fornødne lovændringer, som gennemførtes ved lov nr. 137 af 2o. april 1959 om ændring i indkvarteringsloven. I henhold hertil ophævedes den gamle lovs afsnit om ordinær indkvartering, og det bestemtes, at staten pr. 1. april 1959 skulle overtage de hidtidige kommunale kaserner m.v. på de generelle vilkår, som var fastsat i nævnte overenskomst.

1o8. I overensstemmelse hermed skete overtagelsen til den værdi, hvortil de pågældende anlæg var opgjort i de mellem kommunerne, Forsvarsministeriet og Indenrigsministeriet tidligere indgåede overenskomster (tilblivelsesværdien). Hvor en sådan værdi ikke var anført, regnedes der med den værdi, anlægget repræsenterede ved dets ibrugtagen til indkvarteringsformål. For bygninger blev der dog i tilblivelsesværdien fradraget et beløb for forringelse, beregnet på grundlag af en 6o-årig afskrivningsperiode.

Staten valgte at betale købesummen kontant; i enkelte tilfælde blev der dog truffet aftale om at lade staten overtage de af kommunerne optagne kasernelån som delvis berigtigelse af overtagelsessummen.

1o9. Et af vilkårene for statens overtagelse i 1959 af de kommunale kaserne- og øvelsesområder var, at den pågældende kommune, hvis der senere viser sig ikke mere at være behov for de overtagne bygninger og arealer til opfyldelse af enten forsvarets eller af andre statslige formål, da er berettiget til at generhverve anlæggene i overensstemmelse med de i overenskomsten detaljeret angivne regler (indtil 1984 mod betaling af overtagelsesbeløbet, i de følgende 25 år med et tillæg hvert år på 4% af forskellen mellem dette beløb og handelsværdien).

Ved en særlig aftale med Aarhus Byråd blev der givet denne kommune tilsagn om i forbindelse med den påregnede udflytning af

de derværende militære enheder at generhverve Vester Allés Kaserne og en del af Skejbyleds Øvelsesplads samt Langelandsgades Kaserne og de inden for kommunen beliggende dele af Vestereng.

110. Også Sønderborg Byråd fik tilsagn om frigivelse af den hidtidige øvelsesplads inden for en frist af 5 år, idet det herved var forudsat, at der nord for byen blev tilvejebragt anden egnet øvelsesplads.

111. I Ringsted havde det gennem nogle år været planlagt at erstatte den store øvelsesplads med en anden, mere hensigtsmæssig beliggende øvelsesplads. Denne plan blev gennemført ved, at Ringsted Byråd erhvervede de fornødne arealer og overdrog disse til Forsvarsministeriet som et led i statsovertagelsen.

112. Selve overdragelsen af kaserneetablissementerne fra den enkelte kommune til staten blev i overensstemmelse med reglerne i den tidligere omtalte generelle overenskomst formidlet af et udvalg med repræsentanter for Indenrigsministeriet, Finansministeriet, Forsvarsministeriet, Forsvarets Bygningstjeneste, Den danske Købstadforening og vedkommende byråd. Der blev herunder opnået enighed om fastsættelse af overtagelsesprisen for samtlige etablissementer.

Udgifterne ved overtagelse af samtlige kaserneetablissementer androg ialt ca. 23 mill.kr.

113. I forbindelse med aftalen om overtagelse af de kommunale kaserneetablissementer gav staten afkald på at pålægge kommunerne at deltage i de af staten afholdte udgifter til istandsættelse af kasernerne efter den tyske besættelsesmagts benyttelse af disse. Samtidig forpligtedes staten til at refundere de beløb, som enkelte kommuner havde afholdt til sådanne istandsættelsesarbejder.

114. Efter den hidtidige lov omfattede kommunernes indkvarteringsforpligtelser også tilvejebringelsen af sygestuer eller sygehuse til garnisonens syge. De garnisonssygehuse, der i kraft af lovens bestemmelser var knyttet til garnisonerne, er senere blevet nedlagt, og de syge værnepligtige indlægges nu, såfremt de ikke behandles på infirmerierne, på de ordinære kommunale sygehuse efter særlig overenskomst mellem vedkommende garnisonskøbstad og Forsvarsministeriet.

XXII. BRANDSIKRING

115. Brandsikring af forsvarets etablissementer påhviler de kommandantskabsforvaltende myndigheder, men Forsvarets Bygningstjeneste er rådgivende på disse områder og er anskaffende myndighed for brandmateriel til bygninger og anlæg m.v.

116. I overensstemmelse hermed har Bygningstjenesten i samarbejde med repræsentanter for de pågældende kommandantskaber indtil 1971 gennemgået de større etablissementers brandsikringsforanstaltninger og - efter udsendelsen i september 1959 af tillæg D til 15. hæfte - af bedriftværnsforanstaltningerne; rapporter fra disse inspektioner tilgik de respektive kommandantskabsforvaltende myndigheder.

117. Efter en hotelbrand i København skærpede Justitsministeriet i begyndelsen af 7o.erne brandsikringskravene for eksisterende hoteller og lign. Disse krav fik også gyldighed for bl.a. forsvarets indkvarteringsområder, som det af Justitsministeriet samtidig blev pålagt de kommunale brandmyndigheder regelmæssigt at gennemgå.

På grundlag af de i den anledning fremsatte krav fra de kommunale brandmyndigheder og Statens Brandinspektion udførtes i 1976-77 supplerende brandsikringsarbejder i forsvarets indkvarteringsområder for ca. 6 mill.kr., og der påregnes hertil i finansåret 1977-78 anvendt ca. lo mill.kr.

XXIII. OMRÅDETJENESTE

118. På hver af flyvestationerne Aalborg, Karup, Tirstrup, Vandel, Skrydstrup og Værløse er der af Forsvarets Bygningstjeneste etableret en særlig områdetjeneste under en områdeleder (ingeniør) og i øvrigt bestående af et antal teknikere, maskinmestre, håndværkere, arbejdsmænd m.fl.

119. Områdetjenesten varetager - foruden en del af nybygnings-, ombygnings- og vedligeholdelsesarbejderne på flyvestationen - bl.a. tilsyn med, vedligeholdelse af og - i et vist, nærmere fastlagt omfang - drift af flyvestationernes meget omfattende bygningstekniske anlæg, herunder el-forsyning, nød-elværker, belysningsanlæg, vandværker, brændstofforsyningsanlæg, kloakerings- og spildevandsrenseanlæg m.v.; områdelederen udøver i så henseende en funktion af nærlig samme størrelsesorden som stadsingeniøren i en mellemstor dansk købstad.

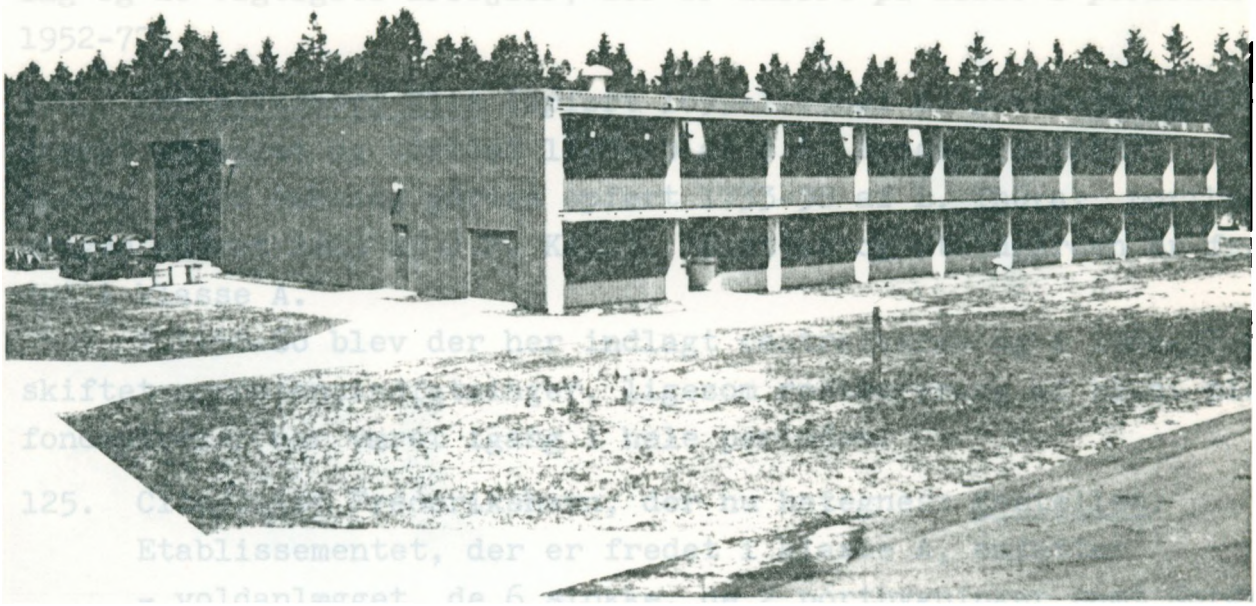

Fig. 14. Flyvestation Karup. Flymotorværksted. 1965.

12o. Disse opgavers løsning er kommet ind i en god og fast rutine, og samarbejdet mellem områdetjeneste og flyvestation har overalt fungeret særdeles tilfredsstillende.

XXIV. ENERGIBESPARENDE FORANSTALTNINGER

121. Som følge af den voldsomme stigning i oliepriserne i begyndelsen af 7o.erne, og som et bidrag til afhjælpning af den siden 1974 opståede stigende arbejdsløshed er der inden for ekstraordinære bevillinger fra Boligministeriet på ialt ca. 3o mill.kr. i finansårene 1975-77 af Forsvarets Bygningstjeneste udført ca. 1.ooo arbejder vedrørende energibesparende foranstaltninger på dels det varmebesparende, dels det varmeproducerende system på forsvarets etablissementer, gennemsnitlig lønsomhed ca. 15% og direkte lønandel ca. 4o%.

122. Disse arbejder påregnes fortsat i de følgende finansår 1977-79.

XXV. FREDEDE BYGNINGER

123. Forsvaret ejer og anvender fra gammel tid en lang række bygninger og anlæg, som i henhold til gældende bygningsfredningslov er blevet fredet i klasse A eller B, og som Forsvarets Bygningstjeneste i samarbejde med de brugende myndigheder søger at værne om og at vedligeholde pietetsfuldt.

I det følgende er nævnt forsvarets fredede bygninger og anlæg og de vigtigste arbejder, der er udført på disse i perioden 1952-77:

124. Frederiksberg Slot (opført 1699-1703 af E. Brandenburg, stærkt ombygget og udvidet 1708-09 af J.C. Ernst; de lidt lavere fløje omkring gården opført 1733-38 af L. Thura; portbygningen ændret 1829 af J.H. Koch). Slottet og Staldgården er fredet i klasse A.

I 1958-60 blev der her indlagt centralvarme og i 1960-72 udskiftet sandstensindfatninger, ligesom restaurering af bl.a. plafondmalerier har været igang i hele perioden.

125. Citadellet Frederikshavn, der nu betegnes: Kastellet.

Etablissementet, der er fredet i klasse A, omfatter

- voldanlægget, de 6 stokke, de 2 portbygninger samt Nordre og Søndre Magasin (udført 1662-65 af Henr. Rüse).
- Kastelskirken (opført 1704) og den gamle Arrest (opført 1725 af E.D. Häusser),
- Kommandantgården (opført 1725 af E.D. Häusser),
- Krudthuset i Dronningens Bastion (opført 1712),
- Smedehuset på Falster Contregarde (opført 1745) samt
- Møllen på Kongens Bastion (opført 1847).

I hele perioden er successivt foretaget en gennemgribende sanering og istandsættelse af bygningerne samt rensning og opretning af voldprofilerne på den del af voldanlægget, der hører under forsvaret.

Saneringen af den sidste af de 6 stokke: Artilleristok afsluttes ult. 1977.

126. Holmen.

De fredede bygninger og anlæg omfatter:

- Artillerigården, Arsenaløen. ("Arsenalet", opført 1741 af Ph. de Lange m.fl.).
  Bygningerne er fredet i klasse A. Arsenalets sandstensportal er restaureret og fornyet.
- Nordre og Søndre Magasin, Frederiksholm. ("Hovedmagasinet" og "Takkelloftet", opført 1767-72 af Ph. de Lange og B. Scottmann, forhøjet ca. 1858).
  Bygningerne er fredet i klasse B.

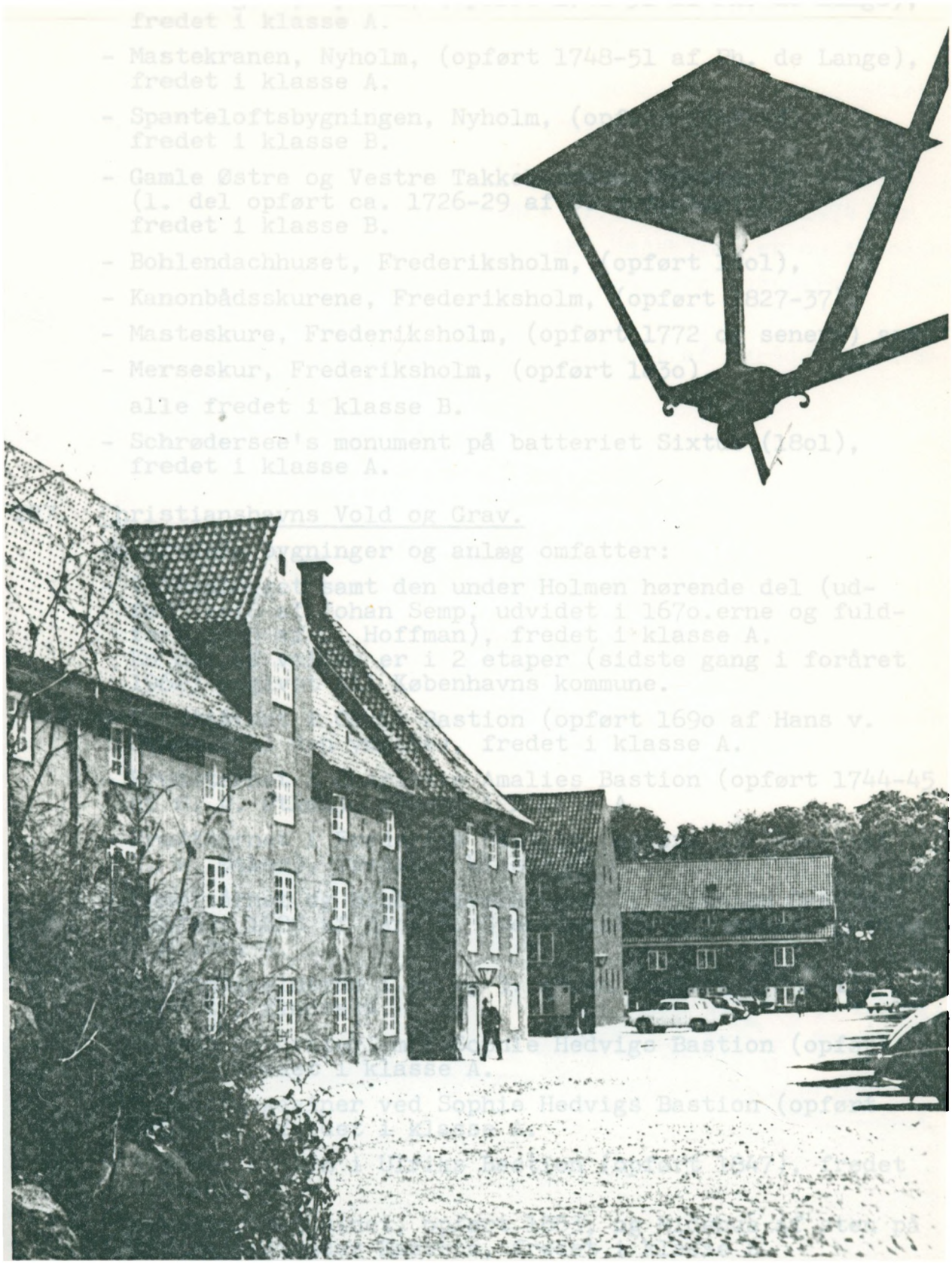

Fig. 15. Kastellet.
Nordre Magasin, Svanestok og
Generalstok. (1662-65).

- Hovedvagten, Nyholm, (opført 1748-51 af Ph. de Lange), fredet i klasse A.
- Mastekranen, Nyholm, (opført 1748-51 af Ph. de Lange), fredet i klasse A.
- Spanteloftsbygningen, Nyholm, (opført 1742-43), fredet i klasse B.
- Gamle Østre og Vestre Takkeladshus, Nyholm, (1. del opført ca. 1726-29 af O. Judichær), fredet i klasse B.
- Bohlendachhuset, Frederiksholm, (opført 1801),
- Kanonbådsskurene, Frederiksholm, (opført 1827-37),
- Masteskure, Frederiksholm, (opført 1772 og senere) samt
- Merseskur, Frederiksholm, (opført 1830),

alle fredet i klasse B.

- Schrødersee's monument på batteriet Sixtus (1801), fredet i klasse A.

127. Christianshavns Vold og Grav.

De fredede bygninger og anlæg omfatter:

- Voldanlægget samt den under Holmen hørende del (udført 1618 af Johan Semp, udvidet i 1670.erne og fuldført 1685 af G. Hoffman), fredet i klasse A. En del af volden er i 2 etaper (sidste gang i foråret 1962) afgivet til Københavns kommune.
- Krudttårnet i Carls Bastion (opført 1690 af Hans v. Stenvinkel den yngste), fredet i klasse A.
- Krudttårnet i Charlotte Amalies Bastion (opført 1744-45 af C. v. Øtken), fredet i klasse A.
- Krudttårnet i Frederiks Bastion (opført i 1744-45 af C. v. Øtken), fredet i klasse A.
- Krudttårnet og bindingsværkshuset i Vilhelms Bastion (opført 1688 af Hans v. Stenvinkel den yngste), fredet i klasse A.
- Krudtmagasinerne i 2. og 3. redan (opført 1779-81), fredet i klasse A.
- Hærens Laboratorium i Sophie Hedvigs Bastion (opført 1847), fredet i klasse A.
- 3 krudtmagasiner ved Sophie Hedvigs Bastion (opført 1852-53), fredet i klasse A.
- Ridehus af træ i Ulriks Bastion (opført 1847), fredet i klasse A.
- Artillerimagasinet, opført 1863, og Ridehus af sten på Bådsmandsstrædes Kaserne, fredet i klasse B.

En del af anlæggene indgår siden 1971 i den såkaldte Fristad Christiania.

128. Nyboder (søværnets del, opført 1631-1795, hærens del, opført 1785-1795), fredet i klasse A.

Gennem hele perioden er successivt gennemført istandsættelsættelses- og forbedringsarbejder i området.

129. Rigensgades Kaserne (opført 1759-86), fredet i klasse A.

Den østlige ende (Rigensgade nr. 11), der indtil 1974 var midlertidigt udlånt til Danmarks Tekniske Højskole, er nu tilbagegivet forsvaret og 1976-77 indrettet til brug for Forsvarets Bygningstjenestes Østre Byggeadministration.

Istandsættelsesarbejder i den øvrige del af området gennemførtes i tiden 1952-62.

13o. Søkvæsthuset, fredet i klasse A.

- Fløjen mod Bådsmandsstræde (opført 178o-81 af B. Scotmann), udlånt til Rigsarkivet.
- Havehuset ("Heiberg Hus", opført 1779 af G.E. Rosenberg, genopbygget 1838 efter brand). Bolig- og kontorområde. Istandsættelsesarbejder er udført i årene 1962-65.
- Forhuset ("Opfostringshuset", opført 1754-55 af Conradi). Farvandsdirektoratet, Marinens Bibliotek og Søofficersforening.
  I årene 1957-62 er successivt foretaget en gennemgribende reparation af forhuset.

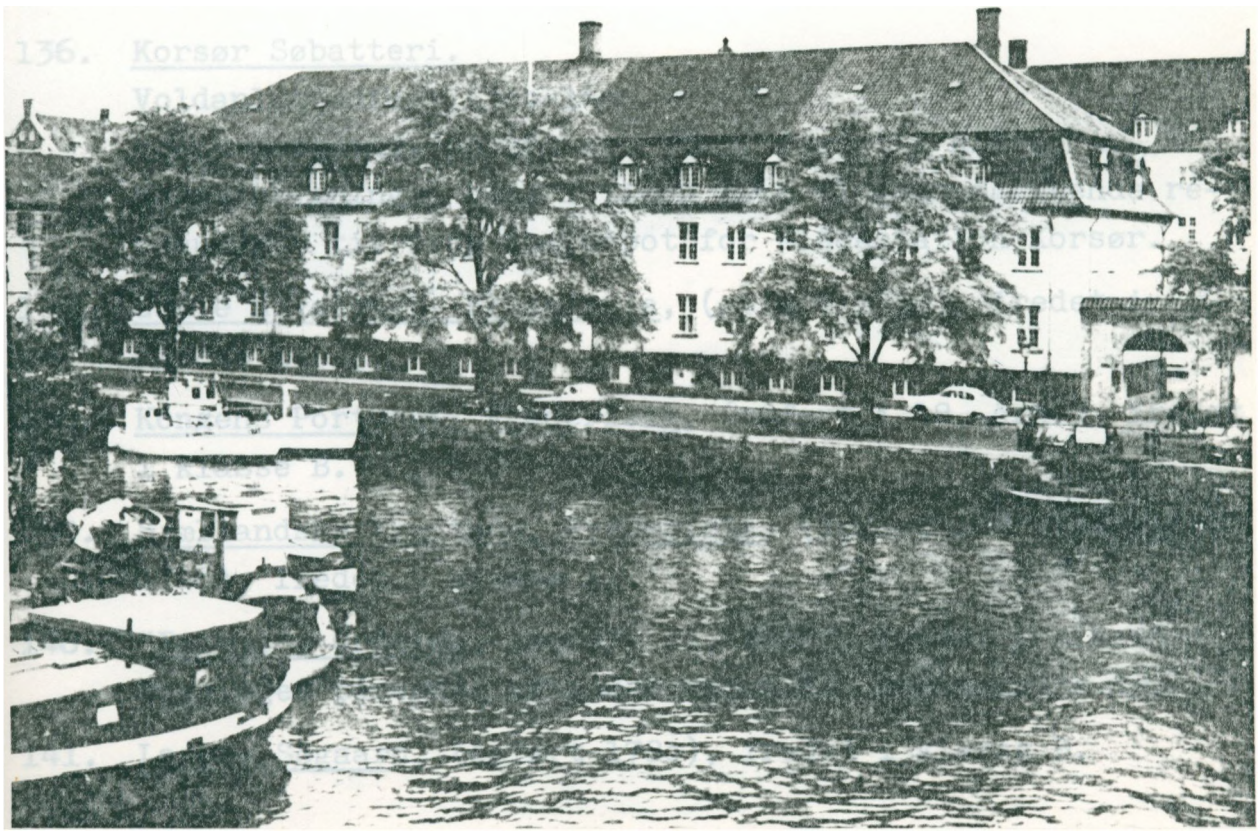

Fig. 16. Søkvæsthuset, Christianshavn.

131. Fæstningens Materialgård (opførelsen påbegyndt 1683, forhuset 174o), fredet i klasse A. Der er foretaget sanering og reparation af en del af den ene sidefløj.

132. Livgardens Kaserne (ombygget til kaserne 1785 af H.E. Peymann), fredet i klasse A.
Kasernen er gennemgribende saneret for 5,3 mill.kr. i perioden 1967-71.

133. Jægersborg Kasernes ældre bygninger, kaldet: Jægergården (opført 1734-39 og 1747 af L. Thura), fredet i klasse A.
Der er foretaget en successiv omlægning af tagene og gennemført restaurering af de fredede bygninger i tiden 1965-75.
En ny skolebygning m.v. for Lægekorpsets Skoler er opført i området i tiden 1962-66.

134. Kronborg Kaserne.
Infirmeriet, Nyværks Krudttårn m.m. (infirmeriet opført 1794), fredet i klasse A.

135. Grønnegades Kaserne, Næstved.
- Ridehuset, opført 1799,
- Staldbygning og ældste kasernebygning, opført 1847,
- Fægtesalen, opført 1855,
fredet i klasse B.
Kasernen påregnes i 1978 afhændet til Næstved kommune.

136. Korsør Søbatteri.
Voldanlæg udført 13oo-14oo.
Magasinbygning, opført ca. 16oo, fredet i klasse A.
Magasinbygningen blev i tiden 196o-61 gennemgribende restaureret til brug som depot for Flådestation Korsør.

137. Gamle Hovedvagt, Fredericia, (opført 1735), fredet i klasse A.

138. Kongens Portvagt, Fredericia, (opført i 18. årh.), fredet i klasse B.

139. Sjællandske Krudthus, Fredericia, (opført 1675, ombygget 1746), fredet i klasse A.

14o. "Palæet", Gråsten, (opført ca. 18oo), fredet i klasse A.
Bygningen påregnes afhændet inden for de nærmeste år.

141. Laden, Søgaard, (opført 178o), fredet i klasse B.

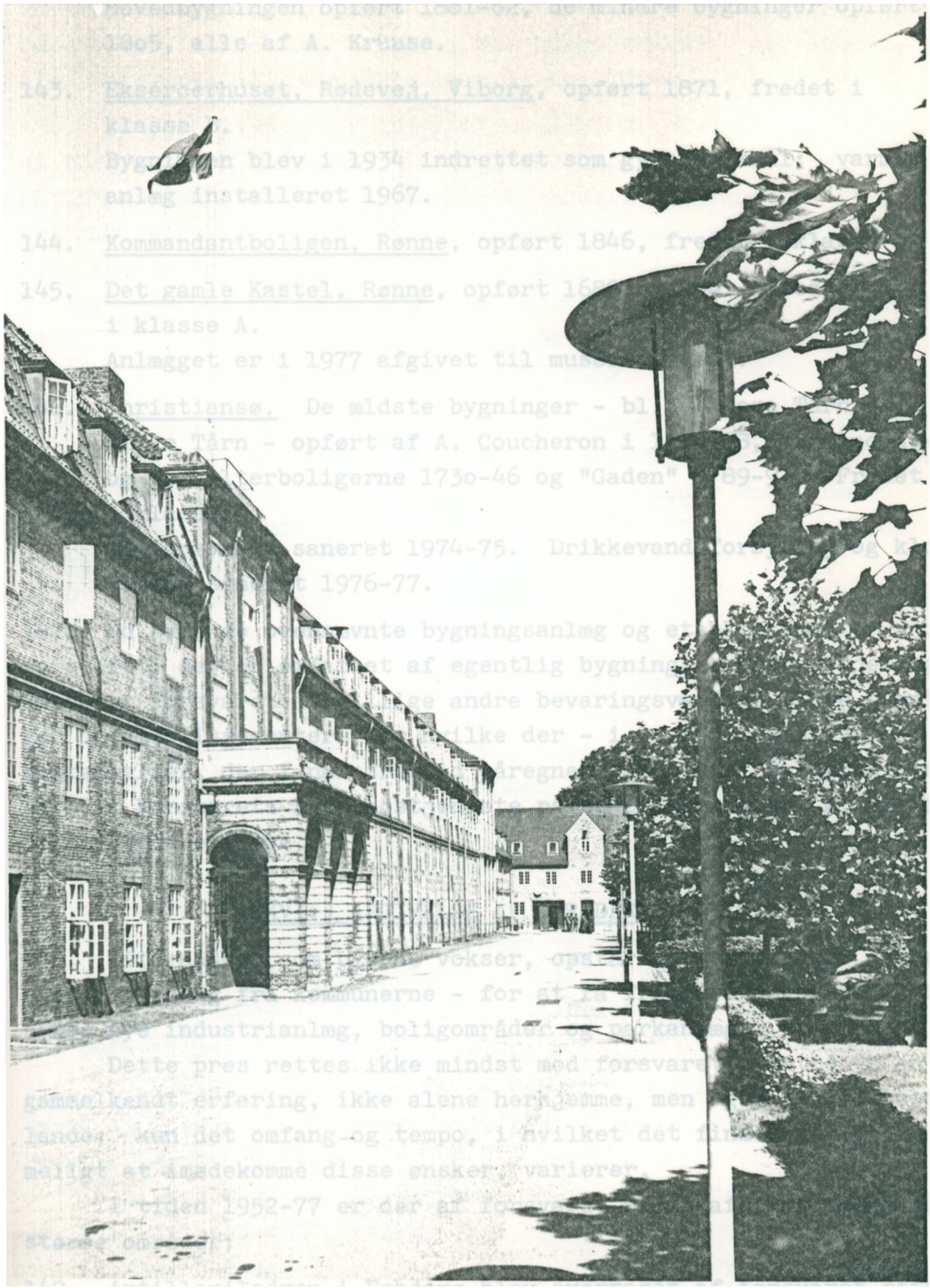

Fig. 17. Livgardens Kaserne.
Sanering 197o.

142. Nørrejyllands Tøjhus, Randers, fredet i klasse A.
Hovedbygningen opført 1801-02, de mindre bygninger opført 1805, alle af A. Kruuse.

143. Eksercerhuset, Rødevej, Viborg, opført 1871, fredet i klasse B.
Bygningen blev i 1934 indrettet som gymnastiksal; varmeanlæg installeret 1967.

144. Kommandantboligen, Rønne, opført 1846, fredet i klasse B.

145. Det gamle Kastel, Rønne, opført 1689 og 1841, fredet i klasse A.
Anlægget er i 1977 afgivet til museumsformål.

146. Christiansø. De ældste bygninger - bl.a. Store Tårn og Lille Tårn - opført af A. Coucheron i 1684-88, kommandant- og forvalterboligerne 1730-46 og "Gaden" 1789-91. Fredet i klasse A.
El-forsyning saneret 1974-75. Drikkevandsforsyning og kloakering saneret 1976-77.

147. Ud over de ovennævnte bygningsanlæg og etablissementer under forsvaret, der er omfattet af egentlig bygningsfredning, ejer og anvender forsvaret adskillige andre bevaringsværdige ældre bygninger og etablissementer, for hvilke der - i overensstemmelse med bestemmelser, der i nær fremtid påregnes udsendt af Boligministeriet, - af Forsvarets Bygningstjeneste påregnes gennemført et særligt bygningsplejetilsyn.

XXVI. AFGIVELSE AF OMRÅDER

148. Efterhånden som byerne vokser, opstår der et stadigt større pres - navnlig fra kommunerne - for at få frigjort arealer til byernes nye industrianlæg, boligområder og parkanlæg m.v.

Dette pres rettes ikke mindst mod forsvaret. Dette er en gammelkendt erfaring, ikke alene herhjemme, men også i vore nabolande; kun det omfang og tempo, i hvilket det findes muligt og rimeligt at imødekomme disse ønsker, varierer.

I tiden 1952-77 er der af forsvaret bl.a. afgivet følgende større områder:

149. Artillerilejren i Esbjerg blev overtaget af forsvaret efter 2. verdenskrig og indrettet til brug for en luftværnsartilleriafdeling. Et stedse stærkere ønske fra Esbjerg Havn og Esbjerg kom-

mune om frigørelse af området til andre formål blev imødekommet af Forsvarsministeriet i 1960. Lejren blev - med undtagelse af en barak, som bibeholdtes til brug for Hjemmeværnet - nedrevet og arealet afleveret til havnen og byen i juni 1960.

150. Dyrehavelejren i Kolding blev efter 2. verdenskrig overtaget af forsvaret og indrettet til brug for hærenheder, senere for Forplejningsmagasinet for Den danske Brigade i Tyskland og til sidst som skole- og depotområde m.v. Et stedse stærkere ønske fra Kolding kommune om nedlæggelse af lejren og frigørelse af arealet til opførelse af en ny skole blev imødekommet af Forsvarsministeriet i efteråret 1961. Barakkerne blev derpå nedrevet eller afhændet og området afleveret til kommunen i juni 1962.

151. Padborglejren (tidligere kaldet Frøslevlejren og siden Fårhuslejren) blev nogen tid efter 2. verdenskrig overtaget af forsvaret og indrettet til brug for forskellige enheder under hæren, først Grænsekommandoets enheder, sidst Forsyningstroppernes Befalingsmandsskoler.

I 1968 blev lejren overdraget til brug for Civilforsvarskorpset.

152. Kommandobygningen i Åbenrå blev overtaget af forsvaret efter 2. verdenskrig og indrettet til og successivt anvendt af forskellige kommandomyndigheder under hæren, senest i en længere årrække af Jyske Divisionskommando indtil dennes flytning til Bülows Kaserne i Fredericia i 1975, hvorefter ejendommen blev overdraget Justitsministeriet i 1976 for 2,2 mill.kr.

153. Skibsbylejren ved Hjørring blev overtaget af forsvaret efter 2. verdenskrig og anvendt til depot- og uddannelsesformål m.v.

Af dette etablissement blev et areal på 2,6 ha med ialt 8 bygninger i august 1970 afgivet til Grønlandsministeriet til brug som kostskole for grønlandske børn.

154. Fynsgades Kaserne i Aalborg blev efter 2. verdenskrig overtaget af forsvaret og indrettet til brug for 8. Regiment (nu: Dronningens Livregiment).

Aalborg kommune havde gennem flere år anmodet om at få området frigjort til industribyggeri.

Efter nedlæggelsen af 10. Regiment (Feltherrens Fodregiment) og den heraf følgende frigørelse af Nr. Uttrup Kaserne til brug for Dronningens Livregiment og den samtidig gennemførte udbygning af indkvarteringsområdet ved Aalborg Øst til brug for Jyske Tøjhus'

Motorsektion imødekom Forsvarsministeriet kommunens ønske, hvorefter kasernebarakkerne blev nedrevet eller afhændet og området afleveret til kommunen i november 1961.

155. Sønderborg gl. Øvelsesplads. Under forhandlingerne i 1959 med Sønderborg kommune om statens overtagelse af de derværende kommunale kaserneanlæg og øvelsesarealer accepteredes Sønderborg kommunes stærke ønske om tilbagegivelse senest 1. april 1964 af den kommunale Sønderborg Øvelsesplads. Et i 1961-62 udarbejdet forslag til ny øvelsesplads og skydebane, nord for kasernen, blev derefter tiltrådt af Forsvarsministeriet og bevillingsmyndighederne. Erhvervelsen gennemførtes ved ekspropriation for 3,6 mill.kr. i 1963.

156. Under forhandlingerne med Aarhus kommune i 1959 om statens overtagelse af de delvist kommunalt ejede 2 kaserner i Aarhus:

Vester Allés Kaserne og
Langelandsgades Kaserne

accepterede Forsvarsministeriet efter stærkt pres fra kommunen at ville søge opført kaserner andetsteds med henblik på successiv frigivelse af Vester Allés Kaserne, Langelandsgades Kaserne, Galgebakken og en del af øvelsesområdet ved Aarhus.

Hærens 3. kaserne i Aarhus: Høegh Guldbergsgades Kaserne er statsejet, men ligger i et område, der af Undervisningsministeriet er ønsket anvendt til udbygning af Aarhus Universitet; allerede i 1958, 1961 og 1962 gennemførtes de første afgivelser af arealer fra Galgebakken og Høegh Guldbergsgades Kaserne til brug for Universitetets nybygninger. Afgivelserne - navnlig fra Galgebakken - er fortsat i årene 1963-76, og inden for et kortere åremål påregnes resten af kasernerne afgivet til andre formål.

Nørrejyske Artilleriregiment flyttede i 1969 til den ny kaserne i Skive fra Vester Allés Kaserne i Aarhus, der derpå blev afleveret til Aarhus kommune.

Jyske Trænregiment blev i 1961 flyttet fra Aarhus til Hvorup Kaserne, efter at Jyske Luftværnsregiment herfra var flyttet til Tønder Kaserne i forbindelse med nedlæggelse af det derværende Infanteriregiment.

Jyske Telegrafregiment, der har benyttet Langelandsgades Kaserne m.v., påregnes i ret nær fremtid flyttet til Fredericia og Tønder, hvorefter en væsentlig del af hærens resterende kaserneområder m.v. i Aarhus påregnes afleveret til Aarhus kommune og Aarhus Universitet.

157. Under forhandlingerne med Vordingborg kommune i 1959 om statens overtagelse af de kommunalt ejede dele af kasernen og øvelsespladsen fornyede kommunen sine gennem mange år fremførte anmodninger om afgivelse af en del af Vordingborg Kasernes lille Øvelsesplads til byudviklingsformål. Denne øvelsesplads var utilstrækkelig til feltmæssig uddannelse af de derværende dækningsstyrker af infanteriet, og den blev yderligere reduceret ved anlæg af en offentlig vej over øvelsespladsen 1955, ved kasernens udbygning 1953-59, ved afgivelse til kommunen i 1964 af et areal til opførelse af en ny skole samt ved opførelse af 8 tjenesteboliger for forsvaret på en mindre del af øvelsespladsen i 1961-62. Et af Bygningstjenesten i 1954 efter forhandling med Statens Jordlovsudvalg udarbejdet forslag om tilvejebringelse af ny øvelsesplads og skydebane for Vordingborg Garnison gav anledning til talrige henvendelser til Forsvarsministeriet fra landbrugs-, frednings-, turist-, sognekommunale- og andre instanser og til stærk presseomtale. Efter omfattende undersøgelser erhvervedes i stedet i 1968-71 ved ekspropriation en ny øvelsesplads for Vordingborg Garnison med depotområde og skydebaner ved Kulsbjerg, hvorefter det hidtil lejede skydeterræn blev tilbagegivet ejeren af godset Rosenfeldt i 1975-77.

158. Slagelse Kaserne m.v.

Efter at den nye Antvorskov Kaserne, syd for Slagelse, var taget i brug i maj 1975, blev størstedelen af kasernen, Lille Øvelsesplads samt den del af Store Øvelsesplads, som er beliggende nord-vest for motorvejen, i juli 1976 afhændet til Slagelse kommune

Forsvaret har bibeholdt det i tilslutning til Slagelse Kaserne i 5o.erne opførte depot- og værkstedsområde samt beboelsesejendommen, Kastanievej 2 og 4.

159. Roskilde Kaserne.

Som et led i gennemførelsen af forsvarets ændrede garnisoneringsplan 1973 blev de på Roskilde Kaserne underbragte enheder fra hæren og flyvevåbnet flyttet til henholdsvis Ringsted Kaserne og Flyvestation Skalstrup, hvorefter en del af kasernen blev overdraget til Justitsministeriet, resten i juli 1977 til Roskilde kommune

16o. Hornbæk Batteri i Hornbæk Plantage blev overtaget af forsvaret efter 2. verdenskrig. I 1959 blev batteriet efter ønske fra bl.a. Statsskovvæsenet sløjfet ved bortsprængning, borthugning og jordtildækning, hvorefter lejemålet med Statsskovvæsenet om arealet blev ophævet.

161. Tårbæk Fort.

Det som led i forsvaret af København kort før 1. verdenskrig anlagte Tårbæk Fort i Jægersborg Dyrehave, der efter 2. verdenskrig benyttedes som minedepot, blev i 1968-69 sløjfet ved jorddækning; terrænet blev udjævnet efter aftale med Statsskovvæsenet og arealet derpå afleveret til dette.

162. Mosede Batteri.

Det som led i forsvaret af København i 1914-15 anlagte Mosede Batteri overgik efter 2. verdenskrig til anvendelse som depot- og uddannelsesområde for Hjemmeværnet.

I 1959 blev området fredet, de dybe partier blev opfyldt og skrænterne hegnet, hvorefter det i 1971 afleveredes til Roskilde amt som offentlig park.

163. Flakfortet.

Som led i Københavns forsvar opførtes i 1910-14 Flakfortet på Saltholm Flak.

Flakfortet blev nedlagt som fort i 1968.

Efter undersøgelse af forskellige muligheder for anvendelse til andre formål blev der i 1975 oprettet overenskomst med Københavns Sejl Union om brugsretten til Flakfortet, foreløbig for en 10-årig periode.

164. Lynetten.

Opførelsen af Lynetten påbegyndtes i 1767, men først i 1863 fik fortet den endelige fortifikatoriske udformning.

Efter 2. verdenskrig har fortet af forsvaret været anvendt til uddannelses- og administrative formål m.v.

I 1972 overgik brugsretten for "Våningshuset" til Kriminalforsorgen.

Til brug for det under udførelse værende renseanlæg for Københavns kommune afgives i nær fremtid hertil et areal fra Lynetten på ca. 1,3 ha.

165. Mellemfortet, der opførtes 1860-63 som et led i Københavns forsvar, blev i 1967 af forsvaret overdraget til Københavns kommune og sløjfet i forbindelse med opfyldning af vandområdet, syd for Margretheholm, hvor kraftværket: Amagerværket derefter er opført.

166. En stor del af Christianshavns Fælled blev i 1953-55 afhændet til A.P. Møller, andre dele blev udlånt til Københavns kommune til boldbaner m.v., en del af Christianshavns befæst-

ning blev afgivet til kommunen i 1925, en anden del i 1972.

167. Nørre Fælled blev i årene 193o-6o successivt afgivet til Undervisningsministeriet til brug ved udbygningen af Københavns Universitet.

168. I begyndelsen af 5o.erne gav forsvaret tilsagn om at afgive brugsretten til Vestenceinten, nord for Roskildevej, (med enkelte undtagne delarealer) til de derværende kommuner med henblik på anvendelse som rekreative områder; den endelige overdragelse af brugsretten for 99 år for dette område fandt sted i 1964. Dele af Vestenceinten, syd for Roskildevej, er afleveret til kommunerne i 7o.erne.

169. Amager Fælled, der i henhold til en overenskomst fra 1939 skulle overgå til sameje mellem staten og Københavns kommune efter forsvarets overtagelse af Kalvebod Skydeterræn, blev i 6o.erne afleveret af forsvaret. 1o ha heraf blev i 1974 overdraget Undervisningsministeriet til brug for Københavns Universitet.

17o. Kalvebod Skydeterræn.

I henhold til samejeoverenskomsten af 1939-59 mellem staten og Københavns kommune har forsvaret til Københavns kommune afhændet den del af Kalvebod Skydeterræn - ca. 9oo ha -, der er beliggende i kommunen.

Forsvaret har dog indtil videre bevaret brugsret til den del af området, hvorpå skydebanerne er anlagt.

171. Fra Ryvangen blev i slutningen af 4o.erne og senest i 1976 afgivet arealer til Mindelunden; i 1958 imødekom Forsvarsministeriet et ønske fra Socialministeriet om afgivelse af et areal til opførelse af et nyt Blindeinstitut; senere er der i tiden 1965-75 afhændet en del af Ryvangen til Københavns Idrætspark samt udlånt arealer til sporvejene, til Københavns kommune og forskellige andre formål.

172. Vognmandsmarken.

Herfra blev i oktober 1973 afgivet ca. 2,6 ha til Hovedstadens Trafikråd til brug som busholdeplads og ca. 1,4 ha til Københavns Idrætspark til brug som idrætsområde.

Til brug for Statsbanerne i forbindelse med gennemførelsen af et nyt spor fra Lyngbyvejens Station til Svanemøllens Station blev 1. januar 1972 afgivet ca. 2,3 ha fra Vognmandsmarken og Svanemøllens Kaserne. Til erstatning herfor og for de i forbindelse hermed nedrevne bygninger modtog forsvaret ca. 6,5 mill.kr.

173. Ny Tøjhus, Amager Boulevard.

Som 1. etape i den successive frigivelse af Ny Tøjhus-området ved Amager Boulevard i forbindelse med flytningen af Hærens Materielkommando til Hjørring og nedlæggelsen af Våbenarsenalet blev der i 1969 afhændet 2,68 ha for 2o,1 mill.kr. til et kommanditselskab med henblik på opførelse af SAS-hotellet "Scandinavia".

I midten af 7o.erne blev de fleste bygninger på området nedrevet, enkelte andre udlejet til Københavns kommune og andre statslige formål.

Søværnets Konstabelskole, der endnu benytter enkelte bygninger på området, påregnes inden for de nærmeste år flyttet til Holmen, hvorefter det resterende areal påregnes afhændet.

174. Artillerivejs Kaserne og Faste Batteri blev i 1973 overdraget Indenrigsministeriet til brug for Statens Seruminstitut. Samme år blev yderligere et areal af Faste Batteri overdraget Justitsministeriet til brug for Københavns Politiskole.

175. Trekantarealet på hjørnet af Refshalevej og Prinsessegade.

I 197o blev brugsretten til dette areal på 1,o7 ha med bygninger, der hidtil havde været anvendt af Hærens Materielkommando til depotformål, af forsvaret overdraget til Københavns kommune.

176. Efter Forsvarsministeriets bestemmelse rømmede forsvaret 1. juli 1971 Bådsmandsstrædes Kaserne og 1. november 1971 Ammunitionsarsenalet på Christianshavn og søværnets tilstødende arealer med henblik på afhændelse.

Ret kort efter rømningen gennemførtes "slumstorm" på kasernen og senere af de tilstødende arealer, hvorefter området blev taget i brug under betegnelsen Fristaden Christiania.

Forhandlingerne og retssagerne om arealets frigørelse verserer fortsat.

177. I Rødovre opførtes på arealer, tilhørende forsvaret, i 1953-54 til brug for Ammunitionsarsenalets mekaniske Værk et fabriksområde på 5.85o m^2 bebygget areal, bestående af en stor 5-skibet værksteds- og depotbygning, kraftcentral, administrations- og omklædningsbygning, vagtbygning m.v. og et boligområde med 7 boliger; opførelsesudgift godt 5 mill.kr. I 1962 bestemte Forsvarsministeriet, at Ammunitionsarsenalets anvendelse af dette område skulle ophøre med henblik på successiv samling af virksomheden i Elling i Vendsyssel.

Som følge af et stærkt ønske fra Rødovre kommune om frigø-

relse af området til privatindustrielle formål blev etablissementet - bortset fra boligområdet - derpå afhændet for 4,75 mill.kr.

178. Krudtværket i Frederiksværk blev nedlagt 1965.

En del af området med jagtpatronfabrik m.v. blev derefter 1965 afhændet til Høyers Krudtværk A/S for ca. 1,3 mill.kr., medens resten af arealerne med derværende bygninger i 1966 blev overdraget Frederiksværk kommune for ca. 3,1 mill.kr.

179. Som det fremgår af foranstående, har der i de sidste 25 år været en stadig udvikling i retning af forsvarets udflytning fra by- til landområder, hvorved værdifulde arealer og etablissementer i tæt bebyggede områder er frigjort af forsvaret med henblik på anvendelse til bolig-, undervisnings- og industribebyggelse, rekreative formål m.v., men det skal samtidig fremholdes, at det danske landområde efterhånden er så udbygget, at det er blevet stedse vanskeligere at få tilgodeset forsvarets kompensationsbehov for øvelses- og skydeområder m.v.

180. Kun i den grønlandske del af riget har det hidtil været muligt at fremskaffe de for forsvaret nødvendige arealer uden større vanskeligheder - fra andet end isbjørne og vejrforhold -, men selv her er der nu opstået problemer, idet en overvejet flytning af Grønlands Kommando fra Grønnedal til Godthåb har vist sig at møde sådanne vanskeligheder, at den er stillet i bero indtil videre.

XXVII. BRÆNDSTOFFORSYNING

181. Jyske Rørsystem (Northern European Pipeline System), der er det største i Norden af denne art, omfatter et antal beskyttede tankområder og pumpestationer, importanlæg og fortøjningsarrangementer, indbyrdes forbundet med nedgravede, katodisk beskyttede rørledninger til højtrykspumpning fra Frederikshavn til grænsen og med sideledninger.

Det er forbundet med de jyske flyvestationer ved nedgravede rørledninger.

182. Jyske Rørsystem og de i tilslutning hertil udførte separate tankområder i Jylland og på Sjælland skal tjene til modtagelse, lagring og distribution i fred og krig af behovet for jet fuel, motorbenzin, dieselolie og smøremidler m.v. (POL = petrol, oil and lubricants) til værnene m.fl.

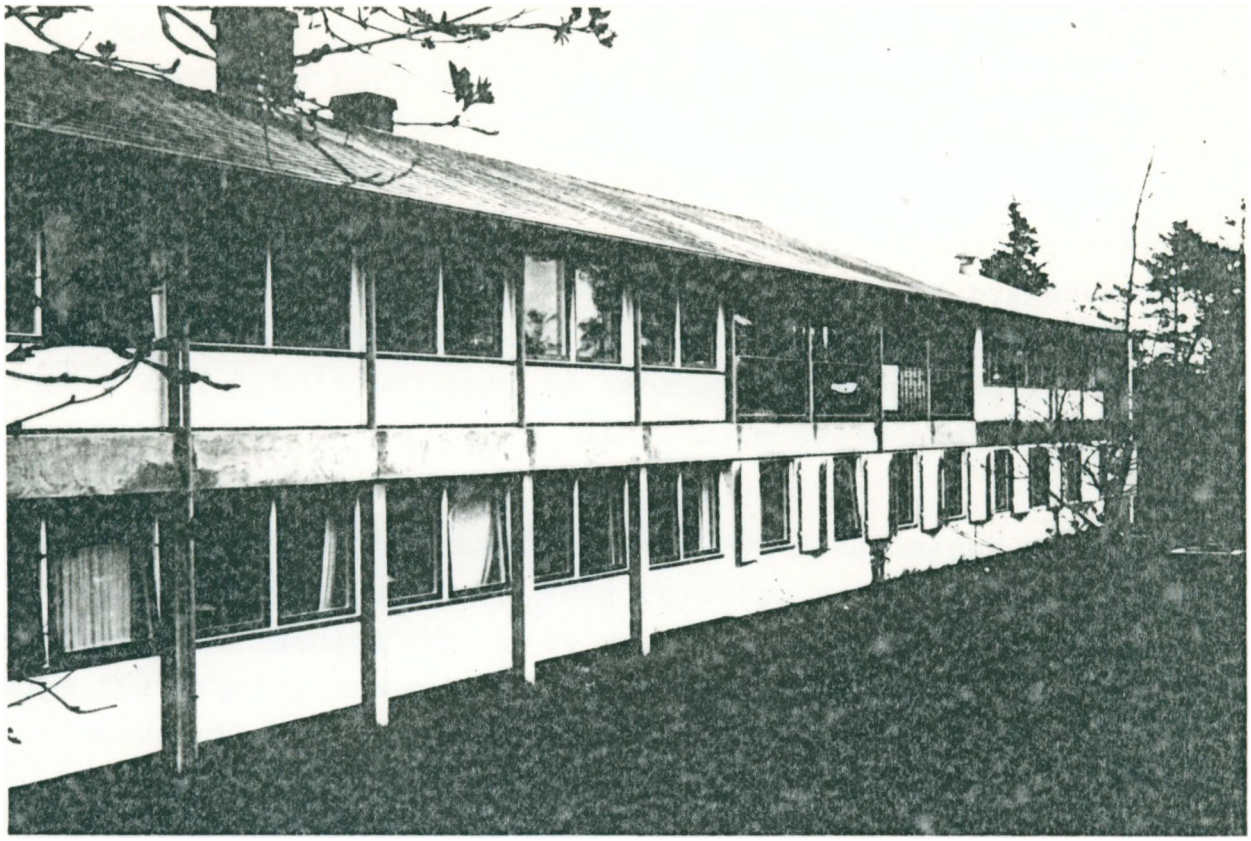

Fig. 18. POL-Hovedkontor, Gadholt,
syd for Frederikshavn. 1956.

183. Rørledningerne har en længde på ca. 55o km, de passerer ca. 25oo lodsejeres jorde og krydser ca. 35o veje og ca. 35 jernbaner.

184. Anlæggene er udført i 4 etaper:

- i 1952-57: ca. 93 mill.kr.
- i 1962-67: ca. 5o mill.kr.
- i 1967-7o: ca. 3o mill.kr.
- i 1972-77: ca. 1o mill.kr.

ialt: ca. 183 mill.kr.,

langt overvejende for NATO-bevillinger.

185. Driften, der påbegyndtes i 1954, forestås af Forsvarets Bygningstjenestes POL-Afdeling, der har Hovedkontor i Gadholt, syd for Frederikshavn.

186. POL-Afdelingens opgaver omfatter anskaffelse (i samarbejde med Statsbanernes kommercielle Afdeling), import, oplagring, rørtransport og udlevering (til tankbiler eller flyvestationer m.v.).

af samt kvalitets- og kvantitetskontrol for de forannævnte olieprodukter, drift og vedligeholdelse af afdelingens tekniske anlæg, planlægning og gennemførelse af nye POL-anlæg samt af administration af de heromhandlede NATO- og nationale brændstofforsyningsanlæg samt af visse anlæg for Civilforsvaret, Statsbanerne og Foreningen Danske Olieberedskabslagre.

187. Afdelingen, der ledes af en driftschef, består af sekretariatssektion, driftssektion, vedligeholdelses- og byggesektion samt - under stedlige område- og stationsledere, normalt maskinmestre - af lokalt personel på tankområder og pumpestationer, ialt ca. 3o funktionærer, 2o håndværkere og 3o andre arbejdere til normal fredsdrift.

188. Herudover er til supplering af POL-Afdelingens personel i beredskabsperioder og under krig oprettet et antal POL-delinger, bestående af teknisk uddannede værnepligtige befalingsmænd og menige fra trænregimenterne med en af POL-Afdelingen forestået specialuddannelse.

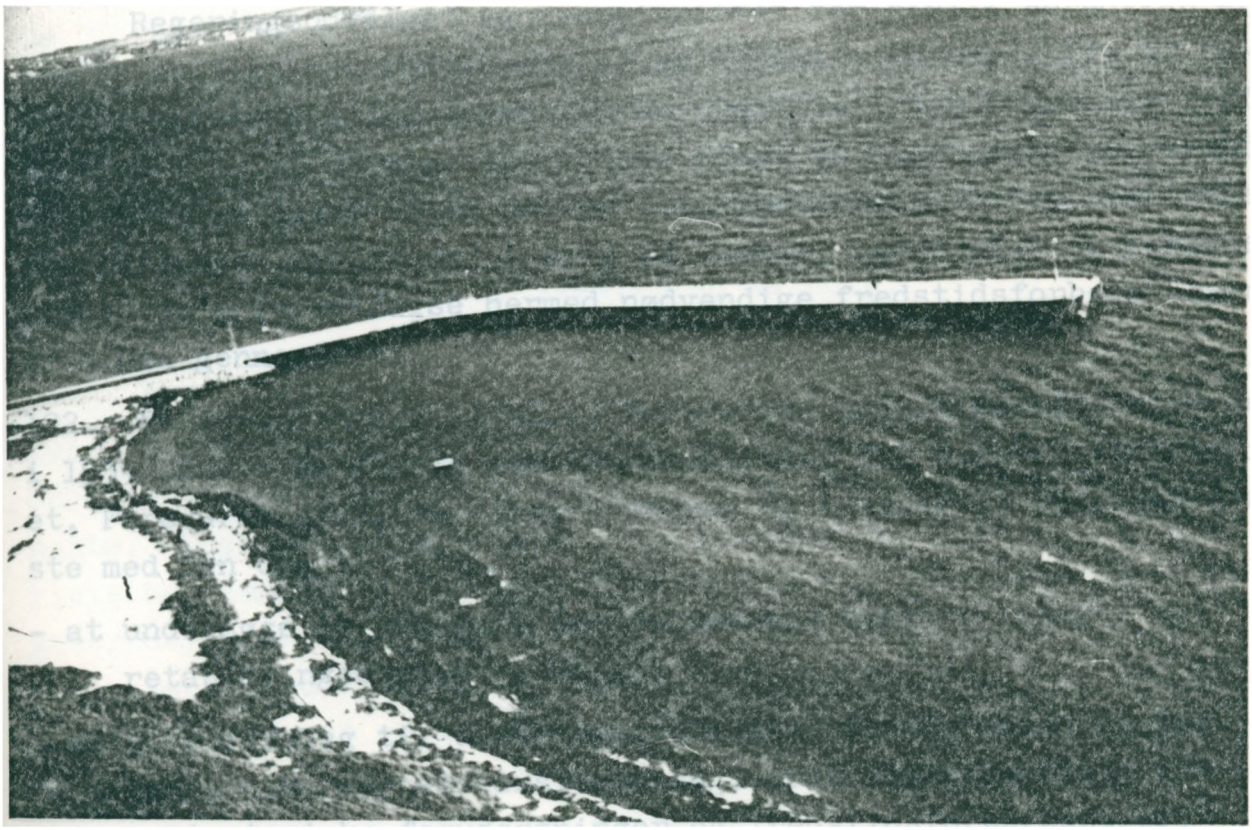

Fig. 19. Lyngsbæk Bro.
Æbeltoft Vig. 1967.

189. På tankområder og pumpestationer findes værksteder, reservedelslagre m.v., og POL-Afdelingen råder endvidere over særlige udrykningshold af specialister med værksteds- og servicevogne til supplering af de lokale områders kapacitet ved overhaling af tekniske anlæg, eftersyn og rensning af tanke, kontrol af katodiske beskyttelsesinstallationer, skaderetablering m.v.

190. I 70.erne har POL-Afdelingens årlige omsætning af olieprodukter været meget betydelig, og leveringen af olieprodukter til værn m.fl. gennem Jyske Rørsystem m.v. har medført besparelser i forsvarets driftsbudget på mange mill.kr. årligt, rent bortset fra anlæggenes nødvendighed for forsvarets logistiske beredskab.

XXVIII. BYGNINGSBEREDSKAB

191. Siden 1952 har Forsvarets Bygningstjeneste arbejdet på at vække forståelse for bygningsberedskabets betydning for forsvarets effektivitet og for nødvendigheden af en omhyggelig forberedelse heraf allerede i fredstid.

Regeringsudvalget og Sekretariatet for civilt Beredskab erkendte hurtigt nødvendigheden af en effektiv forberedelse af totalforsvarets bygningsberedskab og nedsatte i den anledning i efteråret 1957 et udvalg, der i 1960 afgav en betænkning vedrørende de retningslinier, efter hvilke totalforsvarets entreprenørtjeneste påregnes organiseret i krig på lands-, landsdels- og regionsplan; de i forbindelse hermed nødvendige fredstidsforberedelser er siden gennemført.

192. På foranledning af bl.a. Forsvarets Logistikkomité blev der i 1959 nedsat et udvalg med repræsentanter for Forsvarsministeriet, Forsvarschefen, værnskommandoerne og Forsvarets Bygningstjeneste med den opgave

- at undersøge og redegøre for forsvarets bygge-, anlægs- og retableringsopgaver i krig,
- at give forslag til disse opgavers mest hensigtsmæssige løsning, herunder ansvarsfordeling, prioritetsgrundlag, organisatoriske forudsætninger og fredstidsforberedelser, samt
- at redegøre for forsvarets bygningsberedskabsopgavers relationer til og koordinering med det øvrige totalforsvars tilsvarende opgaver.

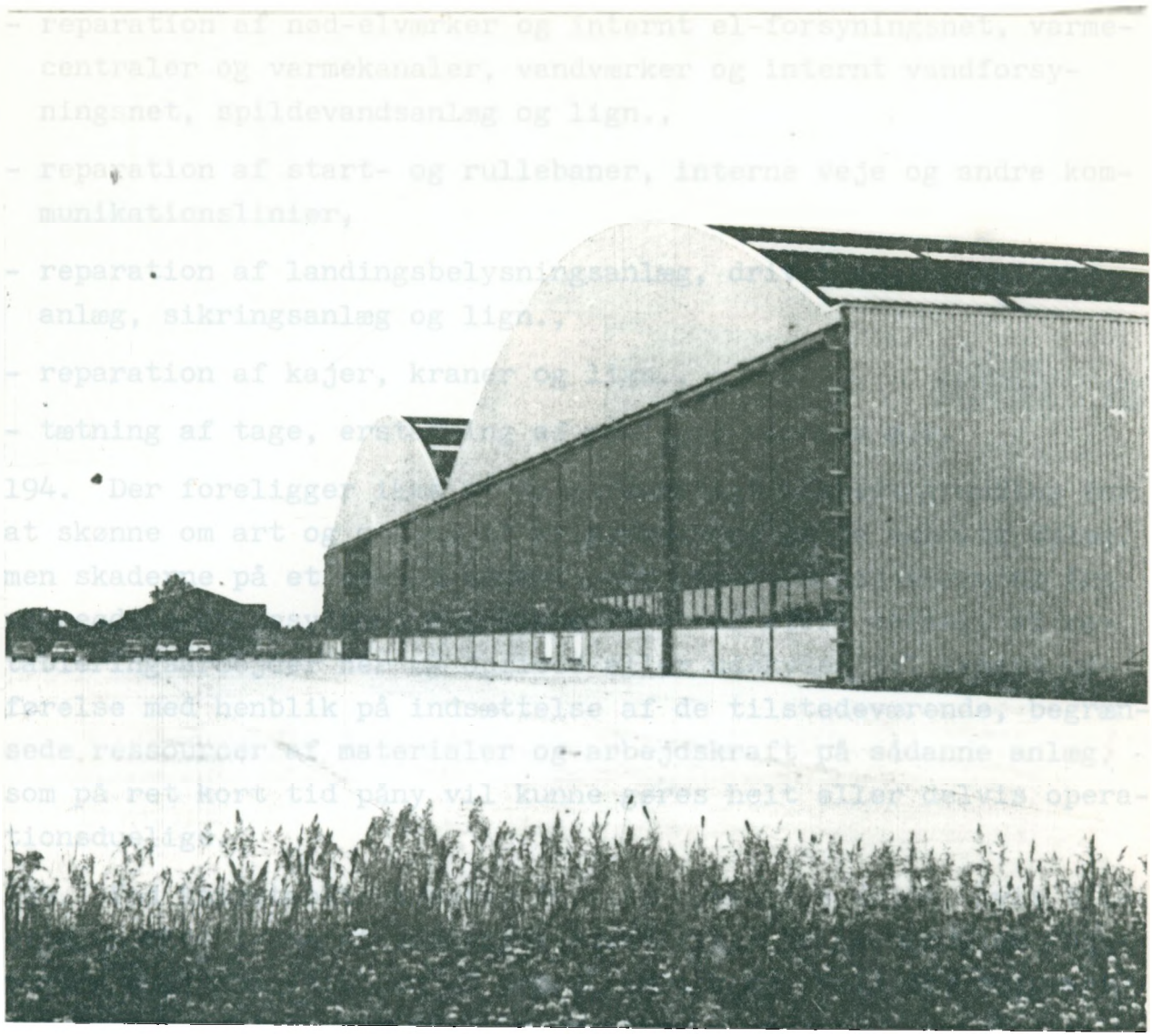

Fig. 2o. Flyvestation Aalborg.
Hovedværksted. 1968.

193. Dette udvalg afgav i 196o en betænkning, som derpå i 1961-62 blev tiltrådt af Forsvarschefen og af Forsvarets Bygningstjeneste. Sagens videreførelse beror herefter på Forsvarsministeriets bestemmelse om, hvilke af forsvarets bygningsberedskabsopgaver der ønskes varetaget af Forsvarets Bygningstjeneste.

De omhandlede bygningsberedskabsopgaver er:

I en spændt periode forud for krigsudbrud udførelse med kort varsel af sådanne bygnings- og anlægsarbejder, som af Forsvarskommandoen og Forsvarsministeriet anses for at være særligt nødvendige af hensyn til beredskabet, men som bl.a. af bevillingsmæssige grunde ikke tidligere er blevet godkendt til udførelse.

Efter krigsudbrud i første række udførelse af skaderetableringsarbejder på kampetablissementerne, omfattende bl.a.

- reparation af nød-elværker og internt el-forsyningsnet, varmecentraler og varmekanaler, vandværker og internt vandforsyningsnet, spildevandsanlæg og lign.,
- reparation af start- og rullebaner, interne veje og andre kommunikationslinier,
- reparation af landingsbelysningsanlæg, drivmiddelforsyningsanlæg, sikringsanlæg og lign.,
- reparation af kajer, kraner og lign.,
- tætning af tage, erstatning af ødelagte vinduer m.v.

194. Der foreligger ikke et tilstrækkeligt sikkert grundlag for at skønne om art og omfang af krigsskaderne på de enkelte anlæg, men skaderne på et etablissement, der udsættes for virkning fra masseødelæggelsesvåben, vil kunne få et så stort omfang, at retableringsarbejder her må opgives eller udskydes til senere udførelse med henblik på indsættelse af de tilstedeværende, begrænsede ressourcer af materialer og arbejdskraft på sådanne anlæg, som på ret kort tid påny vil kunne gøres helt eller delvis operationsduelige.

195. Ved kampetablissementer forstås operative anlæg, hvis tilstedeværelse i operationsduelig stand efter krigsudbrud er nødvendig dels for førelsen af den direkte kamp, dels for forsvarsstyrkernes faglige støtte; de omfatter bl.a.:

- flyvestationer, flyradar-, radio- og radiolinkstationer m.fl.,
- raketanlæg og permanente luftværnsartilleristillinger,
- flådestationer, forter, kystradar- og -radiostationer,
- forsvarets større tankområder, herunder Jyske Rørsystem,
- reparationsværksteder, distributionscentre, magasin- og depotområder for forsvarets faglige myndigheder.

196. Reparation og vedligeholdelse efter krigsudbrud, herunder udbedring af opståede krigsskader på kampetablissementer, må foretages efter trangfølge, afhængig af det pågældende anlægs betydning for forsvaret. I første omgang må reparationer og skaderetableringer - af hensyn til rådig tid og forhåndenværende materialer og arbejdskraft - ofte indskrænkes til en interimistisk retablering i et sådang omfang, at de pågældende anlægs anvendelighed genskabes, medens en grundigere reparation udskydes til senere udførelse.

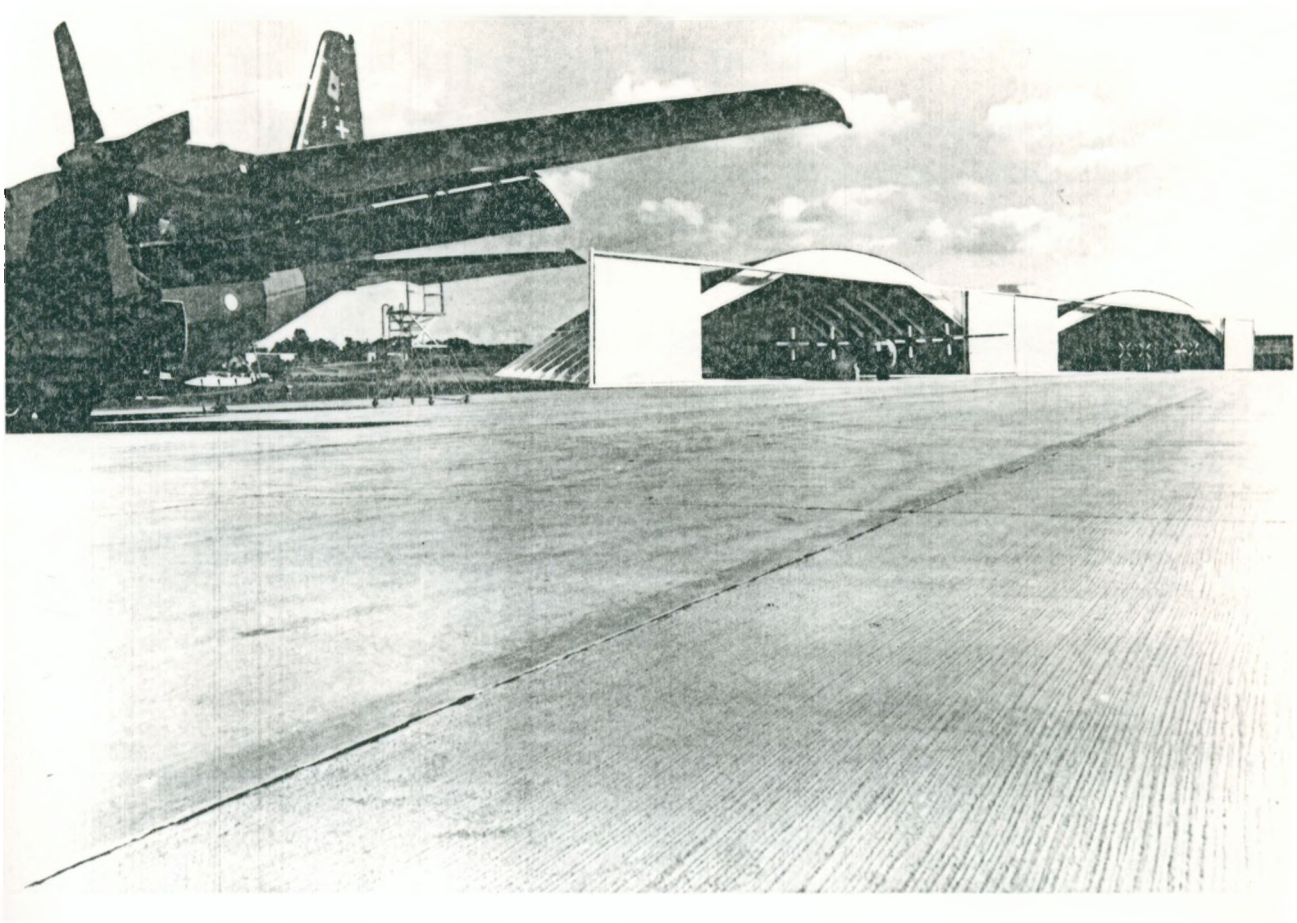

Fig. 21. Flyvestation Værløse.
2 hangarer. 1977.
(fotomontage)

197. Tilrettelæggelse af en entreprenørtjeneste, som effektivt skal kunne medvirke til løsning af de mange og forskelligartede opgaver, der uundgåeligt vil melde sig i forbindelse med en eventuel krig på dansk område, er en omfattende og kompliceret opgave.

Med de forannævnte to betænkninger er der imidlertid så vel for forsvaret som for totalforsvaret tilvejebragt et brugbart grundlag for denne tilrettelæggelse; der står nu tilbage at fastsætte de for planernes realisering i forsvarets nødvendige bestemmelser, at udpege myndighederne, der skal forestå dette og at påbegynde det forberedende arbejde.

Når dette er sket, vil et af de for øjeblikket svagere led i forsvarets beredskabskæde - Bygningsberedskabet - formentlig inden alt for længe kunne opnå den fornødne styrke.

198. Efter gennemførelsen af den igangværende omlægning af Forsvarets Bygningstjenestes organisation påregnes dette spørgsmåls løsning påny taget op over for Forsvarsministeriet.

XXIX. AFLEVERING AF BYGGE- og ANLÆGSARBEJDER

199. Almindeligvis udfoldes der et større ceremoniel, når store offentlige bygge- og anlægsarbejder startes (grundstensnedlæggel-

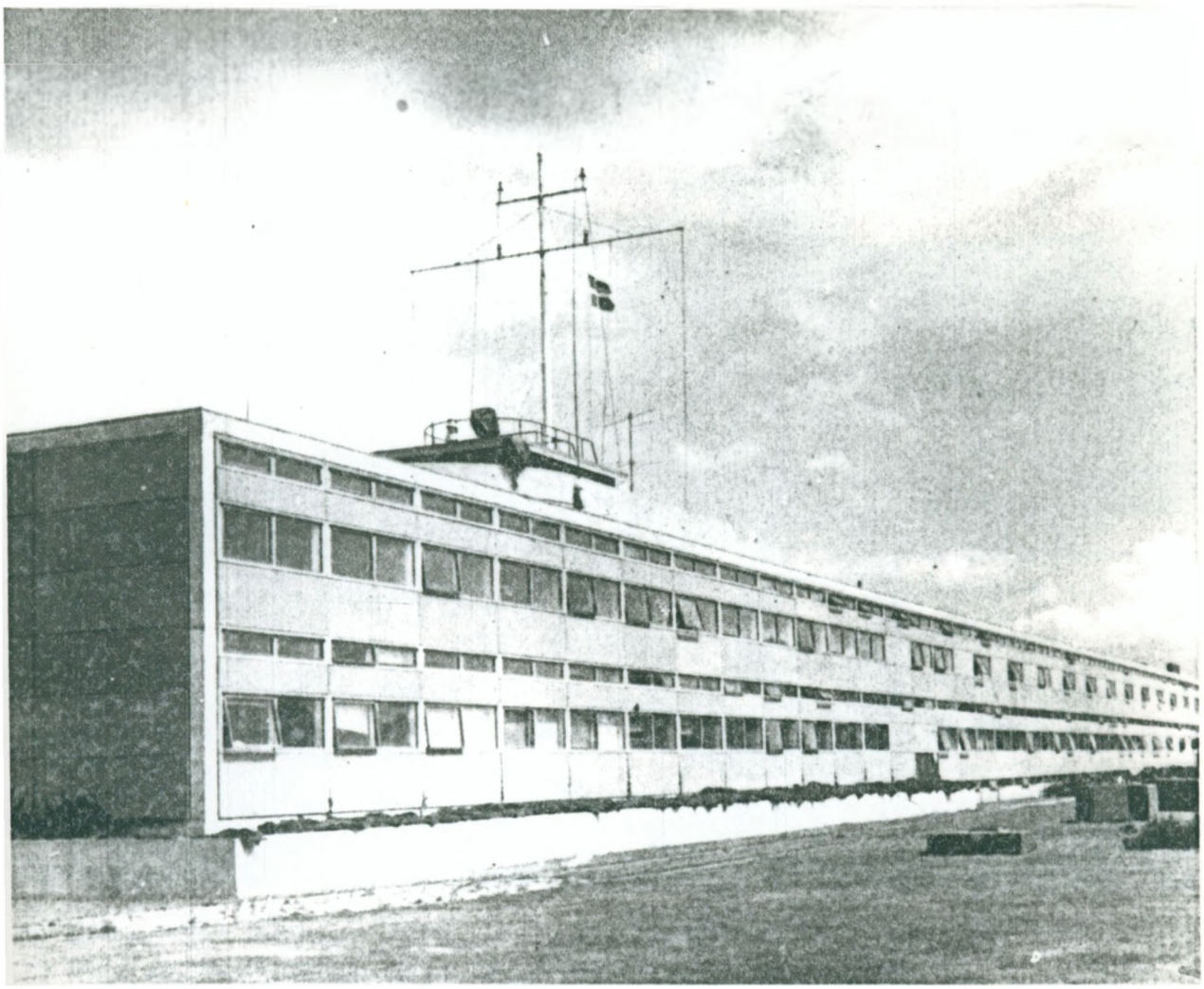

Fig. 22. Flådestation Korsør.
Værkstedsbygning.
1962.

se m.v.) og afsluttes (afleveringsfestlighed med deltagelse af statslige, amts- og købstadkommunale øvrighedspersoner, presse, radio og fjernsyn).



Fig. 23. Flyvestation Skrydstrup.
Skulptur, skænket af Statens Kunstfond. 1963.

Sammenlignet hermed kan den praksis, der er fulgt ved påbegyndelse og aflevering af forsvarets nye etablissementer og større bygge- og anlægsarbejder måske forekomme lidt ufestlig.

I mange tilfælde er store fuldførte bygge- og anlægsarbejder af pågældende bygningsdistrikt afleveret direkte til pågældende kommandantskabsforvaltende myndighed uden tilstedeværelse af repræsentanter for foresatte og faglige myndigheder i forsvaret, for kommuner, radio, presse og lign. og uden, at der er afholdt udgifter til bespisning.

2oo. Der har været flere årsager til denne praksis; dels anlægsprogrammets omfang, der har medført, at der i visse perioder flere gange ugentlig er afleveret færdiggjorte store bygge- og anlægsarbejder, dels militære sikkerhedshensyn og dels endelig den almindelige tilbageholdenhed, som påhviler forsvaret med hensyn til repræsentationsudgifter.

2o1. Forsvarets Bygningstjenestes personale, der har været beskæftiget med projektering og udførelse af sådanne bygge- og anlægsarbejder, har imidlertid ofte modtaget opmuntrende udtryk for anerkendelse fra de brugende myndigheder af den måde, hvorpå opgaverne er løst.

XXX. KASERNEORDEN

2o2. Forsvarets faglige myndigheder er ofte samtaleemne på forsvarets tjenestesteder, og kritikken af disse myndigheders dispositioner er altid vågen og ikke altid lige blid, når man mener at have fået øje på skæven hos en broderlig kollega. Forsvarets Bygningstjeneste danner i denne henseende ingen undtagelse. Dette skyldes utvivlsomt i nogen grad, at mange inden for forsvaret mener at have så meget kendskab til bygningsmæssige forhold, at de med sagkundskab kan udtale sig om Bygningstjenestens dispositioner, medens de er noget mere tilbageholdende med kritik af andre faglige myndigheder med specialer, som ikke anses for at være slet så alment tilgængelige, som de bygningsmæssige synes at være.

2o3. De emner, der oftest giver anledning til kritiske bemærkninger, når talen falder på Bygningstjenesten, kan kort sammenfattes således:

- plandispositionen i nybygninger kunne have været bedre,
- der anvendes ofte mindre hensigtsmæssige materialer,
- nybygnings- og vedligeholdelsesarbejderne afvikles for langsomt, og
- Bygningstjenesten arbejder for dyrt.

2o4. Der er sjældent lejlighed til for Bygningstjenesten at imødegå denne kritik over for en bredere kreds af repræsentanter for forsvarets brugende myndigheder. Det er derfor fundet rimeligt i denne beretning for perioden 1952-77 at redegøre nærmere for baggrunden for Bygningstjenestens valg af fremgangsmåder og løsninger med det sigte hos en større kreds af forsvarets brugere at skabe bedre forståelse for, at bygningsmæssig virksomhed ikke altid er helt så simpel, som nogle synes at mene.

Samtidig er det fundet naturligt at fremdrage nogle forhold, som måske burde søges ændret med det formål at nedbringe udgifterne til afhjælpning af skader på forsvarets etablissementer.

Styrke i argumentationen kan som bekendt bl.a. hidrøre fra mindre dybtgående kendskab til emnet, man udtaler sig om.

Derfor hermed nogle distraherende kendsgerninger:

2o5. Plandisposition i nybygninger.

Repræsentanter for de myndigheder, som flytter ind i et nybygget etablissement eller i nye bygninger inden for et eksisterende etablissement kritiserer ikke helt sjældent, at bygningerne fra starten er for små, eller at rumstørrelser og rumfordeling er mindre hensigtsmæssig. På dette punkt kan Bygningstjenesten i nogle tilfælde give kritikerne ret, men må samtidig fremhæve, at dette i reglen skyldes forhold, som Bygningstjenesten er uden indflydelse på. De programforudsætninger, der dannede grundlag for planerne til nybygninger, er i mange tilfælde ændret, inden bygningerne tages i brug. Dette kan være en følge af, at andet forventet nybyggeri ikke er kommet til udførelse, hvorfor det udførte byggeri må udnyttes mere intensivt end påregnet. Det kan også skyldes, at organisationen for den enhed, som flytter ind i de nye bygninger, er ændret, således at rumstørrelser og rumfordeling ikke passer til den nye struktur. Dette giver brugeren af bygningen en forståelig baggrund for utilfredshed.

For den rationelle udnyttelse af kommando- eller administrationsbygninger har ændringer i stabssammensætning og for depotbygninger ændringer i oplægningsmetoder i byggeperioden ofte skabt problemer.

Som et af mange eksempler herpå kan det nævnes, at en kaserne, hvis depot- og garageområde var beregnet for og bygget til én afdeling, efter indflytningen blev anvendt af 2 afdelinger, hvilket selvsagt ikke fremkaldte særlig tilfredshed med byggeriets

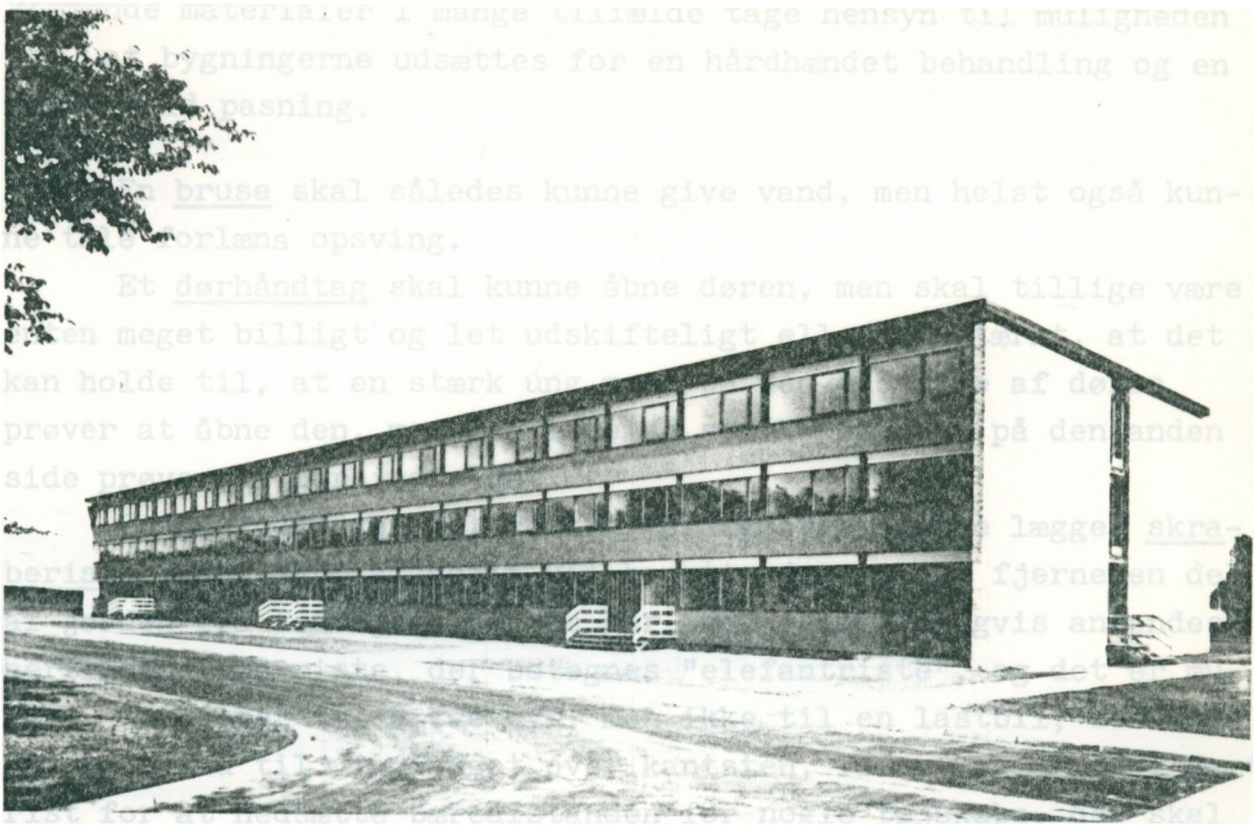

Fig. 24. Randers Kaserne.
Kvarterbygning. 1966.

plandisposition hos brugerne.

2o6. De programlæggende myndigheder må så vidt muligt være opmærksom på disse forhold, og Bygningstjenesten må søge at udforme bygningerne så fleksibelt som muligt. Men dette er ikke et Columbusæg, for fleksibilitet er ofte udgiftsforøgende, og en bygning kan - paradoksalt sagt - let blive så fleksibel, at den ikke er praktisk anvendelig.

Der søges selv sagt planlagt og bygget med en rimelig margin, så vidt de snævre økonomiske rammer tillader det, fordi der erfaringsmæssigt ofte opstår behov for mere plads end forudset i programfasen.

2o7. I denne forbindelse skal det påpeges, at mere end halvdelen af forsvarets etablissementer i dag anvendes af andre værn, våbenarter eller enheder end de, hvortil de i sin tid blev programmeret, og at talrige bygninger i dag anvendes til helt andre formål end de, hvortil de oprindeligt var bestemt og indrettet.

2o8. Materialevalg.

Bygningstjenesten må ved valg mellem de på markedet forekommende materialer i mange tilfælde tage hensyn til muligheden for, at bygningerne udsættes for en hårdhændet behandling og en mangelfuld pasning.

2o9. En bruse skal således kunne give vand, men helst også kunne tåle forlæns opsving.

Et dørhåndtag skal kunne åbne døren, men skal tillige være enten meget billigt og let udskifteligt eller så stærkt, at det kan holde til, at en stærk ung mand på den ene side af døren prøver at åbne den, mens en lige så stærk ung mand på den anden side prøver at forhindre det.

Foran indgangen til indkvarteringsbygningerne lægges skraberiste i det håb, at nogle vil benytte dem til at fjerne en del af jorden fra fodtøjet, før de går ind. Almindeligvis anvendes hertil en type riste, der betegnes "elefantriste", og det er muligt, de holder til disse dyr, men ikke til en lastbil, der bakker helt ind til vindfanget over kantsten, flise- og græssti samt rist for at nedsætte bæreafstanden for nogle tøjskabe, der skal ind i bygningen.

De i almindeligt byggeri ofte anvendte lameldøre holder sjældent i forsvarets indkvarteringsområder. De mange steder i forsvaret anvendte finérdøre ødelægges ofte ved bajonetstik, spark, cigaretslukning eller - i enkelte tilfælde - ved anvendelse til presning af uniformer efter nedtagning.

Almindelige dørkarme er i mange tilfælde ikke stærke nok til den robuste dørlukning i forsvaret; i stedet anvendes ofte stålkarme, men ubehersket dørlukning har i adskillige tilfælde medført knusning af murværket, hvori disse er indstøbt.

Det mest holdbare har derfor vist sig at være betonvægge med indstøbte dørkarme af stål og med massive døre, forsynet med stålhåndtag og dørpumper.

Gulvene blev i 5o.erne i mange belægningsområder udført af fugefri asfalt, fordi gulvvask af og til udføres ved, at en spand vand hældes ud over gulvet og derefter tørres mer eller mindre grundigt op.

2lo. Disse få eksempler på nogle af de materialer, hvis valg er begrundet af deres anvendelse i militært byggeri, kunne suppleres med mange andre, men de er formentlig tilstrækkeligt illustreren-

de til at give forståelse for, at det almindelige byggeris materialevalg ikke i alle tilfælde kan kopieres på forsvarets etablissementer.

211. For god ordens skyld skal det tilføjes, at kravene til de anvendte materialers robusthed er endnu større i etablissementer under Styrelsen for Civil Værnepligt.

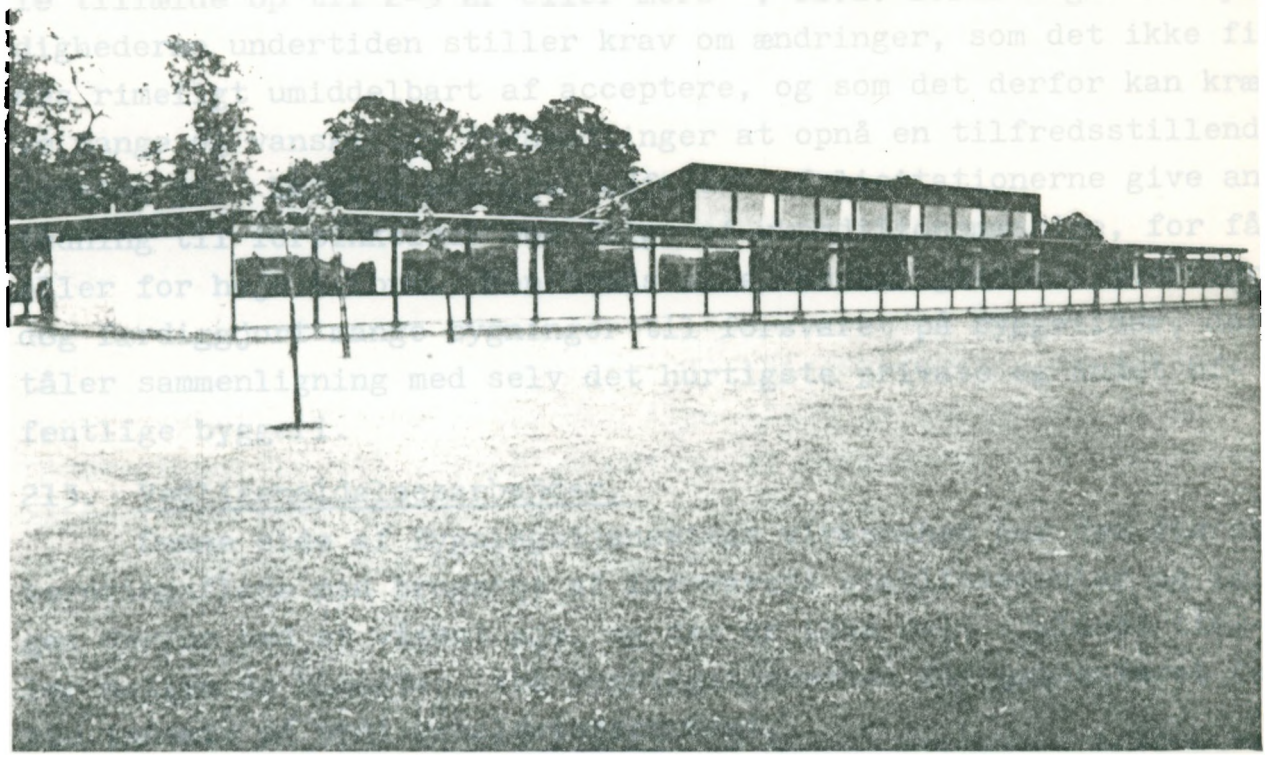

Fig. 25. Høveltegård Kaserne.
Caféteriabygning. 1964.

212. Byggetider.

Forsvarets brugere giver af og til udtryk for, at nybygningsarbejderne findes at tage alt for lang tid. Dette skyldes formentlig ukendskab til de vilkår, der gælder for gennemførelse af forsvarets byggeri. Når brugerne bliver kendt med, at bevillingsmyndighederne har tiltrådt et bygningsarbejde, forestiller de sig ofte, at byggearbejdet umiddelbart kan iværksættes, men intet er mere fejlagtigt; der er en lang og trang vej at tilbagelægge, inden spaden kan sættes i jorden. Bevilling til nybygningsarbejder meddeles på grundlag af program og skitseprojekt,

mens detailprojektering først iværksættes, når bevillingsmyndighedernes tilslutning foreligger. Hvis arealet, hvorpå der skal bygges, er til rådighed, skal der jævnsides med udarbejdelsen af arbejdstegninger, beskrivelser og betingelser til brug for licitationerne over de forskellige entrepriser, som byggearbejdet i reglen opdeles i, søges byggetilladelser gennem de lokale bygnings-, brand-, miljø- og sundhedsmyndigheder; der skal i mange tilfælde søges vandindvindingstilladelse, og spørgsmålet om spildevandsafledning skal forelægges for andre instanser. Sagen skal endvidere altid forelægges Arbejdstilsynet, og ofte kommer også fredningsmyndighederne ind billedet. Alt dette tager tid - i nogle tilfælde op til 2-3 år eller mere -, bl.a. fordi nogle af myndighederne undertiden stiller krav om ændringer, som det ikke findes rimeligt umiddelbart af acceptere, og som det derfor kan kræve mange og vanskelige forhandlinger at opnå en tilfredsstillende løsning på. Endelig kan også udfaldet af licitationerne give anledning til forsinkelser som følge af ukonditionsmæssige, for få eller for høje tilbud. Men trods alle vanskeligheder bliver der dog færdiggjort mange bygninger til forsvaret på byggetider, der tåler sammenligning med selv det hurtigste private og andet offentlige byggeri.

213. Vedligeholdelsesarbejder.

Denne side af Bygningstjenestens virksomhed har den største berøringsflade mod brugerne af forsvarets etablissementer og følges derfor med et vågent øje, og der er ikke helt sjældent tidsler mellem de blomster, som Bygningstjenesten får præsenteret for sin indsats på vedligeholdelsesområdet.

De medarbejdere i Bygningstjenesten, der varetager vedligeholdelsesopgaverne, vil ikke altid være i besiddelse af den næsten overmenneskelige smidighed i omgangsform, som denne yderst vanskelige tjeneste undertiden forudsætter, og de formår derfor ikke altid at besvare mere eller mindre berettigede bebrejdelser med smil og venlige ord, men der begås ikke nær så mange undladelsessynder, som nogle brugere synes at mene, og der udfoldes af Bygningstjenesten store bestræbelser for at lette brugerne adgangen til at få udført vedligeholdelsesarbejder uden administrativt kineseri. Den før 2. verdenskrig også i forsvaret almindeligt fulgte praksis, hvorefter der skulle fremsættes skriftlig anmodning over for pågældende bygningsdistrikt om ethvert vedligeholdelsesarbejde, som ønskedes udført, er således afskaffet, og i

stedet er der indført sådanne ekspeditionsformer, at der skulle været sikret mulighed for, at anmodninger om udførelse af istandsættelses- og vedligeholdelsesarbejder uden unødig forsinkelse tilgår Bygningstjenestens stedlige repræsentant. Alligevel fremkommer der ikke helt sjældent klager over, at det varer alt for længe, inden nødvendige arbejder bliver udført, og om årsagerne hertil skal der peges på følgende:

Den hyppigste årsag til forsinkelser er, at vedligeholdelsesmidlerne er knapt tilmålt, og at etablissementerne derfor ikke altid kan fremtræde i net stand. Der må ofte siges nej til anmodninger om udførelse af arbejder, som i og for sig er rimelige, men som ikke er ubetinget nødvendige. Der er som følge af de i årene 1972-77 gennemførte reduktioner i vedligeholdelsesbevillingerne oparbejdet et ret stort efterslæb på det vedligeholdelsesmæssige område. Dette medfører, at det selv med den forventede forøgelse af vedligeholdelsesmidlerne i de nærmeste år vil vare en årrække, inden alle erkendte mangler og behov er tilfredsstillende afhjulpet.

Der klages også over, at det varer alt for længe, inden irriterende småmangler udbedres. I en vis udstrækning er dette rigtigt. Det skyldes dels, at det ikke altid er muligt at få en håndværksmester til straks at udføre et rekvireret arbejde, hvad enhver, som selv har haft brug for håndværkere, sikkert uden videre vil medgive, dels at det i mange tilfælde er nødvendigt af økonomiske grunde at samle en vis rimelig arbejdsmængde, inden håndværkere tilkaldes, fordi isoleret udførelse af småarbejder ville være urimeligt kostbar.

Endvidere skal der peges på, at en ret hyppig årsag til, at brugerne venter forgæves på at få udført et uopsætteligt arbejde er, at Bygningstjenesten simpelthen ikke er blevet underrettet om dette arbejde, eller at den kommandantskabsforvaltende myndighed ikke inden for foreliggende hjemmel har rekvireret arbejdet iværksat ved direkte henvendelse til det pågældende håndværksfirma.

Slutteligt skal der peges på, at en ret almindelig årsag til divergenser mellem brugere og Bygningstjeneste er, at mange af de arbejder, der ønskes udført, har karakter af egentlige ny- eller ombygningsarbejder, der ikke må iværksættes uden tilslutning fra den overordnede forvaltningsmyndighed. Flytning af skillevægge, døre og lign. er ikke vedligeholdelsesarbejder, og tilslutning og bevilling til disse arbejder skal meddeles af Forsvarskommando, Hjemmeværnskommando m.fl., men det falder ofte brugeren svært

at acceptere, at sådanne arbejder kræver særlig stillingtagen og ikke umiddelbart kan iværksættes af Bygningstjenestens stedlige repræsentant.

214. Bygge- og reparationspriser.

Det synes at være en ret udbredt opfattelse i forsvaret, at Bygningstjenesten arbejder for dyrt. Denne opfattelse kommer særligt til udtryk i forbindelse med erstatningssager samt med arbejder, udført i boliger. Der gives sjældent Bygningstjenesten mulighed for at modbevise denne påstand i de konkrete tilfælde, men det er generelt ubestrideligt, at Bygningstjenesten under i øvrigt ensartede forudsætninger med hensyn til arbejdskraft og -kvalitet får arbejdet udført billigere end privatpersoner og mange andre offentlige myndigheder. Dette kan i øvrigt næppe overraske, idet Bygningstjenesten er en stor kunde hos de beskæftigede håndværksmestre og derfor kan give disse sådanne arbejdsforhold, at der til gengæld kan opnås en rimeligt lav pris.

De forekommende påstande om den dyre Bygningstjeneste må derfor være fremsat enten på grundlag af sammenligning med "måneskinsarbejde" eller arbejde af ringere kvalitet, hvis de da ikke slet og ret har udgangspunkt i dogmet om, at offentlige myndigheder altid arbejder dyrere end det private erhvervsliv.

215. Kaserneorden.

Kaserneorden kan - som det fremgår af de foranstående bemærkninger om materialevalg - på en del af forsvarets etablissementer blive bedre. Medvirkende hertil har sikkert bl.a. været de seneste års forbud mod tilsyn i indkvarteringsområderne, der har givet medlemmer af forsvarets "Ramponeringsafdelinger" forbedrede muligheder.

Geleddet har forståelige vanskeligheder på dette område, bl.a. som følge af den ændrede mentalitet, der har kunnet spores hos en del af de indkaldte gennem de forløbne 25 år, og som formentlig bl.a. skyldes de ændrede opdragelsesmetoder i hjem og skole, der gør tilpasningen hos en del af de værnepligtige til forholdene i forsvaret vanskeligere end før, og som måske animerer disse til at afreagere ved ødelæggelser under forskellige former.

216. Det er en kendt og populær anskuelse, at hyggelige lokaler og inventar på militære etablissementer animerer de indkaldte til en mere nænsom behandling, men foreliggende erfaringer er ikke udelukkende positive i så henseende. Ødelæggelseslysten

synes i nogle tilfælde at være næsten lige så stor, selv om inventar og lokaler fremtræder i net stand, men skadevirkningen og dermed retableringsudgifterne er i reglen størst i de nette og velvedligeholdte lokaler.

Som et eksempel herpå kan det nævnes, at et nymalet loft i et ombygget kantineområde få uger efter afleveringen så lidet prydeligt ud, fordi en del af de værnepligtige havde fundet på at konkurrere bordvis om, hvis våde tepose der kunne blive hængende længst, når den fra tekoppen blev slynget op mod loftet.

217. Også omfanget af tyveri af forsvarets ejendom synes mere udbredt end tidligere, og foranstaltningerne til forebyggelse heraf bidrager ikke altid til at forhøje hyggen.

I mandskabets opholdslokaler i fritidshjemmet på en ny kaserne blev der eksempelvis anbragt 75 askebægre af rustfrit stål. 14 dage senere var der kun 2 af disse askebægre tilbage; de manglende blev erstattet af kopper, låg til skosværtedåser og andre lidet prydelige genstande.

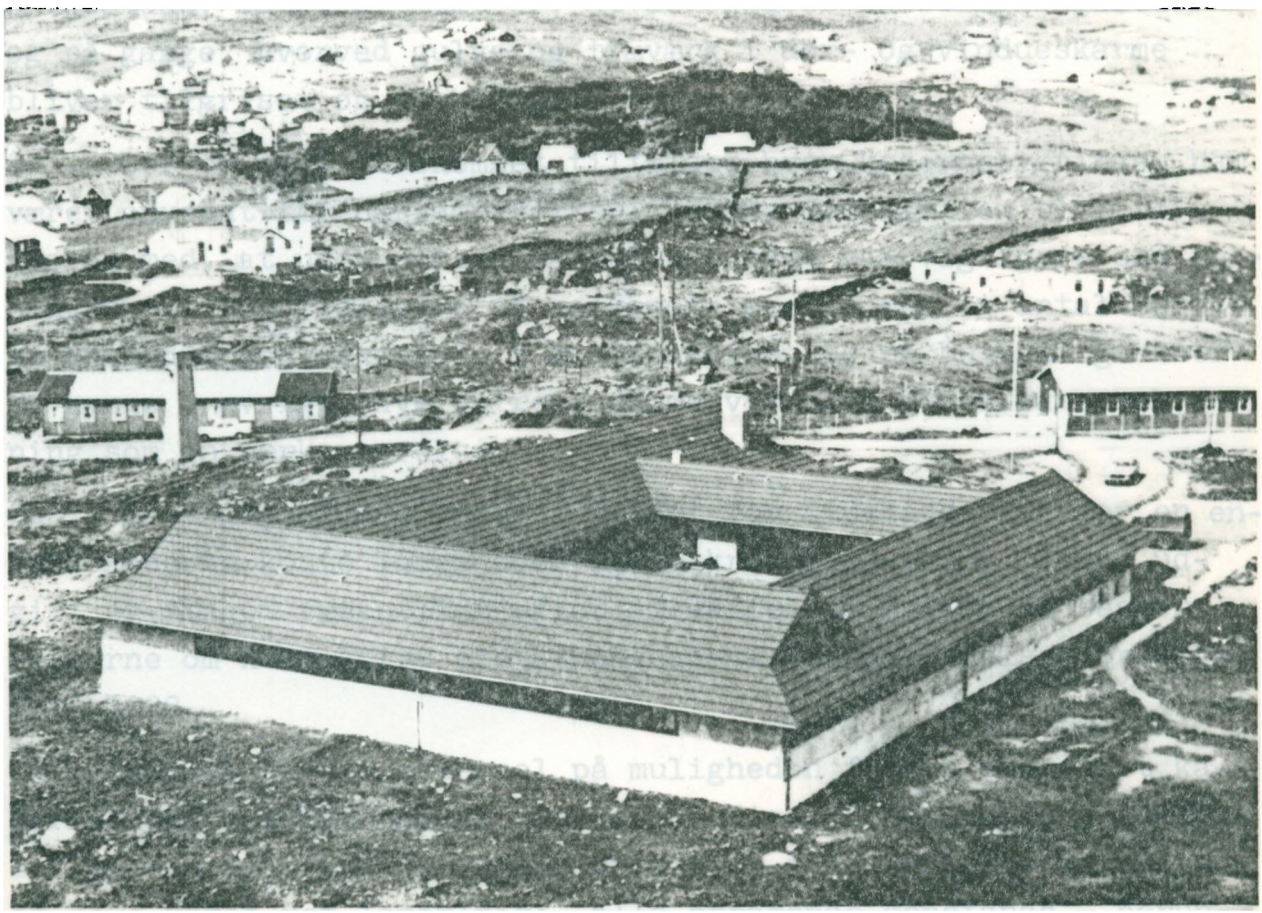

Fig. 26. Marinestation Thorshavn. 1967.

218. Bajonetten er et effektivt våben, der også har kunnet anvendes mod døre og vægplader, tagrender og nedløbsrør m.v., men en gennemgående udvikling i retning af færre skader af denne art har dog været mærkbar i den senere del af 25 årsperioden.

219. Forstoppede kloakledninger forekommer ret hyppigt på forsvarets etablissementer, og undertiden er forstoppelsen så effektiv, at afhjælpningen sker ved opgravning og omlægning af en hel ledningsstrækning. Der kan være mange årsager til kloakforstoppelse; en af dem er, at gulvskrupper, koste, flasker, kluде og lign. efter passage gennem afløb sætter sig fast i ledningen.

22o. Pudsning af udrustning er en disciplin, som medvirker til at give mange kasernebygninger et derangeret udseende. Pudsningen skal efter bestemmelserne foregå i de dertil særligt indrettede pudsestuer, som er forsynet med oliefast gulv og specielt inventar, men de indkaldte har ikke altid lyst til at gå hen på pudsestuen, og resultatet er, at der pudses på belægningsstuer og på gange, hvorved gulve og træværk i dør- og vindueskarme bliver tilgriset og beskadiget.

221. Der er også forekommet tilfælde, hvor kasernebygninger har været anvendt til nærkampøvelser; denne disposition blev forklaret med, at uddannelsen på dette område var vigtigere end bygningerne. Den tidligere så velkendte øvelse med et antal hurtige antrædninger vekselvis i kasernegården og på belægningsstuerne kunne i øvrigt have omtrent samme virkning på en kasernebygning som en nærkampøvelse.

222. Isætning af nye ruder i stedet for ituslåede kan for en enkelt kaserne koste langt over 1.ooo kr. om måneden. Denne udgift er steget væsentligt efter afskaffelsen i 1956 af bestemmelserne om kollektivt erstatningsansvar i Kundgørelse for hæren B.18-1922.

223. Som et sidste eksempel på muligheden for en forbedret kaserneorden kan det nævnes, at kørselsdisciplinen nogle steder - set gennem Bygningstjenestens briller - i de forløbne år synes at have været ret lemfældig; alle opragende genstande - herunder bygninger, færdselstavler, benzinstandere og lign. - påkøres tid efter anden, og der køres ind over arealer, som ikke er be-

regnet til kørsel - og i alt fald ikke til kørsel med kampvogne eller andre bæltekøretøjer -, hvorved fliser og kloakdæksler knuses, afløb og forsyningsledninger ødelægges.

Med den store arbejdsbyrde, som er pålagt mange af forsvarets befalingsmænd, er det ofte vanskeligt også at afse fornøden tid til et effektivt tilsyn med kaserneorden, men en mere skånsom behandling af bygninger, installationer og inventar, en bedre rengøring og et bedre tilsyn hermed, hvor dette er tilladt, ville utvivlsomt resultere i, at der kan frigøres midler til de mange andre påkrævede vedligeholdelsesarbejder, der ikke hidtil har været bevillinger til.

224. Den hollandske Bygningstjenestes chef sagde engang: "Når jeg har færdiggjort og til den brugende myndighed afleveret en kasernebygning, kommer jeg der ikke mere. Det tåler mit hjerte ikke." Sådan ser den danske Bygningstjenestes medarbejdere ikke på dette spørgsmål, men kaserneorden kan nogle steder blive endnu bedre, end den har været gennem de sidste 25 år, og alle kan medvirke hertil.



Fig. 27. Jægersborg Kaserne.
Kvarter. 1965.

Brugerne forventes ikke herefter at høre op med at kritisere Bygningstjenesten, og det er heller ikke ønskeligt, for kritik tjener til at holde en vågen og giver anledning til nyttig selvransagelse, men hvis foranstående bemærkninger kan bidrage til, at brugerne af forsvarets etablissementer bliver klar over, at Bygningstjenesten næppe er helt så sort, og de selv ikke helt så hvide, som nogle hidtil synes at have ment, og handler i overensstemmelse hermed, er hensigten nået med disse bemærkninger, thi god kaserneorden fremmes, hvis hver og en fejer lidt bedre for egen dør, også bogstaveligt.

XXXI. SAMARBEJDSORDNING

225. Ved lov af 7. juni 1967 blev der med virkning fra 1. januar 1968 fastsat nærmere regler for det instituerede samarbejde mellem ledelses- og personalerepræsentanter i forsvaret på linie med den almindelige udvikling i det øvrige samfund på det ledelsesmæssige og pædagogiske område.

226. Disse samarbejdsregler havde til formål, dels at skabe eller at udbygge og befæste et arbejdsklima, der gav alle personalekategorier gode muligheder for at trives og at virke i et fællesskab, der rækker ud over grænserne mellem de forskellige personalegrupper, dels at fremme den gensidige kommunikation og at animere til og at øge den enkeltes muligheder for at fremkomme med ideer, forslag og problemer.

Loven indeholdt ikke nærmere regler for samarbejdsordningens struktur og virkemåde, og det påhvilede derfor den enkelte myndighed i forsvaret selv at nå frem til den samarbejdsordning, som fandtes bedst egnet til at fremme lovens formål.

227. På initiativ fra personaleside afholdt Forsvarets Bygningstjeneste i oktober 1967 på Søværnets Kursusinstitution i Lynæs et indledende orienteringskursus for 44 repræsentanter fra ledelse og de forskellige personalegrupper i alle Forsvarets Bygningstjenestes enheder med det formål at fremme samarbejdet og at forbedre 2-vejs kommunikationen.

Kursusprogrammet var baseret på drøftelser i 6 grupper med påfølgende plenardebat og med indlagte foredrag. Gruppearbejdet afdækkede behov for en mere intensiv kommunikation og gav anledning til en række positive forslag til forbedring af samarbejdet fra personaleside.

228. Umiddelbart efter dette kursus blev der i november 1967 oprettet en for hele Forsvarets Bygningstjeneste fælles kontaktgruppe med deltagelse fra alle Bygningstjenestens enheder og med det formål at drøfte og give forslag til forbedrede samarbejdsforhold og andre administrative spørgsmål og i det hele at forbedre klima og effektivitet.

229. Samtidig påbegyndtes en række gensidige orienteringsmøder under ledelse af teknikere fra Forsvarets Bygningstjenestes Centralledelse, med deltagelse af repræsentanter fra alle bygningsdistrikter og med det formål at udveksle erfaringer på forskellige tekniske områder som grundlag for udsendelse af tekniske vejledninger og forskrifter.

23o. 23. april 1969 oprettedes - til afløsning af ovennævnte kontaktgruppe - et kontaktudvalg med 2 af personalet valgte repræsentanter fra hver af Forsvarets Bygningstjenestes lo afdelinger og distrikter og med Forsvarets Bygningstjenestes direktør som mødeleder, principielt med samme formål som for kontaktgruppen.

Der afholdtes en række møder i dette kontaktudvalg, formentlig med en vis klimamæssig effekt, men denne samarbejdsform var næppe den mest hensigtsmæssige, bl.a. som følge af det store forum og udvalgets hele struktur.

231. Ved et cirkulære af 16. februar 1972 blev der fastsat nærmere regler om samarbejdet i og sammensætning og opgaver for samarbejdsudvalg i statens myndigheder m.fl.

Der blev her givet personalets repræsentanter medbestemmelsesret på en række områder og medindflydelse på en række andre områder, ligesom det blev pålagt ledelsens repræsentanter i udvalgene at orientere om en række forhold om myndighedens opgaver og om disses gennemførelse. Nærværende beretning er også et led heri.

232. Forsvarets Bygningstjeneste etablerede i den anledning et hovedsamarbejdsudvalg (med 16 medlemmer) og 8 lokale samarbejdsudvalg (med lo-14 medlemmer).

I tilslutning hertil afholdtes i maj 1973 på Forsvarets Kursusinstitution Gurrehus et 3-dages kursus - baseret på gruppearbejde - med det formål at give alle bedre grundlag for det kommende arbejde i samarbejdsudvalgene.

233. Arbejdet i de hidtidige samarbejdsudvalg har i de siden da forløbne 5 år i høj grad været præget af den forestående omfattende ændring i Forsvarets Bygningstjenestes organisation og af den gradvise optræning af både personale- og ledelsesrepræsentanter i samarbejdet under disse former.

234. En til Forsvarets Bygningstjenestes ændrede organisation afstemt samarbejdsstruktur med et hovedsamarbejdsudvalg og 4 lokale samarbejdsudvalg føres ud i livet i nær fremtid.

XXXII. UDFØRTE BYGGE- OG ANLÆGSARBEJDER

235. I det følgende er givet en oversigt med summariske data for de uklassificerede, store bygge- og anlægsarbejder samt arealerhvervelser, der er gennemført af Forsvarets Bygningstjeneste i perioden 1952-77.

Arbejderne er anført etablissementsvis samlet inden for hvert af de bygningsdistrikter, der i oktober 1977 varetog disses bygnings- og ejendomsforvaltning i følgende rækkefølge:

A. Nordsjællandske Bygningsdistrikt,
B. Østre Bygningsdistrikt,
C. Søværnets Bygningsdistrikt,
D. Sydjysk-Fynske Bygningsdistrikt,
E. Nordjyske Bygningsdistrikt,
F. Vestre Flyvestationsdistrikt.

Inden for hvert bygningsdistrikt er etablissementerne anført i følgende rækkefølge:

- hæren,
- søværnet,
- flyvevåbnet,
- andre myndigheder under Forsvarsministeriet,
- andre myndigheder.

A. NORDSJÆLLANDSKE BYGNINGSDISTRIKT

Hæren.

236. Kastellet.

Svanestok. Sanering. Bebygget areal 776 m^2, etageareal 2195 m^2. o,84 mill.kr. 1955-57.

Elefantstok, Stjernestok, Vagtbygning. Sanering. Bebygget areal 1852 m^2, etageareal 4791 m^2. 5,o mill.kr. 1961-63.

Generalstok, Fortunstok og Søndre Magasin. Sanering. Bebygget areal 2365 m^2, etageareal 739o m^2. 5,7 mill.kr. 1964-71.

Artilleristok, Kongeporten, Vagtpavillonen, Kirkeplads m.v. Sanering. Bebygget areal 165o m^2, etageareal 3117 m^2. 9,6 mill.kr. 1975-77.

237. Livgardens Kaserne.

Sanering og ombygning. Bebygget areal 2148 m^2, etageareal 7798 m^2. 5,3 mill.kr. 1967-7o.

238. Svanemøllens Kaserne m.v.

Motorskolen på Vognmandsmarken. Bebygget areal 9o5 m^2, etageareal 1475 m^2. o,73 mill.kr. 1952-54.

Vaske- og smørehaller ved Motorskolen. Bebygget areal 471 m^2. o,22 mill.kr. 1957-59.

Sanering af kasernens indkvarteringsbygninger, gymnastiksalsbygning med badeanstalt, varmecentral m.v. Bebygget areal 2o16 m^2, etageareal 6616 m^2. 5,36 mill.kr. 1968-7o.

Ombygning af bygning nr. 43 til Hærens Reglementsforvaltning. Bebygget areal 43o m^2, etageareal 12o9 m^2. o,6 mill.kr. 1975-76.

Nybygning for Forsvarets Forskningstjeneste. Bebygget areal 374 m^2. 2,4 mill.kr. 1976-77.

239. Østerbrogades Kaserne.

- Sanering af 2 indkvarteringsbygninger. Bebygget areal 126o m^2, etageareal 36oo m^2,
- regimentsværksted og spisesal. Bebygget areal 1o77 m^2,

- kvarterbygning i 2 etager med 12 stk. 1-2 md.kvarterer. Bebygget areal 192 m^2, etageareal 384 m^2. 1,8 mill.kr. 1951-53.

Forsvarsakademiet. Indretning af bygning nr. 19. Bebygget areal 1500 m^2. 0,1 mill.kr. 1958-59.
Successiv udvidelse af Forsvarsakademiets område til 3400 m^2. 0,2 mill.kr. 1972-77.

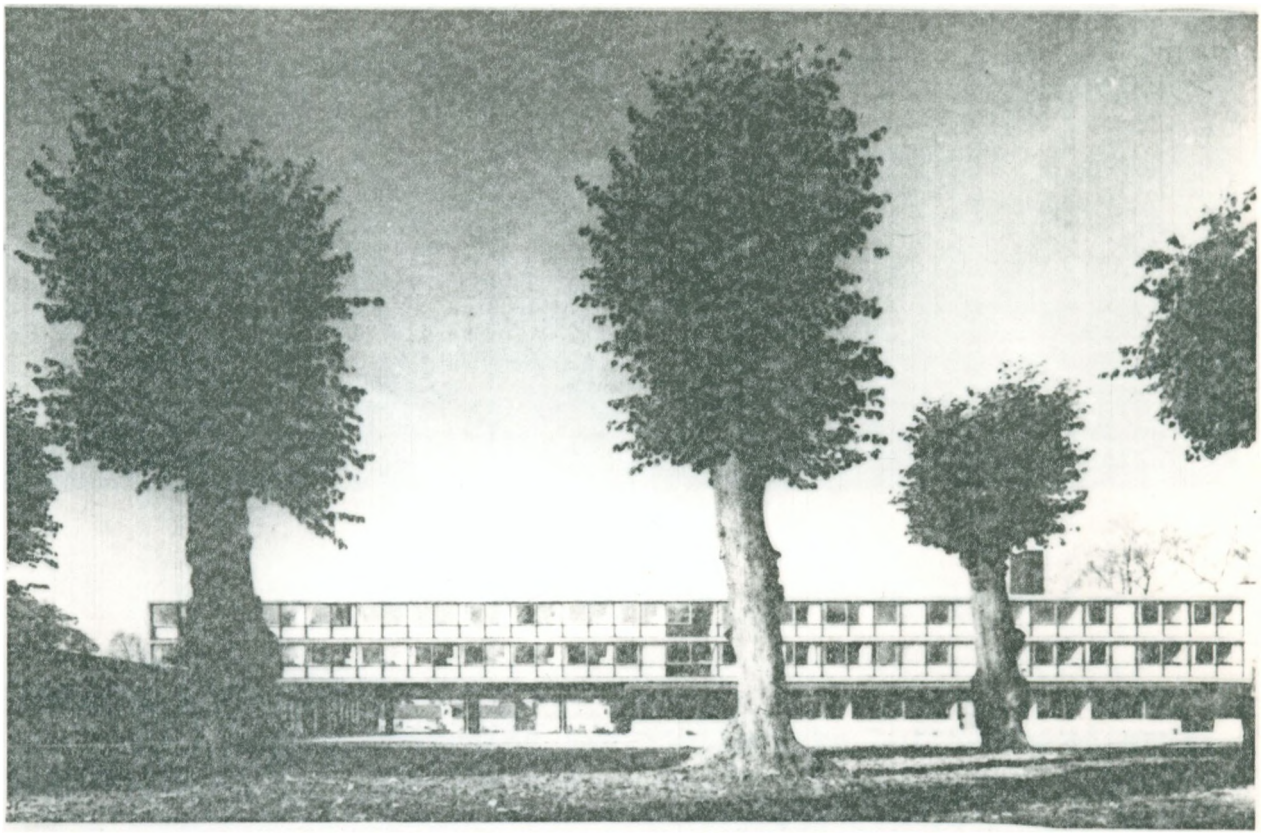

Fig. 28. Jægersborg Kaserne. Skolebygning. 1965.

240. Jægersborg Kaserne.
Undervisnings-, forplejnings- og indkvarteringsområde for Forsvarets Sanitetsskole. Bebygget areal 3111 m^2, etageareal 5371 m^2. 6,45 mill.kr. 1962-65.

Sanering af bygningerne i kasernens fredede del. Etageareal 1760 m^2. 1,8 mill.kr. Etapevis 1969-74.

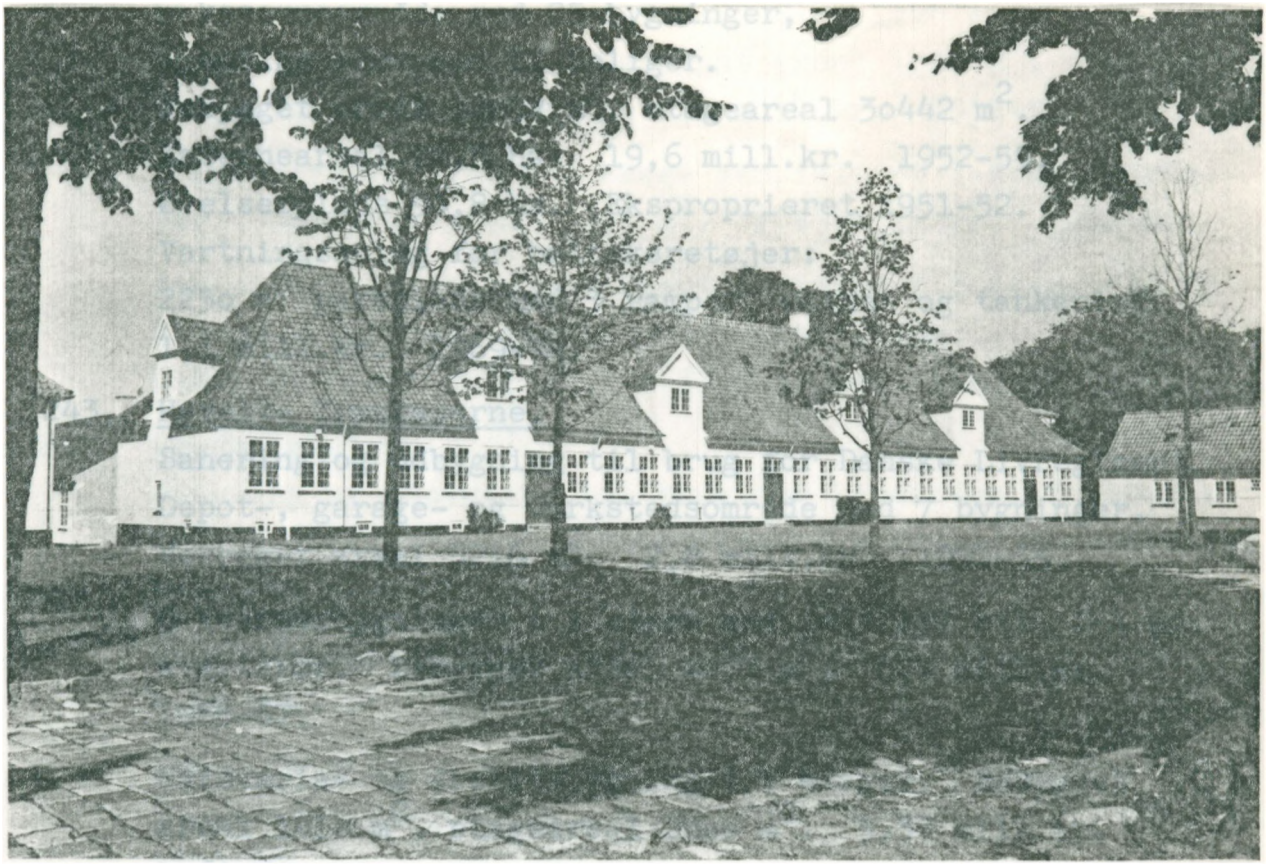

Fig. 29. Jægersborg Kaserne. Sanering. 1974.

241. Avedørelejren.

Sanering og udbygning for Sjællandske Luftværnsregiment, senere for Hærens Materiel- og Færdselsskole.

- depot-, værksteds- og garageområde med 13 bygninger,
- kaserneområde med 2 indkvarteringsbygninger, 4 kvarterbygninger, undervisnings- og gymnastiksalsbygning samt eksercerhus,
- boligområde med 4 boliger.

Ialt 26 bygninger. Bebygget areal 17o8o m^2, etageareal 251o6 m^2. 7,37 mill.kr. 1952-55.

Kvarterbygning i 2 etager med 23 1-2 md.kvarterer. Bebygget areal 416 m^2, etageareal 624 m^2. o,37 mill.kr. 1959-6o.

Ombygning af 8 depot- og værkstedsbygninger til undervisningsområde. Bebygget areal 3964 m^2. o,5 mill.kr. 1971-72.

242. Sjælsmark Kaserne for Kronens Artilleriregiment.
- depot-, værksteds- og garageområde med 13 bygninger,
- kaserneområde med 25 bygninger,
- boligområde med 11 boliger.

Bebygget areal 3oo92 m^2, etageareal 3o442 m^2.
Kasneareal 16,5 ha. 19,6 mill.kr. 1952-55.
Øvelsesplads 94,8 ha. Eksproprieret 1951-52.
Vartningsanlæg for bæltekøretøjer:
225o m^2 parkplads med 3 ramper, vaske- og tankanlæg.
1,1 mill.kr. 1969-7o.

243. Høvelte Trænkaserne.
Sanering og udbygning til brug for Danske Livregiment.
Depot-, garage- og værkstedsområde med 7 bygninger.
Bebygget areal 5216 m^2. 2,8 mill.kr. 1951-53.

9 kvarterbygninger i 1 etage med ialt 117 stk. 2-4 md. kvarterer. Bebygget areal 4o77 m^2. 4,7 mill.kr. 1966-67.

Caféteria- og fritidsbygning i 2 etager. Bebygget areal 141o m^2, etageareal 28oo m^2. 5,37 mill.kr. 1968-72.

244. Høvelte Telegrafkaserne.
Sanering og udbygning for Sjællandske Telegrafregiment.
Kvarterbygning i 1 etage med 24 stk. 2 md.kvarterer.
Bebygget areal 626 m^2.

2 stk. undervisningsbygninger. Bebygget areal 1127 m^2.

Boligområde med 8 boliger. Bebygget areal 1o43 m^2.
9,o mill.kr. (inkl. Høveltegård Kaserne, jfr. pkt. 245).
Etapevis 1952-57.

Depot-, garage- og værkstedsområde med 15 bygninger, veje og pladser m.v. Bebygget areal 6238 m^2.
3,9 mill.kr. 1952-57.

Kvarterbygning i 1 etage med 4o stk. 1 md-kvarterer.
Bebygget areal 973 m^2. o,75 mill.kr. 1961-62.

4 kvarterbygninger med ialt 52 stk. 2-4 md.kvarterer.
Bebygget areal 18o8 m^2, 1,4 mill.kr. 1966-67.

245. Høveltegård Kaserne.

Ud- og ombygning til brug for Telegraftroppernes Befalingsmandsskoler, senere Hærens Signalskole. Undervisningsbygning. Bebygget areal 1024 m^2. Del af foranstående bevilling på 9,0 mill.kr. 1952-57.

3 kvarterbygninger i 1 etage med ialt 69 1-2 md.kvarterer. Bebygget areal 1935 m^2. 1,65 mill.kr. 1960-62.

Administrationsbygning, kvarterbygning i 1 etage med 22 2-3 md.kvarterer, kostforplejningsbygning. Bebygget areal 2275 m^2. 4,33 mill.kr. 1962-64.

246. Sandholmlejren.

Sanering og ombygning til brug for Livgarden af kaserneområde, opførelse af gymnastiksalsbygning og varmecentral. Bebygget areal 1410 m^2. 4,1 mill.kr. 1952-55.

Undervisningsbygning. Bebygget areal 826 m^2. 0,48 mill.kr. 1959-61.

Kvarterbygning i 2 etager med ialt 104 2-4 md.kvarterer. Bebygget areal 1827 m^2, etageareal 3654 m^2. 2,89 mill.kr. 1964-66.

Vartningsanlæg for bæltekøretøjer: 2700 m^2 parkplads med 2 ramper, vaske- og tankanlæg. 0,8 mill.kr. 1969-70.

2500 m^2 parkplads. 0,26 mill.kr. 1972-73.

247. Øvelsespladsen ved Høvelte-Sandholm-Sjælsmark.

Udbygning af eksisterende håndvåbenskydebaner ved Sjælsø med:

- 1 afspærringsfri 200 m langdistanceskydebane med 10 skiver,
- 2 50 m kortdistancebaner og
- 2 30 m pistolskydebaner.

0,71 mill.kr. 1953-54.

2 vejunderføringer under Kongevejen, Hovedvej A 5. 3,5 mill.kr. 1977.

248. Farum Kaserne.

Til brug for Sjællandske Ingeniørregiment, senere tillige Hærens Ingeniør- og ABC-skole m.fl.:

- depot-, værksteds- og garageområde med 22 bygninger,
- kaserneområde med 19 bygninger,

- boligområde med 11 boliger.
Bebygget areal 54372 m^2, kasneareal ca. 25 ha.
23,6 mill.kr. 1955-56.

Øvelsesplads 25o ha. 2,8 mill.kr. 1954.

Skydebaneanlæg med 2oo/3oo m afspærringsfri bane med 1o skiver og 3o m kortdistancebane. 2,8 mill.kr. 1956-57.

Udvidelse af infirmeri med 31 senge. Bebygget areal 475 m^2. o,43 mill.kr. 1966-67

Magasinområde 6oo m^2. o,32 mill.kr. 1963-64.

Svejseskole. Bebygget areal 4oo m^2. o,42 mill.kr. 1963-64.

Gl. Jernbanemagasin fra 1868 (flytning fra Ryvangen). Bebygget areal 3oo m^2. o,23 mill.kr. 1973.

Om- og udbygninger for ABC-skolen. Etageareal 1743 m^2. 1,1 mill.kr. 1975-76.

249. Kronborg Kaserne.
Kostforplejningsbygning saneret. Bebygget areal 385 m^2. o,36 mill.kr. 1966-67.

25o. Hellebæk Øvelsesplads.
Afspærringsfri 2oo/3oo m skydebane med 8 skiver, 5o m kortdistancebane og 15 m miniaturepansermålsbane.
o,94 mill.kr. 1963-65.

Kaserneområde indrettet i avlsgård, bestående af motor- og våbenmekanikerværksted, eksercerhus, garager, kaffestuer, boliger m.v. Bebygget areal 254o m^2. o,7 mill.kr. 1952-57.

251. Fredensborg Slotsvagt.
Indkvarteringsbygning og marketenderibygning ombygget og saneret. Etageareal 143o m^2. 1,15 mill.kr. 1976-77.

252. Hærens Materielkommando.
Depot- og Værkstedsområde Brødeskov, oprindeligt udført som fabriksområde for Sjællandske Granatværk.
Administrations-, værksteds- og marketenderibygninger, kraftcentral, magasiner, beskyttelsesrum og 8 boliger, ialt 59 bygninger. Bebygget areal 1o6oo m^2.
8,79 mill.kr. 1953-54.

Depotbygninger. Bebygget areal 3160 m^2. 1,0 mill.kr. 1959-60.

21670 m^2 parkplads og depotbygning. Bebygget areal 4816 m^2. 2,6 mill.kr. 1964-66.

Depotbygning. Bebygget areal 3640 m^2. 2,7 mill.kr. 1969-71.

Ombygning til værkstedsområde for Sjællandske Parkområde. 5 bygninger med bebygget areal 3030 m^2. 2,26 mill.kr. 1971-72.

253. Depot- og Værkstedsområde Gladsaxe.
Administrations-, lager- og værkstedsområde samt 2 boliger, ialt 5 bygninger. Bebygget areal 3710 m^2.
2,9 mill.kr. 1960-63.

Dybfrysningsbygning. Bebygget areal 215 m^2.
0,3 mill.kr. 1965-66.

254. Magasinområder i Nordsjælland.
Samlet bebygget areal 20330 m^2. 7,7 mill.kr.
Etapevis 1951-57.

Flyvevåbnet.

255. Flyvestation Vedbæk.
Erhvervelse af ejendommen Henriksholm, areal 107,5 ha.
1,4 mill.kr. 1952.
Frasolgt 10 ha. 4,3 mill.kr. 1970.

Belægningsbygninger, kontorområde, kostforplejning, fritidshjem, varmecentral m.m., ialt 12 bygninger. Bebygget areal 6372 m^2. 9,2 mill.kr. 1954-59.

6 administrationsbygninger i 1 etage. Bebygget areal 2240 m^2. 3,8 mill.kr. 1967-69.

Administrationsbygning for Forsvarskommandoen.
Bebygget areal 4045 m^2, etageareal 13950 m^2. Udbygning med 375 m^2 af caféteriabygning, parkeringsplads for 480 biler. 30,9 mill.kr. 1971-72.

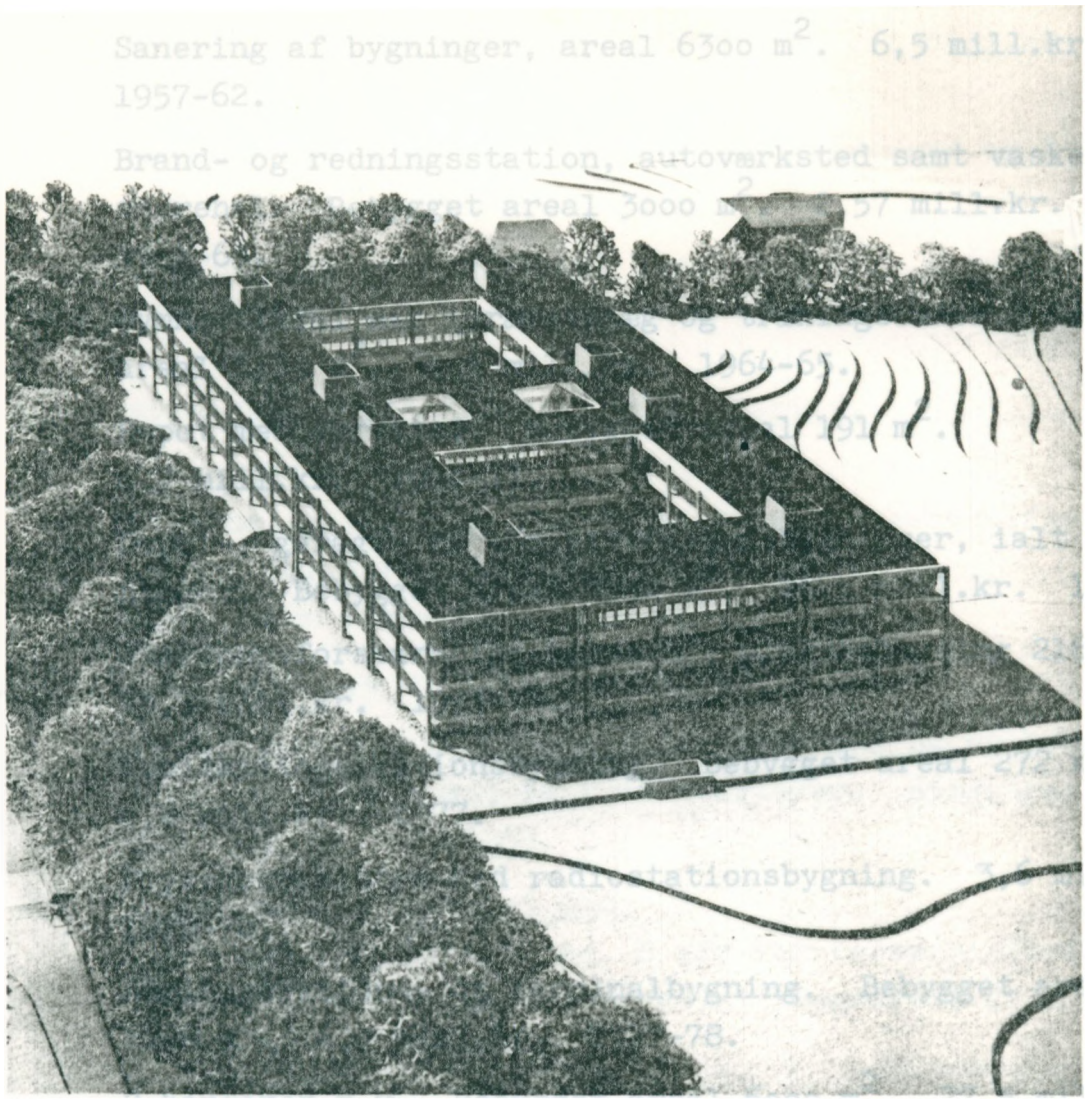

Fig. 3o. Forsvarskommandoens Administrationsbygning. 1971.

256. Flyvestation Værløse.

Sanering og udbygning af lejrområde. Saneret areal 89oo m^2, nybygget 3ooo m^2. 4,9 mill.kr. 1953-54.

Start- og rullebaner 235ooo m^2, landingsbelysning m.v. 19,o7 mill.kr. 1951-53.

Undervisnings- og kontorbygning. Bebygget areal 171o m^2. o,91 mill.kr. 1954-55.

Kontorbygning, modtagebygning, vagtbygning, undervisningsbygning, varmecentral, værkstedsbygning for Flyvematerielkommandoen. Bebygget areal 89oo m^2. 3,9 mill.kr. 1952-56.

Hangar, eskadrillebygning, brændstofforsyning og magasiner m.v. Bebygget areal 3874 m^2.

Sanering af bygninger, areal 63oo m^2. 6,5 mill.kr. 1957-62.

Brand- og redningsstation, autoværksted samt vaske- og smørehal. Bebygget areal 3ooo m^2. 2,57 mill.kr. 1964-65.

Gymnastiksal med idrætsanlæg og træningsbaner. Bebygget areal 1134 m^2. 1,5 mill.kr. 1964-65.

Depot med værksted. Bebygget areal 191 m^2. o,7 mill.kr. 197o-71.

Depot-, garage- og administrationsbygninger, ialt 15 bygninger. Bebygget areal 7892 m^2. 26,o mill.kr. 1973-77.

Startbaneforstærkning 115oo m^2, pladsbelægning 2166o m^2. 15,3 mill.kr. 1973-74.

Publikationssektionsbygning. Bebygget areal 272 m^2. o,8 mill.kr. 1977.

Flyvekontroltårn med radiostationsbygning. 3,6 mill.kr. 1976-78.

Administrations- og terminalbygning. Bebygget areal 1o48 m^2. 4,o mill.kr. 1977-78.

2 hangarer m.v. Bebygget areal 6ooo m^2. 27,5 mill.kr. 1976-78.

257. Jonstruplejren
til brug som uddannelseslejr for flyvevåbnet.
- depot-, værksteds- og garageområde med ialt 7 bygninger,
- lejrområde med ialt 19 bygninger.
Bebygget areal 21257 m^2. 14,14 mill.kr. 1953-56.

258. Flyvevåbnets Officers- og Fenrikskole.
Ombygning af det hertil erhvervede tidligere Jonstrup Seminarium. Etageareal 39oo m^2. o,19 mill.kr. 1956-57.

259. Flyvestation Gunderød.
Indkvarteringsområde, operationsområde samt boligområder med 6 boliger. Bebygget areal 39oo m^2, etageareal 42oo m^2. 4,7 mill.kr. 1958-62.

26o. Flyvestation Kagerup.
Operationsområde samt indkvarteringsområde med 7 stk. bygninger. Bebygget areal 28oo m^2. 2,1 mill.kr. 1952-56.

Kvarterbygning med 17 stk. 1-2 md.kvarterer og 2 boliger. o,7 mill.kr. 1959-6o.

Opholdsbygning. Bebygget areal 213 m^2. o,68 mill.kr. 1964-65.

Andre myndigheder under Forsvarsministeriet.

261. Gurrehus.
Oprindelig til brug for Infanteriets Reserveofficersskole, senere for Forsvarets Kursusinstitution.
Ejendommen erhvervet. o,4 mill.kr. 1958.

4 boliger o,4 mill.kr. 1961.

Istandsættelse af hovedbygning (81o m^2) og ny kvarterbygning i 2 etager med 34 1 md.kvarterer. Etageareal 946 m^2. 1,8 mill.kr. 1966-68.

262. Ejendommen, Lyngbyvej loo.
Indretning af bygning nr. 6 for Forsvarsministeriet (tidl. dettes Forvaltningsdirektorat). Etageareal 222o m^2. 1,76 mill.kr. 1967-68.

Indretning af bygning nr. 3 for Meteorologisk Institut. Etageareal 212o m^2. 3,4 mill.kr. 1971-72.

263. Observatoriet i Rude Skov.
4 kontor- og laboratoriebarakker for Meteorologisk Institut. Bebygget areal 224 m^2. o,4 mill.kr. Etapevis 1966-77.

264. Garderhøjfortet.
Radiosondestation for Meteorologisk Institut. Bebygget areal 2o8 m^2. o,23 mill.kr. 1961-62.

265. Ejendommen, Rigensgade 11.
Efter ophør af udlån til Danmarks tekniske Højskole indrettet til brug for Forsvarets Bygningstjeneste, Østre Byggeadministration. Etageareal 264o m^2. 1,3 mill.kr. 1976-77.

266. Ejendommen, Gamlehave Allé.
Istandsat for Geodætisk Institut. Etageareal 136o m^2. o,84 mill.kr. 1973-74.

267. Proviantgården.
Ombygninger for Geodætisk Institut.
1,1 mill.kr. Etapevis 1975-77.

Andre myndigheder.

268. Københavns Militærhospital.
Behandlings- og sengebygning med 96 senge. Etageareal 1o5oo m^2. 9,o mill.kr. 195o-57.

Sengebygning med 84 senge. Etageareal 35oo m^2. Forbindelsestunnel m.v. 4,2 mill.kr. 1962-63.

Københavns Militærhospital blev sammenlagt med Rigshospitalet under Undervisningsministeriet 1962.

269. Styrelsen for civil Værnepligt, Gribskovlejren.
Kvarterbygning i 1 etage med 12 2-4 md.kvarterer. Bebygget areal 685 m^2. o,92 mill.kr. 1971.

Spisebarak genopført efter brand med ny depotkælder. Bebygget areal 42o m^2. o,53 mill.kr. 1968-69.

Karsemoselejren.
Saneret til brug som lejr for civile værnepligtige 1968. Bebygget areal 2153 m^2.

Kvarterbygning med 9 2-md.kvarterer. Bebygget areal 45o m^2. 1,56 mill.kr. 1969-7o.
Lejren nedbrændt og arealet rømmet 197o.

27o. Til brug for Statens Filmcentral er på Bagsværdfortet udført brandsikre arkiver med filmbokse i jorddækket bunker. Bebygget areal 125o m^2. 196o-61.

B. ØSTRE BYGNINGSDISTRIKT

Hæren.

271. Antvorskov Kaserne (jfr. tegning på omslaget)
for Sjællandske Livregiment:
- indkvarteringsområde med 12 2-4 md. kvarterbygninger og 3 1-2 md. kvarterbygninger,
- uddannelses- og caféteriaområde i 1 centerbygning, idrætsanlæg, pansermålsbane og forhindringsbane,
- depot-, garage- og værkstedsområde med 7 garagebygninger, 1 værkstedsbygning og vaskeplads.
- administrationsområde med 1 administrationsbygning, 1 vagtbygning samt ombygning af eksisterende bygninger fra "Charlottedal".



Fig. 31. Antvorskov Kaserne.
Indkvarteringsområde og Centerbygning. 1974.

Kaserneareal 4o,o ha. Bebygget areal 379o7 m^2, etageareal 46644 m^2. loo mill.kr. 197o-75.

Udvidelse af øvelsespladsen med 171,6 ha ved ekspropriation. 6,13 mill.kr. 1976-77.

Antvorskov Skydebaner, bestående af:
- afspærringsfri 2oo m håndvåbenskydebane med lo skiver,
- afspærringsfri kortholdsbane samt 1 skivedepot.
o,5 mill. kr. 1956-58.

272. Vordingborg Kaserne,
oprindeligt for Falsterske Fodregiment, nu for Danske Livregiment:
Depot-, garage- og værkstedsområde med regimentsværksted, 4 depotbygninger, 6 garagebygninger, 2 vaske- og smørehaller samt magasiner.
Bebygget areal 79oo m^2.

Kaserneområde med kostforplejningsbygning, 5 indkvarteringsbygninger samt undervisnings- og fritidslokaler.

Ombygning af kommandobygning, 2 tidligere depotbygninger og tidligere kostforplejningsbygning til administrations- og fritidsområde, kedelcentral m.v.
12,5 mill.kr. Etapevis 1952-59.

Boligområde med 9 boliger. o,9 mill.kr. 1961-62.

Vandværk. o,2 mill.kr. 1961-62.

Sanering af kasernens varmeanlæg og varmtvandsforsyning m.v. o,8 mill.kr. 1966-68.

4 kvarterbygninger. Bebygget areal 1628 m^2, etageareal 3256 m^2. 9,2 mill.kr. 1975-77.

273. Kulsbjerg Øvelsesplads.
Erhvervelse (ved ekspropriation) af 484 ha areal.
22 bygninger bevaret og indrettet til bolig, undervisnings- og depotformål m.v. 5,9 mill.kr. 1969-71.

Afspærringsfri 2oo m skydebaneanlæg med 2 baner, skivebygning, læskur, toiletter, depot, parkeringsplads og veje. Bebygget areal 374 m^2. 3,2 mill.kr. 1972-76.

Værksteds- og garagebygninger med administrations- og depotlokaler, tankanlæg, pansermålsbane, magasiner m.v.
Bebygget areal 6847 m^2. 13,1 mill.kr. 1972-76.

274. Gardehusarkasernen, Næstved,
for Gardehusarregimentet:
- indretning af indkvarteringsområder i hovedbygningen,
- indretning af undervisnings- og fritidsområde i tidl. kostforplejningsområde samt
- ny kvarterbygning og kostforplejningsbygning.

2,8 mill. kr. 1953-58.

Kvarterbygning i 3 etager med 1o5 2-4 md.kvarterer, kvarterbygning i 1 etage med 42 1-2 md.kvarterer.
Bebygget areal 1929 m^2, etageareal 4984 m^2.
3,8 mill.kr. 1965-66.

Kvarterbygning i 2 etager med 28 2-4 md.kvarterer.
Bebygget areal 71o m^2, etageareal 1218 m^2.
5,7 mill.kr. 1976-77.

På øvelsespladsen er skydebaneanlæg med 2 pistolskydebaner udbygget med:
- 1 afspærringsfri 2oo m håndvåbenskydebane,
- 1 afspærringsfri kortdistancebane og
- 1 pansermålsbane.

o,5 mill.kr. 1952-55.

Nær kasernen er opført:
- depot- og værkstedsområde for bæltekøretøjer med vagtbygning, motorværksted, 15 garagebygninger, vaske- og smørehal, vartningsbygning, vaskeplads, tankanlæg samt 2 magasiner m.v.

Bebygget areal 11o26 m^2. 4,5 mill.kr. 1951-55.
- depot- og værkstedsområde med 6 garagebygninger, depotbygning og bolig m.v.

Bebygget areal 3913 m^2. 1,2 mill.kr. 1951-55.

275. Holbæk Kaserne
for Sjællandske Artilleriregiment.
Sanering af varmeanlæg. o,8 mill.kr. 1966-68.

Øvelsespladsen udvidet til ialt 151 ha ved erhvervelse af "Nyvangsgården" samt mageskifte med Holbæk kommune.
Undervisning m.v. indrettet i "Nyvangsgården".
3,2 mill.kr. 1967.

Den i 1945 fra Småland i Sverige til Holbæk Øvelsesplads

overflyttede brigadelejr - Sofielundlejren - nedrevet.
o,3 mill.kr. 1977.

276. Ringsted Kaserne,
oprindeligt for Artilleriets Befalingsmandsskoler, nu for Østre Landsdelskommando m.v.:
Depot-, garage- og værkstedsområde med 2 høje garagebygninger, depotbygning med værksted, varmecentral, badeanstalt, indkvarterings- og spiseområde med indkvarteringsbygning i 3 etager, køkkenbygning m.v.
2 kanonmagasiner og ridehus ombygget til belægnings- og undervisningsformål.
Sanering af ældre bygninger og centralvarmanlæg.
4,1 mill.kr. 1953-57.

På øvelsespladsen er udført
- et afspærringsfrit skydebaneanlæg med
- en 2oo m langdistancebane med 8 skiveopstillinger,
- en 5o m kortdistancebane samt
- en miniaturepansermålsbane.

Ombygning af landbrugsejendom til skivedepot og bolig.
o,7 mill. kr. 196o-61.

277. Frederiksberg Slot.
Installation af centralvarmeanlæg m.v. 1,7 mill.kr.
Etapevis 1959-63.

278. Kalvebod Skydeterræn.
Et areal på 25oo ha inddæmmet og indrettet af Vandbygningsvæsenet med grøfter, kanaler, pumpestationer, vejanlæg, artilleri- og observationshøje, skydevolde og markørtunnel.
3o mill.kr. 1939-56.
15 stk. 2oo/3oo m skydebaner, forsøgsskydebane, marketenderibygning, 2 boliger, skivedepot, 15 læskure, 2 skydehuse, 1 pejlebygning, 5 pejlestationer, markørdækninger, skivehejs, duelskiveanlæg m.v.
1,1 mill.kr. 1955-57.
Dæmningsretablering efter stormskader. o,5 mill.kr.
1967.

279. Jægerspris Skydeterræn.
Udvidet til ca. looo ha ved køb af 12 ejendomme (heraf 11 ved ekspropriation), ved mageskifte samt ved forpagt-

ning af Jægerspris Hovedgård med tilhørende arealer.
3,o mill.kr. 1959-62.

Ejendommen "Louiseholm" med 123 ha forpagtet areal.
Indretning af:
- feltskydebaneanlæg og bevægelig målbane. o,1 mill.kr.
- 6oo m skydebaneanlæg. o,1 mill.kr.
- 5 overkørsler for bæltekøretøjer. o,1 mill.kr.
- kontorområde m.v. for FN-afdelingen. o,1 mill.kr.
- forbedret søafspærring. o,1 mill.kr.

1963-67.

Kursuscenter indrettet for Hjemmeværnsregion VI på ejendommen "Christiansminde" (333 ha) med indkvarterings-, administrations-, depot- og undervisningsområder, caféteria, bolig m.v. Bebygget areal 4687 m^2.
1,2 mill.kr. 1972-74.

28o. Almegårds Kaserne
for Bornholms Værn:
- kvarterbygning i 2 etager med 1o6 2-3 md.kvarterer,
- værkstedsbygning og vagtbygning samt boliger,
- udvidelse af varmecentral, varme- og varmtvandsinstallation,
- indretning af administrationsområde i St. Almegård,
- indretning af undervisningsområde i bygning nr. 42 samt
- ombygning af værkstedsbygning.

Nybygninger: Bebygget areal 5119 m^2, etageareal 8318 m^2.
8,8 mill.kr. 1962-67.

Kvarterbygninger i 2 etager med ialt 4o 2-4 md.kvarterer.
Bebygget areal 814 m^2, etageareal 1628 m^2.
4,7 mill.kr. 1976-77.

281. Raghammer Skydeterræn.
Opholdsbygning, skivedepot med værksted, observationstårn, signalmaster, advarselsbåker samt 1 håndgranatkastebane. o,3 mill.kr. 1947-54.

Ejendommen "Eskildsgård" blev erhvervet 1967 for 1,3 mill.kr. og derefter indrettet med skiveværksted, depotområde og bolig. I tilslutning hertil er udført:

- et 3oo m afspærringsfrit skydebaneanlæg samt
- et 6oo m skydebaneanlæg.
Bebygget areal 3ooo m^2, etageareal 323o m^2.
1,8 mill.kr. 1967-7o.

282. Depotområder, hver bestående af depotbygninger med værksted, garagebygninger samt bolig. Bebygget areal ialt 988o m^2. Tilsammen 3,3 mill.kr. 1952-54.

283. Magasinområder med bebygget areal 824o m^2.
5,2 mill.kr. Etapevis 1952-62.

Søværnet.

284. Marinestation Sjællands Odde.
Til brug for Søværnets Artilleriskole blev her opført et skoleområde med administrationsbygning, belægningsbygning, kostforplejning, undervisningsbygning, sigtekupler, orlogshjem, omformerstation, drone- og kanonværksted, magasin, afstandsmålebygning samt skytsstandpladser. Etageareal 3362 m^2. Skoleområde 21,2 ha. 2,6 mill.kr. 195o-57.

Ildledelsescentral udbygget med elektronik- og radaranlæg samt skytsfundamenter. Bebygget areal 183 m^2.
o,4 mill.kr. 1964-66.

Opførelse af centerbygning med spise- og opholdsområder. Bebygget areal 1o9o m^2, etageareal 218o m^2.
4,2 mill.kr. 1968-71.

Undervisningsbygning, betonbygværk med undervisningslokaler, maskinrum, depot, toilet m.m.
Kanonbunker til forsøgsskydninger.
Bebygget areal 23o m^2. 2,5 mill.kr. 1974-76.

285. Kystradarstationer med indkvarterings- og operationsområder. 1,5 mill.kr. 1955-58.

286. Minedepoter, hver med værkstedsbygning, opholdsbygning, et antal minemagasiner, specialbygninger m.v.
3,8 mill.kr. 1952-58.
Supplerende udbygning. o,8 mill.kr. 1967-68.

287. Torpedostation Kongsøre.

Om- og tilbygning for værkstedsbygninger, indretning af omklædningsrum, kontorområde, værksteder m.v., udførelse af vagtbygning og supplerende magasiner.
Bebygget areal 535 m^2 nyt, 1295 m^2 ombygget.
2,1 mill.kr. 1968-73.

Flyvevåbnet.

288. Flyvestation Skalstrup.

På 23 ha eksproprieret område ved Skalstrup er til brug for Luftværnsgruppen opført en kaserne, bestående af:
- administrations-, værksteds- og depotområder,
- indkvarteringsområde med 14 kvarterbygninger,
- centerområde med caféteria-, undervisnings- og fritidsområde, infirmeri og gymnastiksalsbygning, idrætsanlæg, skydebaneanlæg med afspærringsfri lang- og kortdistancebaner m.v.

Etageareal ialt 24140 m^2. Vej- og pladsarealer 30000 m^2.
29,0 mill.kr. 1967-70.

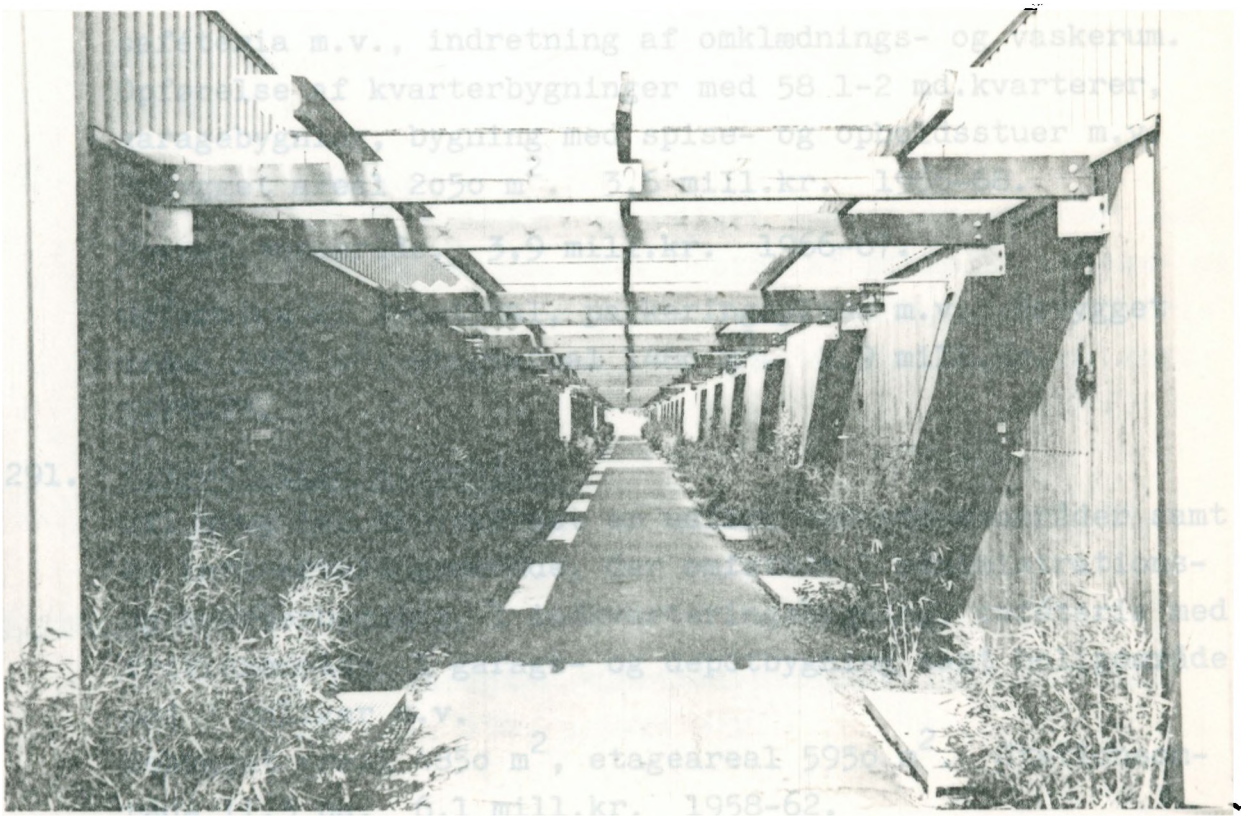

Fig. 32. Flyvestation Skalstrup.
Kvarterområde. 1971.

289. Flyvestation Stensved

til brug for flyvevåbnet omfatter indkvarteringsområde, operationsområde m.v.
Indkvarteringsområdet består af 1 administrations- og kvarterbygning, 1 kvarterbygning, 1 caféteriabygning med fritidsområde og varmecentral, 1 garage- og depotbygning samt vandværk.
Bebygget areal 28oo m^2. 3,4 mill.kr. 1952-55.

2 boliger og yderligere kvarterbygning m.v. Bebygget areal 18oo m^2. o,7 mill.kr. 1957-6o.

Ny opholdsbygning og transformerstation samt ombygningsarbejder. o,7 mill.kr. 1962-65.

29o. Flyvestation Kongelunden.

Til brug for flyvevåbnet er her udført operationsområder, et indkvarteringsområde, omfattende bl.a. 2 indkvarteringsbygninger, 1 caféteriabygning med fritidsområde, et boligområde med 7 boliger m.v.
Bebygget areal 625o m^2, etageareal 7ooo m^2.
6,8 mill.kr. 1958-62.

Udvidelse af administrationsområde, undervisningsområde, caféteria m.v., indretning af omklædnings- og vaskerum. Opførelse af kvarterbygninger med 58 1-2 md.kvarterer, garagebygning, bygning med spise- og opholdsstuer m.v.
Bebygget areal 2o5o m^2. 3,6 mill.kr. 1966-68.

Operationsområde. 3,9 mill.kr. 1966-67.

Opførelse af sportshal, parkeringsplads m.v. Bebygget areal 1351 m^2, etageareal 148o m^2. 2,9 mill.kr. 1976-77.

291. Flyvestation Sigerslev.

Til brug for flyvevåbnet er udført operationsområder samt et indkvarteringsområde, der omfatter 1 administrations- og kvarterbygning, 1 indkvarteringsbygning, caféteria med fritidsområde, 1 garage- og depotbygning samt boligområde med 7 boliger m.v.
Bebygget areal 485o m^2, etageareal 595o m^2. Stationsområde 11,5 ha. 6,1 mill.kr. 1958-62.

Udvidelse af administrationsbygning, undervisningsområde, caféteria og fritidsområde, yderligere kvarterbygninger, bygning med spise- og opholdslokaler, køkkenbygning, depot- og omklædningsbygning, garagebygning med vaske- og smørehal m.v. Etageareal 267o m^2. 3,7 mill.kr. 1966-67.

Operationsområde. Bebygget areal lo43 m^2. 3,9 mill.kr. 1966-67.

292. Flyvestation Tune.

Til brug for flyvevåbnet er udført operationsområde med administrationsbygning samt boligområde med 6 boliger.

På Roskilde Kaserne blev indrettet indkvarterings- og værkstedsområder med kvarterbygning, varmecentral og værkstedsbygning, ligesom kasernens belægningsområde og kostforplejning er saneret og forsynet med centralvarme og varmt vand.
Bebygget areal for nybygninger: 465o m^2, etageareal 515o m^2. 7,8 mill.kr. 1958-62.

I 7o.erne blev indkvartering og værkstedsfunktioner flyttet til Flyvestation Skalstrup og Roskilde Kaserne afhændet, jfr. pkt. 159.

Operationsområder. Bebygget areal lo66 m^2.
5,o mill.kr. 1964-67.

293. Station Bornholm.

Til brug for flyvevåbnet er udført operationsområder samt et indkvarteringsområde, der består af administrations- og kvarterbygning, kvarterbygning, caféteriabygning med fritidsområde og varmecentral, garage- og depotbygning samt vandværk.
Bebygget areal 28oo m^2. 3,3 mill.kr. 1952-56.

Boligområde med 2 boliger m.v. o,3 mill.kr. 1957-62.

Hjemmeværnet.

Vedrørende Kursuscenter "Christiansminde" henvises til foranstående pkt. 279, sidste stk.

294. Stokkemarke, Lolland, Sursvej 2.
Ejendommen erhvervet og indrettet til brug for HJVD-Lolland. o,11 mill.kr. 1965.

Vridsløselille, Roskildevej 2o7.
Ejendommen erhvervet og indrettet til brug for HJVD VII. o,21 mill.kr. 1965.

295. Nykøbing Falster, Færgestræde 14.
Ejendommen erhvervet 1964 og indrettet til brug som administrationsområde for HJVD VIII. Etageareal 27o m^2. o,15 mill.kr.

296. Nykøbing Falster.
Til brug for Luftmeldedistriktet er opført centralbygning med bebygget areal 16o m^2, etageareal 198 m^2. o,2 mill.kr. 1953-55.

C. SØVÆRNETS BYGNINGSDISTRIKT

Hæren.

297. Melbylejren.
Skydebaner. o,3 mill.kr. 1974.
Supplerende el-forsyning. o,14 mill.kr. 1975-76.
Ny kloak. o,4 mill.kr. 1976-77.

Søværnet.

298. Flådestation København, Holmen.
- Marinekaserne København, Nyholm.
  Sanering og ombygning af indkvarteringsområde. Etageareal 163o m^2. 2,15 mill.kr. Etapevis 1969-73.
  Sanering af fritidsområde. o,3 mill.kr. 1972.
  Modernisering af cafeteria. 1,o mill.kr. 2 etaper: 1973 og 1977-78.
  Modernisering af infirmeri. o,7 mill.kr. 1976-77.
- Telefoncentralbygning.
  Bebygget areal 263 m^2. o,6 mill.kr. 1965-67.
- Søværnets Officersskole, Nyholm.
  Ombygning o,24 mill.kr. 197o-71.
  Varmeisolering, herunder udskiftning af vinduer. o,45 mill.kr. 1975-76.

- Gasflaskemagasin, Arsenaløen.
  Ombygning. Bebygget areal 29o m^2. 1,7 mill.kr.
  1964-65.

- Bolværksarbejder.
  Jernspunsvæg ved Nyholmsbroen. o,6 mill.kr. 1969-7o.
  Hovedistandsættelsesarbejder. 1,2 mill.kr.
  2 etaper: 1962-63 og 1975-77.

- Katodisk beskyttelse af jernspunsvægge.
  1,o mill.kr. Etapevis 1969-77.

- Bomspærring mod Københavns Havn.
  Fornyelse med plastbomme. 1,o mill.kr.
  Etapevis 1968-71.

- Strømforsyning. Transformerstation.
  Bebygget areal 12o m^2. o,5 mill.kr. 1962-63.

- Vejbelysning. Udbygning.
  o,9 mill.kr. 2 etaper: 1959-62 og 1962-67.

- Parkeringspladser. Udbygning.
  o,4 mill.kr. 1961-67.

- Dæmningsanlæg mellem bastion og Quintus.
  o,3 mill.kr. 1967-68.

- Frederiksholmsbroen. Udvidet og hovedistandsat.
  o,15 mill.kr. 1967-68.

- Nordre Kontorbygning. Ombygning.
  o,15 mill.kr. 197o-71.

- Søværnets Konstabelskole,
  tidligere Søværnets Mathskole, Margretheholm.
  Udbygning af eksisterende kasernebygning med undervisnings- og indkvarteringslokaler. Etageareal
  487o m^2. 3,3 mill.kr. 1953-55.

- Søværnets Taktikskole,
  tidligere Søværnets Kampinformationsskole,
  Margretheholm.
  Administrations- og undervisningsbygning. Bebygget areal 59o m^2. o,4 mill.kr. 1956.
  Administrations- og undervisningsbygning, værksteds- og depotbygning, skrogbrandbygning, brandbassiner m.v.
  Etageareal 167o m^2. 2,2 mill.kr. 1957-6o.
  Øvelsesbygning. o,2 mill.kr. 1969.

- Søværnets Materielkommando.

Værkstedsbygning, Nyholm. Bebygget areal 24oo m^2. 1,9 mill.kr. 1956-58.

Administrations- og folkerumsbygning i 3 etager, Nyholm. Etageareal 12oo m^2. 1,9 mill.kr. 1958-59.

Administrations- og værkstedsbygning i 3 etager, 2 værkstedsbygninger og garage, Quintus. Etageareal 35oo m^2. 3,o mill.kr. 1956-58.

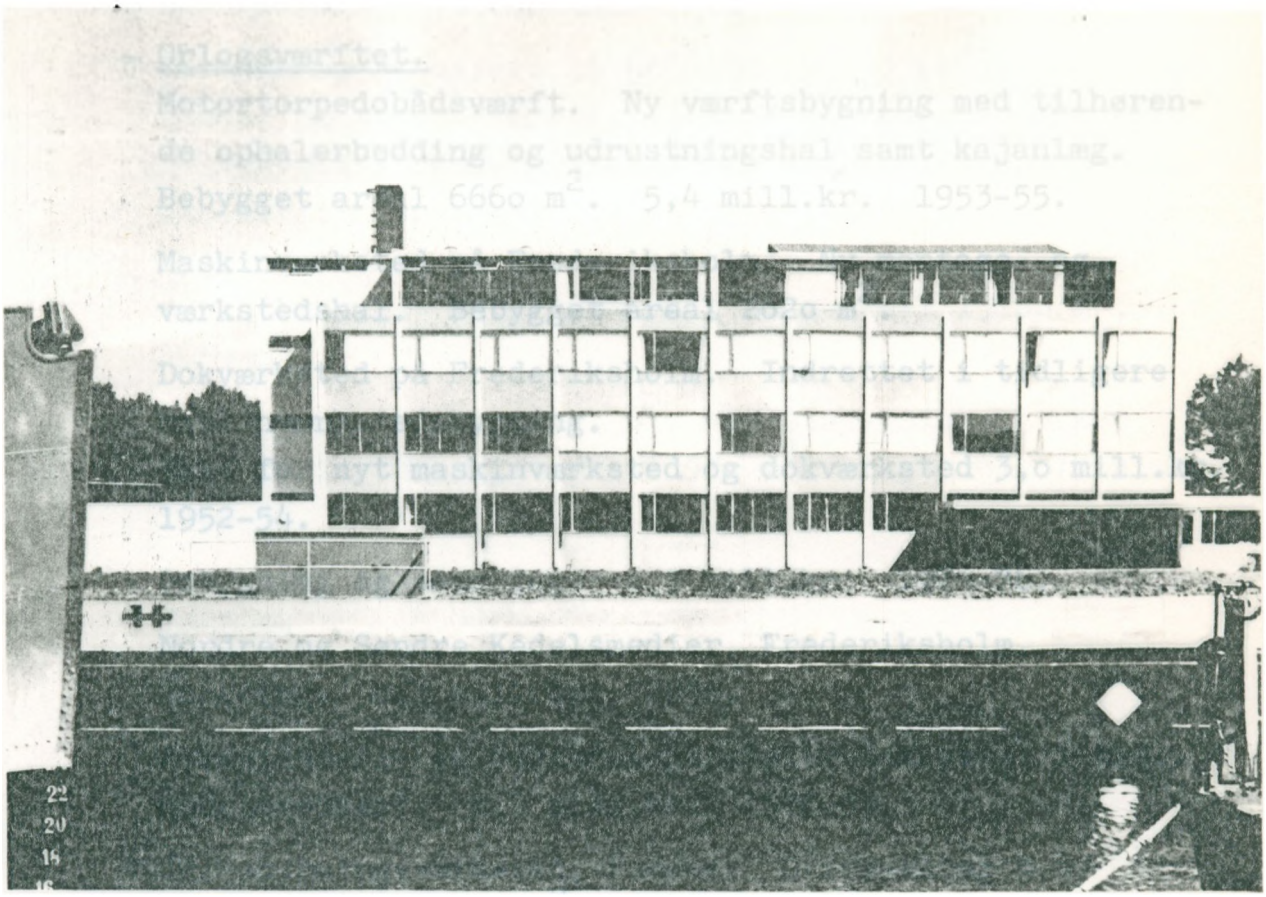

Fig. 33. Quintus, Holmen. Administrations-, skole- og laboratoriebygning. 1958.

Værkstedsbygning i 1 etage, kontor- og folkebygning i 3 etager, Arsenaløen. Etageareal 31oo m^2. 5,4 mill.kr. 1957-61.

Kontorbygninger, Arsenaløen. Ombygning. Etageareal 2o5o m^2. 3,9 mill.kr. 197o-72.

Arkivbygning m.v., Frederiksholm. Sanering.
o,19 mill.kr. 1969.
Ombygning. Etageareal 133o m^2. 2,16 mill.kr.
1971-72.

Nordre og Søndre Magasinbygninger. Ombygning og transportanlæg. 1,o mill.kr. 1968-7o.
Varmeanlæg o,2 mill.kr. 1971.
El-installationer o,3 mill.kr. 1974.

Maskininventarmagasin. Ombygning. o,6 mill.kr.
1966-67.

- Orlogsværftet.

Motortorpedobådsværft. Ny værftsbygning med tilhørende ophalerbedding og udrustningshal samt kajanlæg.
Bebygget areal 666o m^2. 5,4 mill.kr. 1953-55.

Maskinværksted på Frederiksholm. Ny montage- og værkstedshal. Bebygget areal 2o2o m^2.

Dokværksted på Frederiksholm. Indrettet i tidligere maskinværkstedsbygning.
Ialt for nyt maskinværksted og dokværksted 3,o mill.kr.
1952-54.

Ombygning og sanering. o,5 mill.kr. 1974-76.

Nordre og Søndre Kedelsmedier, Frederiksholm.
Sanering. o,2 mill.kr. 1956.

Marketenderi- og omklædningslokaler indrettet i tidl. modelsnedkeri. o,7 mill.kr. 1956-57.

Skibsbygningsværksted, Dokøen. Overdækning m.v.
Bebygget areal 36o m^2. o,2 mill.kr. 1956.
Sanering af varmeanlæg m.v. o,5 mill.kr. 1974-75.

Akkumulatorværksted på Frederiksholm. Nybygning og kajanlæg. Etageareal 7oo m^2. o,66 mill.kr. 1957-58.

Søndre varmecentral, Frederiksholm. Sanering af kedelanlæg m.v. o,4 mill.kr. 1971-72.

Tørdok, Dokøen. Hovedistandsættelse samt omprofilering og forstærkning af dokbund og sider.
2,3 mill.kr. 2 etaper: 1965-67 og 1976-77.

Toiletbygning, Dokøen. Bebygget areal 7o m^2.
o,4 mill.kr. 1977.

Omklædningslokaler, Frederiksholm. Ombygning og modernisering. Etageareal 144o m^2. 2,17 mill.kr. 1977-78.

299. Ejendommen, Lergravsvej, erhvervet og ombygget til brug for Søværnets Televæsen, nu Søværnets Materielkommando, med kontorer, værksteder, laboratorier, folkerum, depoter m.v. Etageareal 79oo m^2. 4,7 mill.kr. 1953-57.

3oo. Flådestation Korsør.

- Havneanlæg med 3 bassiner. 1956-59.
- 16 bygninger, opført på opfyldt areal, herunder værksteds- og depotbygning i 2 etager, garagebygninger, folkebygning, caféteriabygning, indkvarterings- og administrationsbygning i 2 etager, teknisk central, vagtbygning, bolig, kajskure, beskyttelsesrum, olieanlæg m.v. Bebygget areal 99oo m^2, etageareal 157oo m^2. 1959-63.
- Depotområde indrettet i Gl. Magasinbygning, Korsør Søbatteri. Bebygget areal 52o m^2, etageareal 156o m^2. 196o-63.
- Boligområde med 8 boliger. Bebygget areal 133o m^2. 1958-6o.

Samlet udgift for ovenstående 33 mill.kr.

Værksteder indrettet for Søværnets Materielkommando i 3 bygninger. 2,7 mill.kr. 1971-72.

Katodisk beskyttelse af jernspunsvægge. o,86 mill.kr. 1975-76.

3o1. Flådestation Grønnedal.

Udbygning og sanering af den fra US-Navy i 1951 overtagne marinestation, omfattende mandskabsbygninger, undervisnings-, fritids-, gymnastiksals- og kostforplejningsbygning, el-værk, officersbygning, brandstation, varmecentral, radiostation, infirmeri, vagt- og arrestbygning, vaskeri, administrationsbygning, køle- og frysehus, diverse værksteder og depoter, vej- og varmeanlæg m.v. samt boligområde. Samlet etageareal ca. 88oo m^2.
19,5 mill.kr. Etapevis 1954-67.

Vejanlæg. o,7 mill.kr. 1969-71.

3o2. Marinestation Thorshavn.
Bygningsanlæg. Bebygget areal 92o m^2. 1,84 mill.kr. 1964-67.

3o3. Station Daneborg, Østgrønland.
Til brug for Slædepatrulje SIRIUS er udført:
Spise- og opholdsbygning, indkvarteringsbygninger, værksteds- og depotbygning. Bebygget areal 33o m^2. o,7 mill.kr. Etapevis 1962-64.

Kølehus m.v. Bebygget areal 75 m^2. o,15 mill.kr. 1972.

El-værk, vand- og varmeinstallationer m.v. Bebygget areal 15o m^2. 1,9 mill.kr. 1975-77.

3o4. Depotområder for søværnet.
Bebygget areal tilsammen 1o48o m^2. 1o,9 mill.kr. 3 etaper: 1952-53, 1965-67 og 1967-69.

3o5. Stevnsfort.
Fortanlæg og kaserneområde med ialt 9 bygninger, omfattende administrationsbygning, kvarterbygninger, caféteriabygning, garage-, depot- og vagtbygninger m.v. Bebygget areal 285o m^2. 8,2 mill.kr. 1951-54.

Ombygning af caféteria. o,35 mill.kr. 1976-77.

3o6. Flåderadiostation Sjælland.
Udbygninger. 1,o mill.kr. Etapevis 1967-68 og 1977.

3o7. Flåderadiostation Thorshavn.
Bygningsanlæg. 1,3 mill.kr. 1962-63.

3o8. Avderødlejren
til brug for Søværnets Eksercerskole, bestående af ialt 34 bygninger, omfattende vagt- og arrestbygning, garage- og værkstedsbygning, kvarterbygning, administrationsbygning, infirmeribygning, caféteriabygning, kompagnibygninger, undervisningsbygning, eksercerhal, bade- og omklædningsbygning, gymnastikhal, orlogshjem og 2 boliger samt rensningsanlæg, skydebaner, vandværk, bådehavn, depoter vejanlæg m.v. Etageareal 23ooo m^2. 16,o mill.kr. 1956-59.

2 kompagnibygninger. Etageareal 234o m^2. 2,4 mill.kr. 1965-66.

Bådebro. o,3 mill.kr. 1971-72.

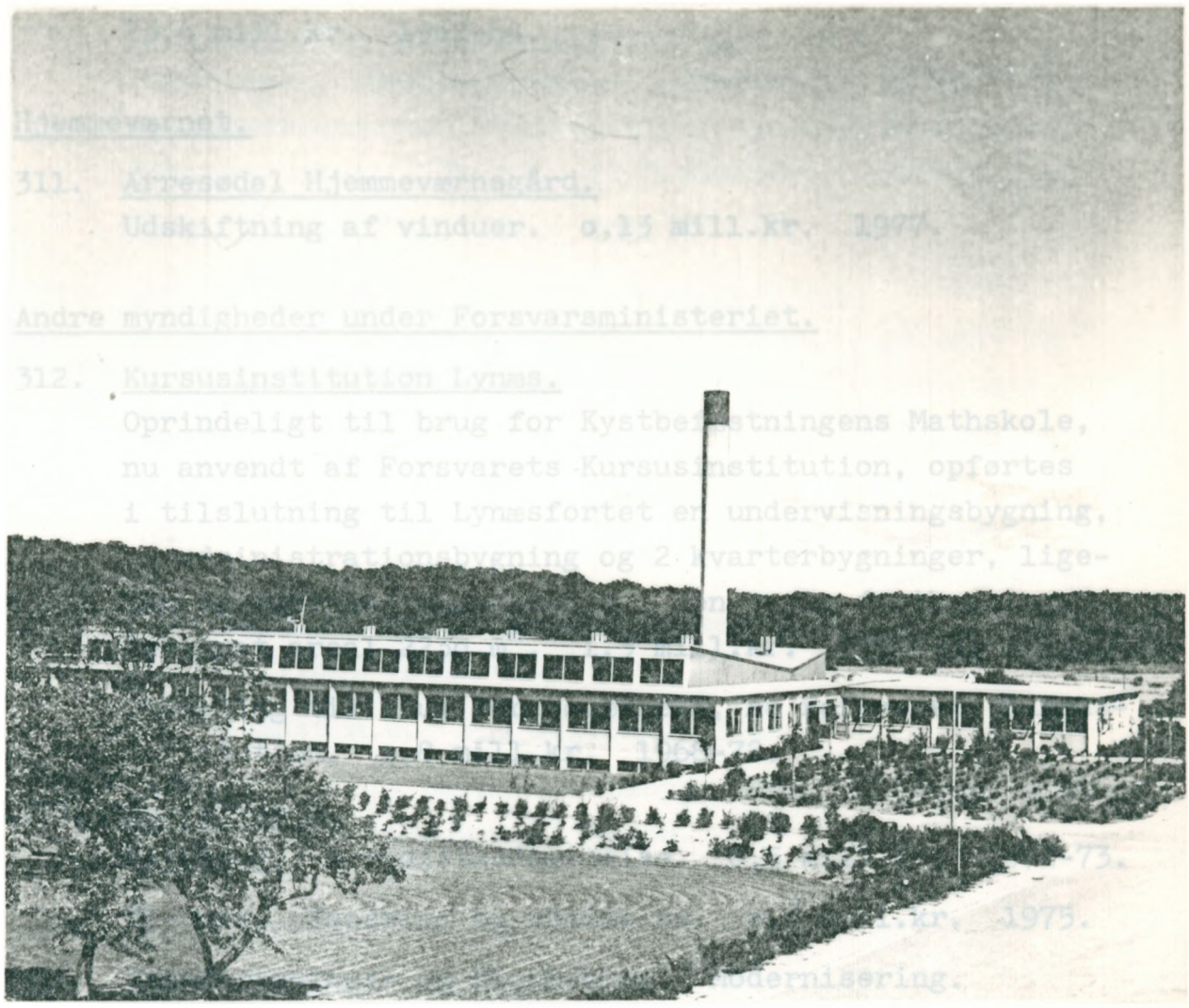

Fig. 34. Avderødlejren.
Caféteriabygning. 1959.

Overdækket træningsbassin. Bebygget areal 1loo m^2.
5,4 mill.kr. 1975-77.

Flyvevåbnet.

3o9. Flyvestation Middelgrunden, tidligere Middelgrundsfort.
Sanering og ombygning til brug for Københavns Luftforsvar. 1o,7 mill.kr. 195o-54.

Udbygning og ombygning til brug for flyvevåbnet, bl.a. hovedistandsættelse af havneanlæg. 1o,6 mill.kr. 1966-69.

31o. Flyvestation Thorshavn.
Indkvarterings- og operationsområder m.v.
23,4 mill.kr. 1962-64.

Hjemmeværnet.

311. Arresødal Hjemmeværnsgård.
Udskiftning af vinduer. o,13 mill.kr. 1977.

Andre myndigheder under Forsvarsministeriet.

312. Kursusinstitution Lynæs.
Oprindeligt til brug for Kystbefæstningens Mathskole, nu anvendt af Forsvarets Kursusinstitution, opførtes i tilslutning til Lynæsfortet en undervisningsbygning, en administrationsbygning og 2 kvarterbygninger, ligesom spiseområde indrettedes i den gamle fortbygning. Bebygget areal 223o m^2. 1,3 mill.kr. 1951-53.

Ombygning til brug for Søværnets, nu Forsvarets Kursusinstitution. o,8 mill.kr. 1968-72.

313. Christiansø.
Kajanlæg. Hovedistandsættelse. o,5 mill.kr. 1972-73.

El-værk. Sanering og udvidelse. o,6 mill.kr. 1975.

Vandforsynings- og kloakanlæg. Modernisering.
1,1 mill.kr. 1976-77.

Meteorologisk Institut.

314. Radiosondestation Thorshavn.
Administrations- og teknikbygning, depotbygning og fyldetårn. Bebygget areal 2o5 m^2. o,24 mill.kr. 1966-67.

Farvandsdirektoratet.

315. Søkvæsthuset, Christianshavn.
Centralvarmeanlæg og hovedistandsættelse af hovedbygning, havehus, portnerbolig m.v. 1,3 mill.kr. 1959-66.

316. LORAN-Station Ejde, Færøerne.
Stationsbygninger og boliger, ialt 7 bygninger, antennemast m.v. Etageareal 1o6o m^2. 4,6 mill.kr. 1959-6o.

Senderbygning, tilbygning og boliger, ialt 4 bygninger. Bebygget areal 57o m^2. 4,9 mill.kr. 1963-64.

317. LORAN-Station Kutdleq, Østgrønland.
Beboelses-, kantine-, depot-, stations-, garage- og el-værksbygninger, boliger m.v., ialt 12 bygninger. Bebygget areal 237o m^2. 12,5 mill.kr. 1957-61.

Vejanlæg. 2,7 mill.kr. 1961.

318. LORAN-Station Orsuiagssuaq, Østgrønland.
Beboelses-, kantine-, depot-, stations-, garage- og el-værksbygninger, boliger m.v., ialt 11 bygninger. Bebygget areal 3o2o m^2. 11,5 mill.kr. 1957-6o.

319. LORAN-Station Angissoq, Sydgrønland.
Beboelses-, kantine-, depot-, stations-, sender-, garage- og el-værksbygninger, boliger, antennemast m.v., ialt 14 bygninger. Bebygget areal 3o75 m^2. 26,o mill.kr. 1962-63.

Antennemast m.v. 3,o mill.kr. 1964.

Garage-, depot- og mandskabsbygninger. Bebygget areal 35o m^2. 2,5 mill.kr. 1965-66.

Andre myndigheder.

32o. Købmagergade 42, København.
En del af det tidligere stormagasin MESSEN ombygget og indrettet til brug for Direktoratet for Kriminalforsorgen som kontorområde. Etageareal 19oo m^2. 2,1 mill.kr. 1972-74.

D. SYDJYSK-FYNSKE BYGNINGSDISTRIKT

Hæren.

321. Bülows Kaserne, Fredericia.
Indretning til brug for Kongens Jyske Fodregiment. Undervisningslokaler og fritidsområde i kasernens nord- og sydfløje. o,2 mill.kr. 1956-57.

Sanering af varmeanlæg. o,7 mill.kr. Etapevis 1969-73.

Til brug for Jyske Divisionskommando i forbindelse med flytning fra Åbenrå. Indretning af administrationsområde. o.2 mill.kr. 1975.

322. Ryes Kaserne, Fredericia.
Kaserne for Kongens Jyske Fodregiment, omfattende:
- depot- og værkstedsområde med 3 bygninger,
- kaserneområde med 16 bygninger,
- boligområde med 14 boliger.
Bebygget areal 1964o m^2, etageareal 2147o m^2. Kasserne-areal 32 ha. 12,4 mill.kr. 1953-56.

4 kvarterbygninger i en etage med ialt 1o8 2-4 md.kvarterer. Bebygget areal 3848 m^2. 2,8 mill.kr. 1964-66.

Forhindringsbane. o,1 mill.kr. 1972.

Garage- og depotbygning, veje og pladser. Bebygget areal 9827 m^2. 3,5 mill.kr. 1974-75.

5 kvarterbygninger i en etage med ialt 71 1-2 md.kvarterer, veje og pladser m.v. Bebygget areal 2311 m^2. 6,7 mill.kr. 1975-76.

Vartningsområde for bæltekøretøjer:
- 39oo m^2 veje og pladser,
- vaskeplads med sandfang,
- 3 ramper, 5 overkørsler m.v.
o,6 mill.kr. 1969-7o.

323. Odense Kaserne
til brug for Fynske Livregiment.
Ud- og ombygning af caféteriabygning. o,55 mill.kr.
3 etaper: 1964-65, 1971 og 1975.

Undervisningsområde i tidligere indkvarteringsbygning. o,7 mill.kr. Etapevis 1971-73.

Ombygning af 3 indkvarteringsbygninger og indretning af ialt 48 2-4 md.kvarterer. 3,3 mill.kr. 1976-77.

Hjemmeværnsområde m.v. indrettet på del af "Svennekærgaard" på Højstrup Øvelsesplads.
Kantineområde indrettet for Fynske Livregiment på St. Højstrup. o,4 mill.kr. 1966-67.

Anlæg for bæltekøretøjer på Højstrup Øvelsesplads:
- 65o m^2 veje og pladser,
- vaskeplads med sandfang,
- 3 ramper,
- værksted i høj garage og

- 4 overkørsler.
1,o mill.kr. 1971-72.

Odense gl. Øvelsesplads afhændet til Indenrigsministeriet og Odense kommune til brug for Odense Amts- og Bys Sygehus. 1,2 mill.kr. Successivt 1968-76.

324. Sønderborg Kaserne.
Søndre Kaserne. Indretning af spise- og opholdslokaler. o,3 mill.kr. Etapevis 1969-72.

Ombygning af tidligere magasinbygning til fritidsområde m.v. o,6 mill.kr. 197o-71.

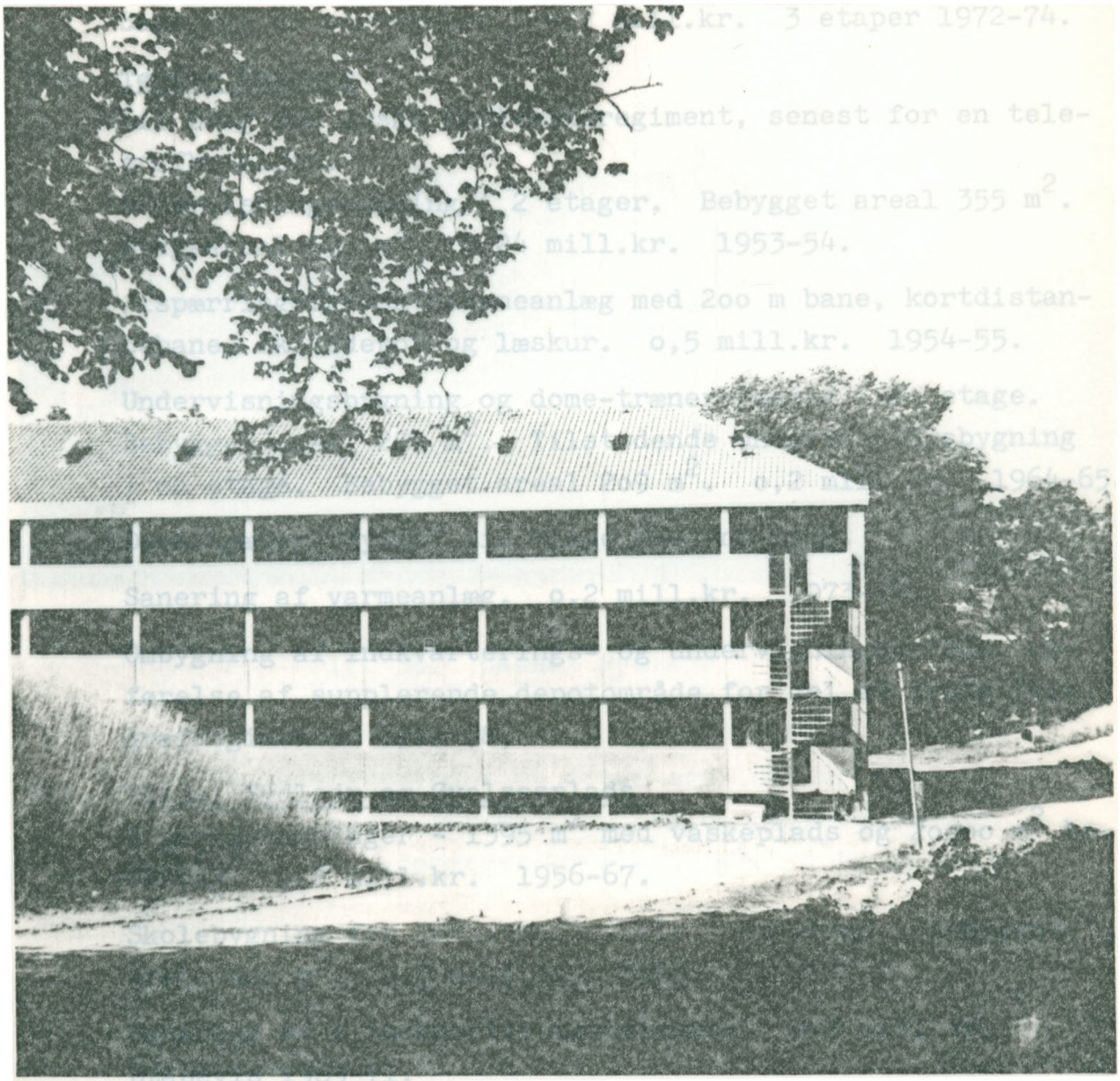

Fig. 35. Sønderborg Kaserne.
Kvarterbygning. 1977.

Indretning af 2 auditorier i hovedbygningens 3. og 4. etage samt undervisningsmaterielkontorområde. o,5 mill.kr. 1974-75.

Sanering af varmeanlæg. 1,o mill.kr. Etapevis 1974-76.

Kvarterbygning i 3 etager med 39 2-4 md.kvarterer. Bebygget areal 666 m^2. Etageareal 171o m^2. 5,2 mill.kr. 1976-77.

325. Haderslev Kaserne.
Undervisningsområde indrettet i tidligere staldbygning. o,1 mill. kr. 1956.

Caféteriasanering. o,2 mill.kr. 1971.

Sanering af varmeanlæg. o,7 mill.kr. 3 etaper 1972-74.

326. Tønder Kaserne
til brug for Jyske Luftværnsregiment, senest for en telegrafbataljon.
Undervisningsbygning i 2 etager. Bebygget areal 355 m^2. Etageareal 59o m^2. o,24 mill.kr. 1953-54.

Afspærringsfri skydebaneanlæg med 2oo m bane, kortdistancebane, skivedepot og læskur. o,5 mill.kr. 1954-55.

Undervisningsbygning og dome-trænerbygning i en etage. Bebygget areal 234 m^2. Tilstødende undervisningsbygning i en etage. Bebygget areal 2o9 m^2. o,2 mill.kr. 1964-65.

Dome-træner flyttet til Varde Kaserne 1976.

Sanering af varmeanlæg. o,2 mill.kr. 1973-74.

Ombygning af indkvarterings- og undervisningsområde, opførelse af supplerende depotområde for del af Jyske Telegrafregiment. 1977-78,

327. Oksbøl Sydlejr og Øvelsesplads.
2 garagebygninger - 1395 m^2 med vaskeplads og 2oooo m^2 betonvej. 1,7 mill.kr. 1956-67.

Skolebygning for lærlingeforskole i en etage. Bebygget areal 4oo m^2. o,3 mill.kr. 1963.

Sanering af 2 indkvarteringsbarakker. o,3 mill.kr. Etapevis 1969-71.

Indretning af spise- og opholdslokaler. o,2 mill.kr. Etapevis 1969-71.

Caféteriabygning. Sanering. o,3 mill.kr. 1963-64.

Sanering af varmeanlæg m.v. o,3 mill.kr. 1971-74.

Udvidelse af parkplads og veje m.v., ialt 627o m^2. o,5 mill.kr. 1971.

3 indkvarteringsbygninger i en etage med ialt 18 lo-2o md. belægningsstuer. Bebygget areal 1998 m^2. 4,o7 mill.kr. 1975-76.

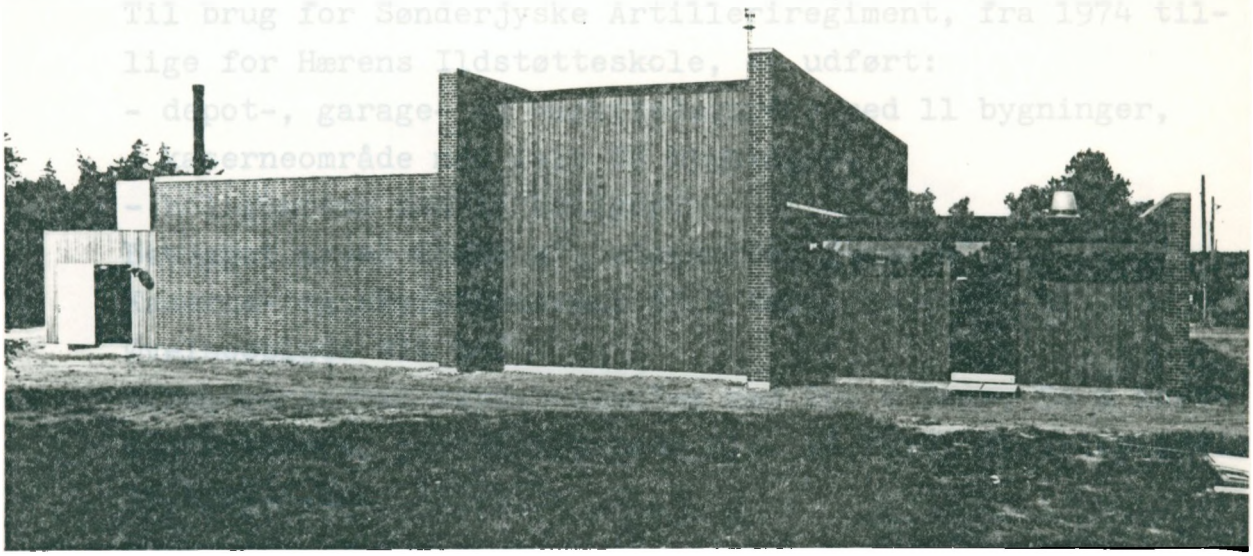

Fig. 36. Oksbøl Sydlejr.
Køresimulatorbygning. 1977.

Køresimulatorbygning i en etage med lokaler for kampvognssimulatorer, terrænbordslokale, computerlokale, maskinrum m.v. Bebygget areal 46o m^2. 1,82 mill.kr. 1976-77.

Vaskeplads samt jernbanespor til Oksbøllejren. Ca. 14 mill.kr. Etapevis 1977-79.

Udvidelse af Oksbøl Skydeterræn med
- 2183 ha ved ekspropriation. 4,7 mill.kr. 1967-7o,

- slæbemålsbane. o,3 mill.kr. 1967-69.
- skivedepot. o,15 mill.kr. 1969.
- 12ooo m^2 vej, 2 overkørsler. 1,11 mill.kr. 197o-71.
- 12 overkørsler. o,5 mill.kr. 1972-75.
- vejanlæg. o,9 mill.kr. 1974-76.
- selvmarkerende feltskydebane. o,6 mill.kr. 1975.
- køregård for bæltekøretøjer. o,25 mill.kr. 1975-76.
- vejanlæg. o,3 mill.kr. 1975-76.

328. Søgårdlejren.

Undervisnings- og depotområder indrettet i tidligere avlsbygninger. o,2 mill.kr. 1966-67.

Ombygning og isolering af 2 bygninger, sanering af centralvarmeanlæg. o,4 mill.kr. 1973-74.

329. Varde Kaserne.

Til brug for Sønderjyske Artilleriregiment, fra 1974 tillige for Hærens Ildstøtteskole, er udført:
- depot-, garage- og værkstedsområde med 11 bygninger,
- kaserneområde med ialt 27 bygninger,
- boligområde med 11 boliger.

Bebygget areal 2578o m^2, etageareal 35ooo m^2.
Kaserne- og skydebaneareal 53,2 ha.
Øvelsesplads 214 ha.
Afspærringsfrit skydebaneanlæg med 2oo m bane, 5o m kortdistancebane, pistolskydebane m.v. på Varde Øvelsesplads. 14,8 mill.kr. 1952-55.

Opførelse af depotområde m.v. på øvelsespladsen. 5,9 mill.kr. Etapevis 1962-67.

Anlæg for bæltekøretøjer med 134oo m^2 veje og pladser, vaskeplads, brændstofanlæg og overkørsler. 1,4 mill.kr. 197o-71.

Lokaler indrettet for artillerisimulator. o,2 mill.kr. 1974.

Forhindringsbane. o,2 mill.kr. 1974-75.

Indretning af administrations- og undervisningslokaler m.v. for Hærens Ildstøtteskole samt ombygninger af centralvarmeinstallation, flytning af dome-træner fra Tønder Kaserne, 3 parkpladser m.v. 4,4 mill.kr. Etapevis 1974-77.

330. 3 depotområder med samlet bebygget areal: 9852 m^2.
3,0 mill.kr. 1953-55 og 1963-64.

331. 6 magasinområder med samlet bebygget areal: 5307 m^2.
3,7 mill.kr. Etapevis 1955-65.

Søværnet.

332. Langelandsfort.
Her er udført et fortområde og et kaserneområde med administrationsbygning, 4 indkvarteringsbygninger og caféteria. Bebygget areal 3630 m^2. 8,1 mill.kr. 1952-54.

Stationsbygning. Bebygget areal 160 m^2. 0,3 mill.kr. 1968-70.

Hjemmeværnet.

333. Nymindegablejren.
Caféteriaombygning. 0,1 mill.kr. 1971.

Sanering af centralvarmeanlæg. 0,3 mill.kr. 1974-75.

Skydebane, bestående af
- 300 m langdistancebane med 10 selvmarkerende skiver,
- skivedepot og -værksted,
- skyde- og læskur.
0,3 mill.kr. 1974.

Sanering af indkvarteringsbygninger. 1,3 mill.kr. Etapevis 1976-77.

Undervisningsbygning i en etage. Bebygget areal 1770 m^2. 4,9 mill.kr. 1976-77.

334. Hertug Valdemarsvej 1a, Haderslev, erhvervet og indrettet til brug for Hjemmeværnsregion III som administrations- og undervisningsområde m.v. Etageareal 570 m^2.
0,27 mill.kr. 1967.

335. Hunnerupvej 202, Odense, erhvervet og indrettet til brug for Hjemmeværnsregion IV som administrations- og undervisningsområde m.v. Etageareal 530 m^2. 0,3 mill.kr. 1965.

336. Ejendommen "Sølund" i Svendborg stillet vederlagsfrit til rådighed for Hjemmeværnsdistrikt Sydfyn som administrations- og undervisningsområde m.v. af Svendborg kommune.

Ombygninger o,12 mill.kr. Etageareal 13o m^2. 2 etaper: 1965 og 1973.

337. Ejendommen Jernbanegade 14, Middelfart, erhvervet og indrettet til brug for Hjemmeværnsdistrikt Nordvestfyn. o.24 mill.kr. 1971.

338. Luftmeldecentral Kolding udvidet. o,22 mill.kr. 1953-56.

339. Luftmeldecentral Odense, opført i 2 etager til brug for luftmeldedistriktet. Etageareal 198 m^2. o,23 mill.kr. 1953-55.

34o. Skydebaneanlæg Risbjerg ved Brande, bestående af:
- 3oo m langdistancebane med 6 skiveopstillinger,
- skivedepot, skydehus m.v.
o,26 mill.kr. 1975-76.

341. Skydebaneanlæg Tange ved Ribe, bestående af:
- 2oo m langdistancebane med 12 skiveopstillinger m.v.
o,14 mill.kr. 1967-68.

342. Skydebaneanlæg Aborg Strand, bestående af:
- 3oo m langdistancebane med 6 skiveopstillinger,
- skivedepot, skydehus m.v.
o,17 mill.kr. 1969-71.

343. Til brug for Hjemmeværnsregionerne III og IV er indtil 1977 opført eller erhvervet og udbygget 42 langdistanceskydebaner, 2 kortdistanceskydebaner, 2 pistolskydebaner og 24 salonskydebaner, de fleste på lejede arealer eller i lejede bygninger.
Endvidere benyttes dels 8 privatejede salonskydebaner, dels 14 langdistanceskydebaner, 1 pistolskydebane og 31 salonskydebaner, tilhørende skytteforeninger.

344. Til brug for Hjemmeværnsregionerne III og IV er i 1977 oprettet lejemål om 146 depoter og undervisningslokaler.

Andre myndigheder.

345. For Socialstyrelsens Byggeadministration har Forsvarets Bygningstjeneste i 1972-73 varetaget opførelse af:
- Værkstedsområder i Kolding og Vejle. 5,o mill.kr.
- Børnehaver i Esbjerg, Svendborg og Åbenrå. Bebygget areal ialt 9oo m^2. 2,1 mill.kr.

E. NORDJYSKE BYGNINGSDISTRIKT

Hæren.

346. Randers Kaserne:

Undervisningsbygning i 2 etager. Bebygget areal 533 m^2, etageareal 733 m^2. o,3 mill.kr. 1954-55.

Regimentsværksted i 1 etage med depoter, vaske- og smørehaller. Bebygget areal 2141 m^2. 1,7 mill.kr. 1961-62.

Kvarterbygning i 3 etager med 1o5 stk. 2-4 md.kvarterer. Bebygget areal 1316 m^2, etageareal 3948 m^2. 2,3 mill.kr. 1964-66.

Kostforplejningsbygning og 2 nedlagte boliger indrettet til cafeteria. o,3 mill.kr. 1971-72.

Sanering af varmeanlæg. 2,4 mill.kr. Etapevis 1973-77.

Svejseskole indrettet i ældre bygning. o,1 mill.kr. 1962.

Varme- og udsugningsanlæg. o,3 mill.kr. 1977.

347. Dragonkasernen i Holstebro med øvelsesplads:

Kaserne for Jyske Dragonregiment:
- depot-, værksteds- og garageområde med 26 bygninger,
- kaserneområde med 3o bygninger,
- 11 boliger.

Bebygget areal 32291 m^2, etageareal 35844 m^2. Kasserneareal 4o,5 ha. 15,7 mill.kr. 1952-55.

Underafdelingsdepotbygning i 1 etage. Bebygget areal 258 m^2. o,o7 mill.kr. 1958.

Kvarterbygning i 3 etager med 93 stk. 2-3 md.kvarterer. Bebygget areal 871 m^2, etageareal 259o m^2. 1,43 mill.kr. 1961-63.

Værkstedsskolebygning for automekanikerlærlinge. Bebygget areal 678 m^2. o,63 mill.kr. 1963-64.

Tilbygning til fritidshjem. o,13 mill.kr. 1963-64.

Kvarterbygning i 3 etager med 45 stk. 2-3 md.kvarterer. Bebygget areal 439 m^2, etageareal 1317 m^2. o,65 mill.kr. 1963-65.

Reservedelslager i 2 etager. Bebygget areal 665 m^2, etageareal 1285 m^2. o,58 mill.kr. 1966-67.

Tilbygning til garagebygning. Bebygget areal 44o m^2. o,22 mill.kr. 1966-67.

Kvarterbygning i 3 etager med 54 stk. 2-4 md.kvarterer. Bebygget areal 953 m^2, etageareal 2859 m^2. 5,7 mill.kr. 1975-77.

Øvelsesplads 1o4o ha. Eksproprieret 1952. 2,3 mill.kr.

Depotområde. Bebygget areal 252o m^2. o,72 mill.kr. 1952-53.

Betonvej 2 km. o,4 mill.kr. 196o.

348. Hvorup Kaserne:
Kaserne for Jyske Luftværnsregiment, fra 1961 for Jyske Trænregiment:
- depot-, værksteds- og garageområde med 2o bygninger,
- kaserneområde med 3o bygninger,
- 11 boliger.

Bebygget areal 32162 m^2, etageareal 35812 m^2. Kasserneareal 21,6 ha. 15,5 mill.kr. 1952-55.

18ooo m^2 parkplads m.v. 1,5 mill.kr. Etapevis 1971-75.

55oo m^2 parkeringsplads. o,6 mill.kr. 1977.

349. Nr. Uttrup Kaserne og Øvelsesplads:
Kaserne for Feltherrens Fodregiment, fra 1961 for Dronningens Livregiment:
- depot-, garage- og værkstedsområde med 13 bygninger,
- kaserneområde med 2o bygninger,
- 11 boliger.

Bebygget areal 26636 m^2, etageareal 35559 m^2. Kasserneareal 2o,1 ha. Øvelsesplads 258 ha. 14,4 mill.kr. 1953-56.

4 kvarterbygninger i 1 etage med ialt 1o8 stk. 2-4 md. kvarterer. Bebygget areal 385o m^2. 2,8 mill.kr. 1964-65.

Vartningsområde for bæltekøretøjer:
- værkstedsbygning, bebygget areal 887 m^2,
- 5ooo m^2 parkplads med tankanlæg,
- vaskeplads med 3 ramper,
- 75o m vej med 5 overkørsler. 2,6 mill.kr. 197o-71.

Magasiner. Bebygget areal 548 m^2. o,18 mill.kr. 1954-55.

For Hærens Træn- og Militærpolitiskole:
- 1 belægningsbygning ombygget til undervisning.
- 1 belægningsbygning indrettet til indkvartering.
o,87 mill.kr. 1975.

½ belægningsbygning ombygget til administration.
1½ belægningsbygning indrettet til indkvartering.
o,o6 mill.kr. 1976.

35o. Viborg Kaserne:
Sanering af varmeanlæg. o,93 mill.kr. 1967-69.

Cafeteria og fritidslokaler i kostforplejningsbygning. o,36 mill.kr. 1972. Køkken saneret 1977. o,53 mill.kr.

2-sporet forhindringsbane. o,16 mill.kr. 1974-75.

Poliklinik i ældre bygning. o,22 mill.kr. 1976.

Kvarterbygning i 2 etager med 2o stk. 1-2 md. kvarterer. Bebygget areal 4o5 m^2, etageareal 81o m^2. 2,2 mill.kr. 1975-76.

351. Finderup Øvelsesplads for Prinsens Livregiment:
1o68 ha. Eksproprieret 1962-64. 4,3 mill.kr.

352. Langelandsgades Kaserne, Aarhus:
Hovedbygning saneret 1972. o,6 mill.kr.

Cafeteria og opholdslokaler indrettet 1975. o,59 mill.kr.

353. Galgebakken, Aarhus:
1961-65 opført 2 garagebygninger og 1 smørehal. Bebygget areal 6oo m^2. o,25 mill.kr.

2 garagebygninger og 1 depotbygning. Bebygget areal 1o9o m^2. o,6 mill.kr. 1971-72.

354. Skive Kaserne:
Kasserneareal 41 ha. Øvelsesareal 649 ha. Eksproprieret 1962-64. 6,3 mill.kr.

Kaserne for Nørrejyske Artilleriregiment efter flytning fra Aarhus:

- Garageområde: 10 bygninger og 22700 m^2 betonplads.
- Depot- og værkstedsområde: 1 depotbygning med varmecentral, depoter og regimentsværksted.
- Indkvarteringsområde: 15 kvarterbygninger og 10 underafdelingsbygninger.
- Administrations- og kvarterområde: 3-fløjet administrationsbygning, 4 kvarterbygninger, infirmeri og vagtbygning.
- Boligområde med 11 boliger.
- Centerbygning med cafeteria, opholds- og undervisningslokaler, gymnastik- og træningssale, badeanstalt og velfærdsområde.



Fig. 37. Skive Kaserne.
Centerbygning. 1964.

- Idrætsanlæg, forhindringsbane og gasundervisningsbygning.
- 2 depotområder, magasinområde og skydebaner.
- 3,4 km vej med tunnel til øvelsesplads.

Ialt 68 bygninger med bebygget areal 549oo m^2, etageareal 562oo m^2. 6o,5 mill.kr. 1965-69.

355. Depotområder.
Samlet bebygget areal 16268 m^2.
Ialt 6,86 mill.kr. Etapevis 1952-55 og 1967-68.

356. Magasinområder opført på dels lejede, dels erhvervede arealer.
Samlet bebygget areal 4255o m^2.
Ialt 14,9 mill.kr. Etapevis 1952-57, 1961 og 1966-69.

Hærens skydebaner og -terræner:

357. Holstebro Øvelsesplads.
- Afspærringsfri 2oo/3oo m bane med lo skiver,
- afspærringsfri 3o m kortdistancebane med standplads for kampvogne,
- afspærringsfri 3o m pistolskydebane,
- skivedepot, læskur m.v.

o,65 mill.kr. 1952-55.

358. Nr. Uttrup Øvelsesplads.
- 3 stk. afspærringsfri 2oo/3oo baner, hver med lo skiver,
- 3 stk. afspærringsfri 3o m kortdistancebaner,
- 1 stk. afspærringsfri 3o m pistolskydebane,
- bolig for tilsynsførende,
- 2 skivedepoter, læskure m.v.

1,2 mill.kr. 1954-56.

359. Viborg Hedeplantage.
- Afspærringsfri 2oo/3oo m langdistancebane med 8 skiveopstillinger,
- afspærringsfri 5o m kortdistancebane med lo skiver,
- skivedepot med værksted.

o,5 mill.kr. 1959-61.

360. Borris Skydeterræn.
- 3100 ha arealudvidelse. 4,6 mill.kr. 1952-56.
- 30 km veje og 2 broer. 1.2 mill.kr. Etapevis 1955-62.
- 600 m skydebane med 12 skiver. 0,11 mill.kr. 1965.
- selvmarkerende skydebane. 0,2 mill.kr. 1973-74.
- skiveværksted saneret. 0,25 mill.kr. 1977.
- 10 km vejudvidelser og -forstærkninger. 2,1 mill.kr. 1968-70.
- 1656 m^2 vaskeplads. 0,26 mill.kr. 1970.
- 1400 m^2 parkerings- og vartningsplads for bæltekøretøjer. 0,2 mill.kr. 1973-74.
- 11 artilleristandpladser og 4 pejletårne. 0,2 mill.kr. 1974-75.

361. Hevring Skydeterræn.
- 600 m skydebane med 12 skiver. 0,09 mill.kr. 1965.
- sanering af varmeanlæg. 0,42 mill.kr. 1969-70.
- selvmarkerende skydebane. 0,24 mill.kr. 1974.

Hærens Materielkommando:

362. Materielkommandobygningen, Hjørring.
- Nordområde med 19 bygninger i 1 etage og forbindelsesbygninger.
- Sydområde i Bagterp Plantage med 5 bygninger.

Bebygget areal 14850 m^2, kælderareal 3400 m^2.
- 6000 m^2 parkeringsplads.

28,6 mill.kr. 1970-71.
Arealerhvervelse 7,9 ha. 0,24 mill.kr. 1970.

363. Depot- og Værkstedsområde Hjørring.
- Motorreservedelslager. Bebygget areal 2338 m^2, etageareal 4299 m^2. 0,82 mill.kr. 1957-58.
- Skytsværksted,
- 2 administrationsbygninger,
- sanering af varmeforsyning,
- indretning af marketenderi samt
- veje og pladser.

Bebygget areal 3113 m^2. 2,2 mill.kr. 1960-62.
- 3000 m^2 parkeringsplads og vaskeanlæg. 0,16 mill.kr. 1967-68.
- Udbygning af skytsværksted. Bebygget areal 1872 m^2. 3,4 mill.kr. 1970-71.

- Depotbygning. Bebygget areal 1439 m^2. o,46 mill.kr. 1971-72.
- Depotområde Bagterp. Bebygget areal 558o m^2. 1,32 mill.kr. 1952-54.

364. Basesignalpark Sæby.
Dybfrysebygning. Bebygget areal 216 m^2. o,33 mill.kr. 1967-68.

365. Ammunitionsarsenalet Elling.
(Oprindelig Ammunitionsarsenalets jyske Granatværk).
- Fabriksområde med 3o bygninger,
- boligområde med 7 boliger.

Bebygget areal 11o2o m^2. 7,84 mill.kr. 1953-54.
- Fyldeanlæg. o,13 mill.kr. 1959.

I forbindelse med flytning af Ammunitionsarsenalet fra København til Elling:
1. etape:
- 6 bygninger ombygget,
- 415 m^2 tilbygninger,
- 6oo m^2 emballagebygning,
- høj- og lavspændingsinstallationer.

1,56 mill.kr. 1967-68.
2. etape:
- 7 bygninger ombygget,
- 545 m^2 tilbygninger samt
- afspærringsfri skydebane med skydehus.

1,5 mill.kr. 197o-71.

- Raketværksted i eksisterende bygning,
- eksplosivstofværksted i eksisterende bygning med omgivende jordvold.

o,35 mill.kr. 1976-77.

Søværnet.

366. Marinekaserne Aarhus:
- 26o m^2 tilbygning i 2 etager til kasernebygning. Bebygget areal 26o m^2. o,65 mill.kr. 1966-67.
- Depotbygning. Bebygget areal 36o m^2. o,26 mill.kr. 1967-68.
- Indretning af 15oo m^2 administrationsområde i kasernebygning. 1,o8 mill.kr. 1972-73.

367. Flådestation Frederikshavn:

- Havneanlæg med 5 bassiner 1954-58.
- 26 bygninger på opfyldt areal 1959-63. (Teknisk central, depoter, værksteder, garager, administrationsbygning, belægningsbygning, kostforplejningsbygning, kajskure m.v.).
  Bebygget areal 12606 m^2. 51 mill.kr. (inkl. Depot Bangsbo).
- Boligområder med ialt 13 boliger. Bebygget areal 2010 m^2. 1,3 mill.kr. Etapevis 1959-63.
- Bygning i 1 etage for Taktikskolen. Bebygget areal 2042 m^2. 4,5 mill.kr. 1971-72.
- Værksteder for Søværnets Materielkommando i 7 eksisterende bygninger. 4,05 mill.kr. 1970-72.
- Bygning i 1 etage med undervisningslokaler, laboratorier, værksteder og 14 stk. 1-2 mands kvarterer for Taktikskolen. Bebygget areal 2254 m^2. 7,5 mill.kr. 1974-76.
- Indretning af cafeteria og opholdslokaler i kostforplejningsbygning. 0,6 mill.kr. 1976.
- Katodisk beskyttelse af spunsvægge. 1,5 mill. kr. 1975.
- 1 stk. afspærringsfri 200 m langdistanceskydebane med 8 skiver,
- 1 stk. afspærringsfri 50 m kortdistanceskydebane,
- 110 m^2 skivedepot og -værksted,
- 119 m^2 læskur m.v. 0,79 mill.kr. 1963-65.

Marinestationer, depoter og magasinområder:

368. Marinestation Anholt.

- Tårn, depotbygning samt administrations- og indkvarteringsbygning. Bebygget areal 607 m^2. 0,8 mill.kr. 1956-58.
- El-værk. 0,19 mill.kr. 1964-65.

369. 5 depotområder.
Samlet bebygget areal 31472 m^2. Ialt 17,1 mill.kr.
Etapevis 1952-53, 1957-58, 1964-67 og 1975-77.

370. Magasinområder.
Bebygget areal 5555 m^2.
3,9 mill.kr. Etapevis 1955-57 og 1969-70.

371. Søværnets Sergent- og Reserveofficersskole, Bangsbo:

- 3 bygninger. Bebygget areal 1167 m^2. 1 mill.kr. 1953-54.
- 2 bygninger. Bebygget areal 1265 m^2. 1,3 mill.kr. 1959-6o.
- 2 kvarterbygninger i 2 etager med 44 stk. 1-3 md.kvarterer,
- gymnastikbygning med træningssal,
- idrætsanlæg,
- parkeringsplads,
- undervisningslokaler i eksisterende bygning,
- udbygning af caféteria,
- udvidelse af kedelcentral m.v.

3o49 m^2 etageareal. 1o,5 mill.kr. 1974-76.

Flyvevåbnet.

372. Flyvestation Skagen:

- Indkvarteringsområde: 2 større bygninger, bolig m.v. Bebygget areal ca. 2157 m^2. 2,1 mill.kr. 1955-57.
- Operationsområdet indrettet. o,33 mill.kr. 1957-62.
- Opholdsbygning m.v. Bebygget areal 23o m^2. o,3 mill.kr. 197o.
- 3 bygninger. Bebygget areal 38o m^2. o,8 mill.kr. 1976-77.

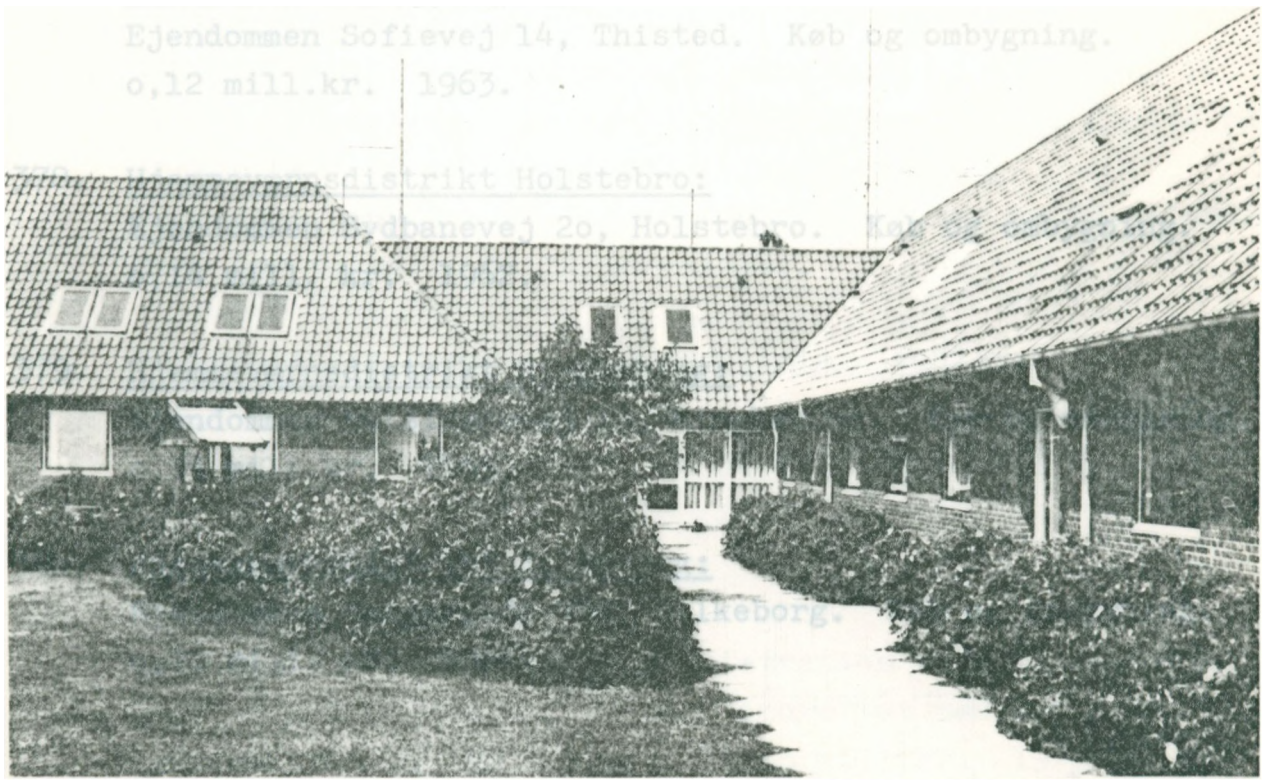

Fig. 38. Flyvestation Skagen.
Administrations- og indkvarteringsbygning. 1957.

Hjemmeværnet.

373. Hjemmeværnsregion I:
Regionsdepot Skalborg.
Grundareal 3918 m^2, bebygget areal 1o7o m^2. o,5 mill.kr. 1968.
Indretning af kontorer, depoter og værksteder.
o,2 mill.kr. 1968-7o.

374. Hjemmeværnsregion II:
Det tidligere Garnisonssygehus i Viborg.
Ombygning til kontor-, undervisnings- og depotområde for Hjemmeværnsregion II og Hjemmeværnsdistrikt Viborg.
1,7 mill.kr. 1975-76.

375. Hjemmeværnsdistrikt Vendsyssel:
Ejendommen "Rolykke", Sæby. Køb og ombygning.
o,25 mill.kr. 1965.

376. Hjemmeværnsdistrikt Himmerland:
Ejendommen Søndergade 32, Aars. Køb og ombygning.
o,21 mill.kr. 1971.

377. Hjemmeværnsdistrikt Thy:
Ejendommen Sofievej 14, Thisted. Køb og ombygning.
o,12 mill.kr. 1963.

378. Hjemmeværnsdistrikt Holstebro:
Ejendommen Sydbanevej 2o, Holstebro. Køb og ombygning.
o,14 mill. kr. 1962.

379. Hjemmeværnsdistrikt Ringkøbing:
Ejendommen Holstebrovej 13, Ringkøbing. Køb og ombygning.
o,19 mill.kr. 1965.

38o. Hjemmeværnsdistrikt Silkeborg:
Ejendommen Borgergade 79A, Silkeborg. Køb og ombygning.
o,18 mill. kr. 1966.

381. Luftmeldedistrikt Aalborg:
- Luftmeldecentral udvidet. Bebygget areal 89 m^2. o,18 mill.kr. 1956-58.
- Ejendommen Skovtoften 8, Hasseris. Erhvervet til administrationsområde. o,11 mill.kr. 1969.

382. Luftmeldedistrikt Viborg:
- Luftmeldecentral udvidet. Bebygget areal 1o3 m^2. o,16 mill.kr. 1956-57.
- Ejendommen Sdr. Allé 32, Viborg. Erhvervet til administrations- og undervisningsområde m.v. o,16 mill.kr. 1964.

383. Luftmeldedistrikt Aarhus:
Luftmeldecentral indrettet i ejendommen Viborgvej 51, Aarhus. Køb og ombygning. Bebygget areal 25o m^2, etageareal 473 m^2. o,21 mill.kr. 1954.

384. Hjemmeværnets skydebaner:
I tiden 1952-67 blev et stort antal skydebaner overtaget fra hjemmeværnsforeninger og skytteforeninger og derefter istandsat.
I 1967-77 er flere skydebaner nedlagt og erstattet med større nyopførte baner.
Juli 1977 har Hjemmeværnsregionerne I og II tilsammen 76 langdistanceskydebaner og 23 salonskydebaner, de fleste på lejede arealer eller i lejede bygninger.
Endvidere benyttes 23 langdistanceskydebaner og 53 salonbaner, der tilhører skytteforeninger.

385. Hjemmeværnets depoter og undervisningslokaler:
I Hjemmeværnsregionerne I og II er der tilsammen oprettet lejemål om 17o depoter og 66 undervisningslokaler.

Andre forsvarsmyndigheder.

386. Forsvarets Bygningstjeneste:
Til brug for Vestre Byggeadministration er Kommandobygningen, Sct. Mathiasgade, Viborg, indrettet med kontorer, tegnestuer, arkiv, kantine m.v. o,63 mill.kr. 1976-77.

Andre myndigheder.

Indenrigsministeriet. Styrelsen for Civil Værnepligt:

387. Kompedallejren.
- 2 indkvarteringsbygninger, 2 bygninger med garager og værksteder og 2 tjenesteboliger nyopført, den eksisterende kostforplejningsbygning og andre tidligere opførte bygninger istandsat og ombygget.
  Bebygget areal ialt 272o m^2. o,79 mill.kr. 1954-55.
- Fritidsbygning. Bebygget areal 45o m^2. o,25 mill.kr. 1968-69.
- Modernisering af kostforplejning. o,18 mill.kr. 1969-7o.
- Garagebygning og brandmaterielbygning. Bebygget areal 366 m^2. o,23 mill.kr. 1971-72.
- 1 km asfalteret vej. o,19 mill.kr. 1971.

388. Skolen ved Sjellebro.
En tidligere kro blev 1972 erhvervet og indrettet som skole for civile værnepligtige. Ombygningsarbejder o,2 mill.kr.
Kloak og renseanlæg. o,27 mill.kr. 1975.

F. VESTRE FLYVESTATIONSDISTRIKT

Hæren.

389. Radiostation i Midtjylland.
Bebygget areal 912 m^2, veje, tekniske anlæg, hegn m.v. 2,7 mill.kr. 197o-72.

Søværnet.

39o. Depoter i Midtjylland.
Bebygget areal 34o5 m^2. 5,o mill.kr. 1967-7o.

391. Magasinområder i Midtjylland.
Bebygget areal 4o59 m^2. 3,6 mill.kr. Etapevis 1966-71.

Flyvevåbnet.

392. Flyvestation Aalborg.
Samlet areal 739 ha.
- 344ooo m^2 betonbelægning til supplering af eksisterende start- og rullebaner, standpladser og hangarforpladser. 16 mill.kr. 1952-55.

- 17oooo m^2 betonstart- og rullebaner retableret.
  3,5 mill.kr. 1952-55.
- 447oo m^2 nye veje, pladser m.v.
  1,2 mill.kr. 1952-55.
- 96oo m^2 eksisterende veje retableret.
  o,2 mill.kr. 1952-55.
- nyt landings- og rullebanebelysningsanlæg udført.
  2,3 mill.kr. 1953-55.
- flybrændstofforsyningsanlæg etableret.
  2,1 mill.kr. 1953-55.
- nød-el-værker. o,2 mill.kr. 1953-55.
- nyt flyvekontroltårn. o,2 mill.kr. 1952-54.
- 8 eksisterende hangarer ombygget og istandsat. Bebygget areal ca. 13ooo m^2. 2 mill.kr. Etapevis 1952-55.
- opførelse af 7oo m^2 værkstedsbygninger, sanering af 9ooo m^2 eksisterende bygninger til værkstedsformål m.v.
  3,1 mill.kr. 1952-55.
- 72oo m^2 eksisterende murede bygninger istandsat til indkvarterings-, operations- og depotformål.
  1,2 mill.kr. 1952-55.
- 228o m^2 eksisterende træbygninger istandsat til indkvarterings- og undervisningsformål.
  o,4 mill.kr. 1952-56.
- 3ooo m^2 nye murede bygninger opført til administrations- og værkstedsformål m.v. 1,7 mill.kr. 1952-57.
- 24 betonelementbygninger i indkvarteringsområdet. Bebygget areal 1928o m^2. 1o,8 mill.kr. 1952-54.
- istandsættelse af bunkers, kampanlæg m.v.
  o,3 mill.kr. 1952-57.
- 3ooo m^2 depotbygninger istandsat. o,5 mill.kr. 1952-57.
- varmecentraler med ledningsnet, el-, kloak- og vandforsyningsanlæg. 3,1 mill.kr. 1952-57.
- 1oooo lb.m. perimeterhegn. o,3 mill.kr. 1954-58.
- 826oo m^2 betonbelægninger dels udført, dels hovedistandsat på forlængede og eksisterende start- og rullebaner.
  5,2 mill.kr. 1957-62.
- ammunitionsmagasiner og bombeoplæg. o,5 mill.kr.
  196o-63.
- udvidelse - 75o m^2 - og hovedistandsættelse af eksisterende bygninger til specialværksteder. 2,5 mill.kr.
  1957-62.

- skydebane i Vester Halne udvidet til 10 skivers-anlæg. 0,5 mill.kr. 1958-60.
- 3 hangarer hovedistandsat og udvidet med 120 m^2. Bebygget areal. 3 mill.kr. 1957-62.
- marketenderi- og omklædningsbygning for Hovedværkstedet. Bebygget areal 760 m^2. 0,8 mill.kr. 1957-59.
- el-forsyningsanlæg udbygget og istandsat. 1,7 mill.kr. 1957-62.
- 32 bygninger istandsat til administrations-, indkvarterings- og depotformål m.v.
  Hundekennel etableret.
  Lyddæmpet jet-motorprøvestand udført.
  1,8 mill.kr. 1957-62.
- 7200 m^2 befæstet overløb i østlig startbaneende. 0,25 mill.kr. 1962-63.
- 1800 m^2 betonplads til fly-testanlæg. 0,18 mill.kr. 1962-63.
- bolig. Bebygget areal 140 m^2. 0,1 mill.kr. 1962-63.
- depot- og værkstedsbygning. Bebygget areal 215 m^2. 0,3 mill.kr. 1963-64.
- garagebygning. Bebygget areal 382 m^2. 0,2 mill.kr. 1963-65.
- Flight-simulator indrettet i eksisterende bygning. Bebygget areal 475 m^2, 0,2 mill.kr. 1964-65.
- indskydningsbane for fly. 0,3 mill.kr. 1964-65.
- fotolaboratorium i eksisterende bygning. Bebygget areal 325 m^2. 0,15 mill.kr. 1964-65.
- specialværksted til fly indrettet i eksisterende hangar. Bebygget areal 595 m^2. 0,2 mill.kr. 1964-66.
- udbygning af brændstofanlæg. 0,24 mill.kr. 1964-66.
- udbygning af startbaneafmærkning. 0,1 mill.kr. 1963-66.
- nyt hovedforsyningskabel fra Nørresundby El-værk. 0,33 mill.kr. 1967-68.
- hangartilbygning til værksteds- og kontorformål. Bebygget areal 160 m^2. 0,3 mill.kr. 1965-67.
- anretterkøkken i fritidsområde. 0,1 mill.kr. 1969-70.
- våbenværksted i eksisterende bygning. Bebygget areal 720 m^2. 0,11 mill.kr. 1969-70.
- uddannelsesanlæg til Jægerkorpset. 0,22 mill.kr. 1969-70.

- sanering af varmecentraler. o,7 mill.kr. 197o-71.
- værkstedstilbygninger til 3 hangarer.
  o,6 mill.kr. 1965-71.
- elektronik-, radar- og flymotorværksteder, faldskærmsbygning m.v.
  Bebygget areal 3254 m^2. 4,6 mill.kr. 1965-71.
- nyt hovedværksted. Bebygget areal 794o m^2.
  9,9 mill.kr. 1966-72.
- opvaskemaskinanlæg m.v. i caféteria.
  o,12 mill.kr. 1971-72.
- sikring af spær i træhangarer. o,26 mill.kr. 1971-72.
- 2 lagerhaller. 6oo m^2 bebygget areal.
  o,3 mill.kr. 1972.
- overdækning af bombegrave. Bebygget areal 1274 m^2.
  o,3 mill.kr. 1972-73.
- udbygning af brændstofanlæg. o,15 mill.kr. 1973.
- hovedistandsættelse af varmecentral.
  o,45 mill.kr. 1973-74.
- udbygning af afvandings- og kloaknet m.v.
  o,4 mill.kr. 1973-74.
- autotankanlæg, oplag for brandfarlige væsker.
  o,47 mill.kr. 1976-77.
- 8oooo m^2 asfaltbetonbelægning på rullebaner og eskadrilleområder. 5,2 mill.kr. 1976-77.
- 2oo.ooo m^2 asfaltbetonbelægning på hovedstartbane og parallelbane. 27 mill.kr. 1976-77.
- støjdæmpet prøvestand for jet-motorer.
  2,4 mill.kr. 1976-77.
- udbygning af nød-el-værker og el-forsyningsnet.
  o,45 mill.kr. 1976-77.
- udbygning af værksteder, 287 m^2 nybygning, 31o m^2 ombygning. 1,85 mill.kr. 1976-77.
- instrumentlandingssystem for Statens Luftfartsvæsen.
  1,o mill.kr. 1976-77.
- betonhangarer og andre sikrede anlæg. Bebygget areal 72oo m^2. 29,1 mill.kr. 1975-77.
- nedtoning af 73oooo m^2 betonbelagte arealer, betonbygninger m.v. o,2 mill.kr. 1977.
- fortsat udbygning af el-forsyningsnet, transformere, nød-el-værker m.v. 1,9 mill.kr. Etapevis 1974-77.

- brandværns- og energibesparende foranstaltninger for bygninger og anlæg. 1,8 mill.kr. Etapevis 1974-77.
- udskiftning af 6oo m perimeterhegn. o,34 mill.kr. 1976-77.

393. Flyvestation Karup.

Samlet areal 29o4 ha.

- 314ooo m^2 betonbelægning udført til supplering af eksisterende start- og rullebaner, standpladser og hangarforpladser. 15 mill.kr. 1952-57.
- 82ooo m^2 nye og retablerede veje og pladser. 1,45 mill.kr. 1952-57.
- nyt landings- og rullebanebelysningsanlæg. 2,5 mill.kr. 1952-55.
- udbygning af nød-el-forsyning. 1,2 mill.kr. 1952-57.
- flybrændstofforsyningsanlæg etableret. 1,4 mill.kr. 1953-58.
- udbygning af vandforsyningsanlæg. o,75 mill.kr. 1952-57.
- etablering og udbygning af kloaksystem m.v. o,81 mill.kr. 1952-57.
- 148oo lb.m. perimeterhegn. o,48 mill.kr. 1953-57.
- betonhangar og 8 betonelementbygninger til værksteds- og operative formål opført. Bebygget areal 62oo m^2. 2,6 mill.kr. 1952-57.
- hangarer, bunkers og bygninger i træ og mur istandsat til garage-, depot- og værkstedsformål. Bebygget areal 82oo m^2. 1,1 mill.kr. 1952-57.
- 16 betonelementbygninger opført til indkvartering og forplejning. Bebygget areal 9365 m^2. 4,7 mill.kr. 1952-55.
- 6 murstensbygninger til indkvarterings-, vagt- og boligformål. Bebygget areal 2o75 m^2. o,9 mill.kr. 1952-57.
- 13 eksisterende bygninger istandsat til indkvarterings-, forplejnings- og boligformål m.v. Bebygget areal 125oo m^2. 3,15 mill.kr. 1952-57.
- idrætsanlæg, lo-skivers skydebane, pistolskydebane, håndgranatkastebane. o,65 mill.kr. 1952-57.
- 3 varmecentraler. o,95 mill.kr. 1952-54.
- hovedistandsættelse af sikrede anlæg. 1,95 mill.kr. 1952-54.

- udførelse af 48 mindre bygninger m.v. Samlet bebygget areal 1100 m^2. 0,5 mill.kr. 1952-57.
- hovedistandsættelse af startbane med 70500 m^2 betonbelægning og 39600 m^2 asfaltbelægning. 4,1 mill.kr. 1952-57.
- hovedistandsættelse af rullebaner, opmarchpladser m.v. 20000 m^2 betonbelægning og 62900 m^2 asfaltbelægning. 1,1 mill.kr. 1962-63.
- forlægning af 40000 m^2 offentlig vej. 0,55 mill.kr. 1954-57.
- hovedistandsættelse af 13000 m^2 interne veje. 0,15 mill.kr. 1955-58.
- ammunitionsmagasiner og bombeoplag. 1,45 mill.kr. 1960-63.
- istandsættelse af hovedværkstedshangar. Bebygget areal 4200 m^2. 0,5 mill.kr. 1962-64.
- værkstedstilbygninger til eskadrillehangarer. Bebygget areal 200 m^2. 0,17 mill.kr. 1963-64.
- ammunitionsmagasiner, veje m.v. Bebygget areal 564 m^2. 1,05 mill.kr. 1962-64.
- depot- og værkstedsbygning. Bebygget areal 215 m^2. 0,3 mill.kr. 1963-64.
- 3 kvarterbygninger (i betonelementer). Bebygget areal 2066 m^2. 1,95 mill.kr. 1963-64.
- sanering af sikrede anlæg. 0,9 mill.kr. 1964-69.
- indretning af specialværksted i 2 eksisterende hangarer. Bebygget areal 945 m^2. 0,4 mill.kr. 1964-66.
- flymotorværksted. Bebygget areal 1722 m^2. Etageareal 1972 m^2. 1,4 mill.kr. 1965-66.
- hovedistandsættelse af 52200 m^2 start- og rullebaner. 4 mill.kr. 1966-68.
- skydetræningsbygning. Bebygget areal 245 m^2. 0,13 mill.kr. 1967-68.
- kontor-, værksteds- og folkerumsområde indrettet i eksisterende bygning. Bebygget areal 373 m^2. 0,13 mill.kr. 1967-68.
- værkstedstilbygning til eskadrillehangar. Bebygget areal 247 m^2. 0,21 mill.kr. 1967-68.
- depottilbygning. Bebygget areal 318 m^2. 0,17 mill.kr. 1968-69.

- udbygning af hangar-el-installationer.
  o,28 mill.kr. 1969-71.
- sanering af varmecentraler. o,63 mill.kr. 1969-74.
- instrument- og elektronikværkstedsbygning. Bebygget areal 1921 m^2. 3,8 mill.kr. 1969-7o.



Fig. 39. Flyvestation Karup.
Værkstedsbygning. 197o.

- hovedistandsættelse af 46247 m^2 veje.
  o,32 mill.kr. 197o-71.
- opvaskemaskinanlæg m.v. i caféteria.
  o,24 mill.kr. 1971-72.
- hovedistandsættelse af 96629 m^2 rullebaner, overløbsarealer m.v. 3,1 mill.kr. 1971-73.
- overdækning af bombegrave. o,6 mill.kr. 1972-73.
- udbygning af flybrændstofanlæg. o,15 mill.kr. 1973.
- tilbygninger til specialundervisning, flyvekontrol m.v. Bebygget areal 266 m^2. o,8 mill.kr. 1973-74.

- smøreolielager, autobenzinanlæg og 1325 m^2 parkplads. Bebygget areal 153 m^2. o,24 mill.kr. 1973.
- forhindringsbane. o,13 mill.kr. 1973-74.
- hovedistandsættelse af hangarer. Bebygget areal 5723 m^2. 2,8 mill.kr. 1973-74.
- sprøjtemalingsværkstedsbygning. Bebygget areal 45o m^2. o,9 mill.kr. 1973-74.
- udbygning af strømforsyningsanlæg. o,65 mill.kr. 1972-77.
- specialindretning af flymotorværksted. o,28 mill.kr. 1974-76.
- feltskydebane. o,54 mill.kr. 1975-76.
- instrumentlandingssystem for Statens Luftfartsvæsen. 1,o mill.kr. 1976-77.
- kontor- og administrationsområde. Nybygning 178o m^2. Hovedistandsættelse 6ooo m^2 etageareal. 8,5 mill.kr. 1975-77.
- poliklinik og infirmeri. Bebygget areal 1o5o m^2. 3,o mill.kr. 1976-77.
- garagetilbygning til brandstation. Bebygget areal 64o m^2. o,75 mill.kr. 1976-77.
- istandsættelse af 4 bygninger til administrationsformål. Bebygget areal 2337 m^2. o,3 mill.kr. 1976-77.
- istandsættelse af depothangar. Bebygget areal 1o93 m^2. o,32 mill.kr. 1976-77.
- hovedistandsættelse af 7oooo m^2 start- og rullebaner, standpladser m.v. 4,43 mill.kr. 1974-76.
- brandøvelsesplads. o,98 mill.kr. 1976-77.
- udbygning af kloaksystem og tilslutning til Karup kommunes rensningsanlæg. 1,3 mill.kr. 1972-77.
- ca. 5o bygninger istandsat og indrettet til ændret anvendelse. Samlet bebygget areal 5ooo m^2. 1,4 mill.kr. 1972-77.
- udbygning af sikrede anlæg m.v. 1,2 mill.kr. 1972-77.
- brandværns- og energibesparende foranstaltninger for bygninger og anlæg. 1,6 mill.kr. Etapevis 1974-77.
- udskiftning af 32oo lb.m. perimeterhegn. o,2 mill.kr. Etapevis 1972-77.
- betonhangarer og andre sikrede anlæg. Samlet bebygget areal 1o961 m^2. 36,5 mill.kr. 1975-77.

- nedtoning af 740000 m^2 betonbelagte arealer, betonbygninger m.v. 0,28 mill.kr. 1976-77.
- udbygning af el-forsyningsnet, transformere, nød-elværker m.v. 1,3 mill.kr. 1974-77.

394. Flyvestation Skrydstrup.

Samlet areal 874 ha.

- 393000 m^2 betonbelægning udført til supplering af eksisterende start- og rullebaner, standpladser og hangarforpladser. 13,55 mill.kr. 1952-55.
- 282700 m^2 retablering af start- og rullebaner samt hangarforpladser. 3,1 mill.kr. 1952-55.
- 120000 m^2 og 16000 m^2 retablerede veje og pladser. 2,3 mill.kr. 1952-55.
- nyt landings- og rullebanebelysningsanlæg. 2,4 mill.kr. 1952-54.
- udbygning af nød-el-værker og -forsyning. 1,9 mill.kr. 1952-57.
- flybrændstofforsyningsanlæg etableret. 2,15 mill.kr. 1953-58.
- autobenzinanlæg, smøreoliedepoter m.v. 0,2 mill.kr. 1952-57.
- vandværk og vandforsyningsnet m.v. 0,82 mill.kr. 1952-57.
- rensningsanlæg og hovedkloaknet. 1,2 mill.kr. 1952-57.
- 17500 m^2 perimeterhegn m.v. 0,54 mill.kr. 1952-58.
- 4500 lb.m. jernbaneanlæg. 0,95 mill.kr. 1953-55.
- 12 depotbygninger m.v. Bebygget areal 4484 m^2. 1,6 mill.kr. 1952-57.
- flyvekontroltårn og vejrtjenestebygning. Bebygget areal 129 m^2, etageareal 231 m^2. 0,19 mill.kr. 1952-54.
- 33 betonelementbygninger i kaserneområde til indkvartering, forplejning m.v. Bebygget areal 23130 m^2. 12,1 mill.kr. 1952-54.
- 3 hangarer. Samlet bebygget areal 7879 m^2. 3,58 mill.kr. 1952-57.
- 2 værkstedshangarer saneret. Bebygget areal 4439 m^2. 0,7 mill.kr. 1953-55.
- gymnastiksal. Bebygget areal 1270 m^2. 0,75 mill.kr. 1955-57.

- idrætsanlæg, skydebaneanlæg m.v. o,95 mill.kr. 1953-58.
- 59 bygninger saneret. Bebygget areal 225o m^2. o,84 mill.kr. Etapevis 1953-59.
- varmecentral i kaserneområde. o,9o mill.kr. 1952-54.
- sanering af sikrede anlæg m.v. o,4 mill.kr. Etapevis 1952-57.
- 75ooo m^2 betonbelægning til forstærkning af startbane, hangarforpladser m.v. 1o,5 mill.kr. 1957-62.
- 24ooo m^2 befæstelse af startbanens overløbsarealer. o,75 mill.kr. 196o-63.
- ammunitionsmagasiner og bombeoplag. 1,35 mill.kr. 196o-62.
- 22 mindre bygninger og anlæg istandsat og indrettet til værksteds-, undervisnings- og sikringsformål m.v. Bebygget areal 16oo m^2. o,4 mill.kr. 1957-62.
- ny depot- og værkstedsbygning. Bebygget areal 215 m^2. o,3 mill.kr. 1962-64.
- garage ved brandstation. Bebygget areal 594 m^2. o,27 mill.kr. 1963-65.
- skridsikker startbanebelægning og asfaltbeton på rullebane. Ialt 1o44oo m^2. o,65 mill.kr. 1965-66.
- folkerumstilbygning til lager og værkstedsbygning. Bebygget areal 49o m^2. o,46 mill.kr. 1966-68.
- istandsættelse af sikrede anlæg. o,3 mill.kr. 1966-67.
- nye værksteds- og depotbygninger. Bebygget areal 775 m^2. o,3 mill.kr. 1968-69.
- 4 støjplagede ejendomme på 54 ha erhvervet. o,54 mill.kr. 1967.
- sikring og udbygning af el-anlæg og forsyningsnet. o,28 mill.kr. 1962-67.
- ny depotbygning til jordudstyr m.v. Bebygget areal 655 m^2. o,27 mill.kr. 1968-7o.
- opvaskemaskinanlæg i caféteria. o,12 mill.kr. 1971-72.
- sanering af varmecentral. o,43 mill.kr. 1971-72.
- 299oo m^2 asfaltbeton til forstærkning af rullebaner. o,75 mill.kr. 1971-72.
- udbygning af flybrændstofanlæg. o,15 mill.kr. 1973.
- overdækning af bombegrave. o,52 mill.kr. 1972-73.
- 1o7ooo m^2 asfaltbeton på start- og rullebaner. 4,o mill.kr. 1973-74.

- udbygning og sanering af værksteds- og undervisningsbygninger m.v. Bebygget areal 496o m^2.
  o,35 mill.kr. 1973-74.
- moderniserings- og sikringsarbejder i 5 varmecentraler.
  o,52 mill.kr. 1972-75.
- 69ooo m^2 asfaltbeton på start- og rullebaner.
  2,55 mill.kr. 1975-76.
- betonhangarer og andre sikrede anlæg. Bebygget areal 1o746 m^2. 36,2 mill.kr. 1975-77
- nedtoning af 525ooo m^2 betonbelagte arealer, betonbygninger m.v. o,13 mill.kr. 1976-77.

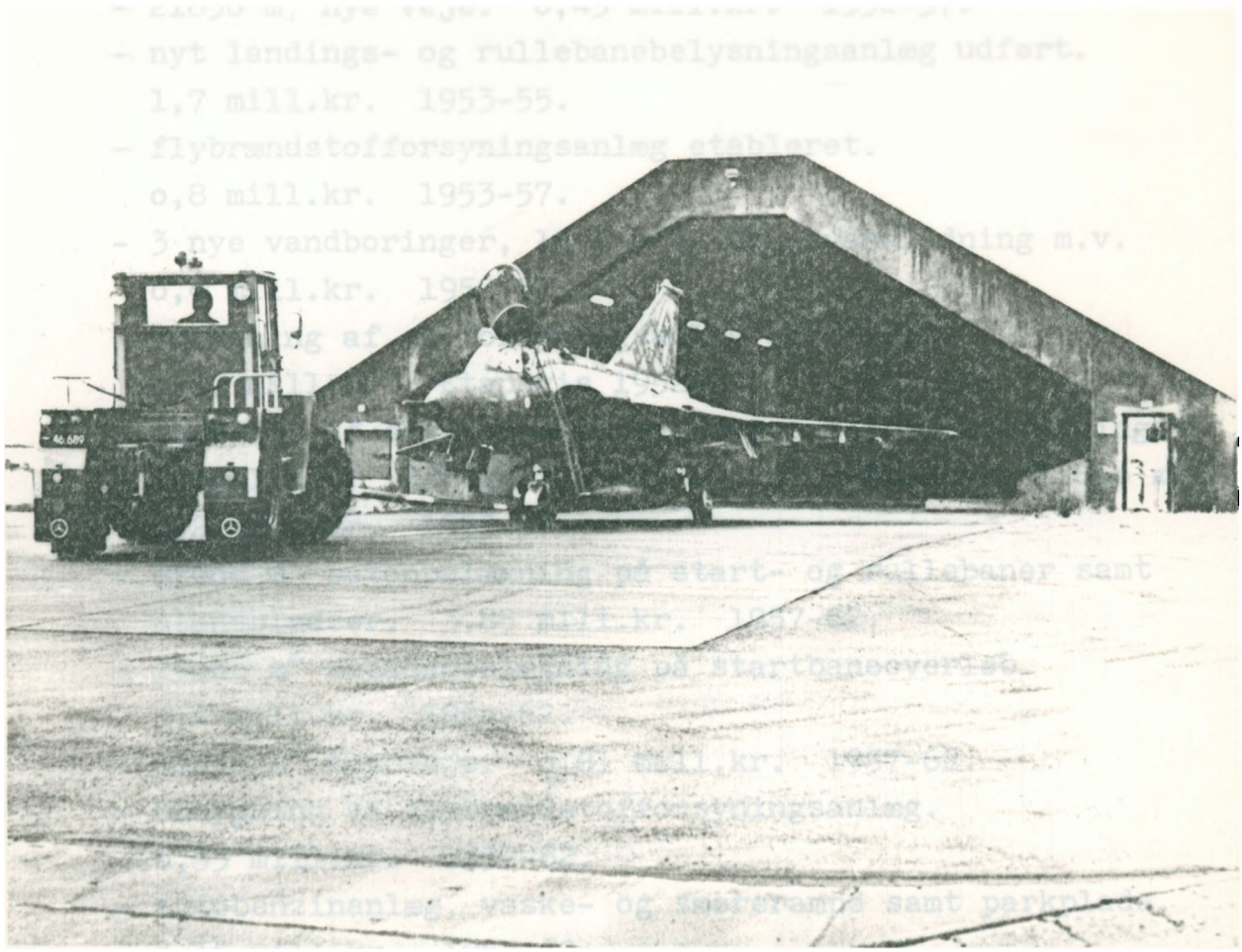

Fig. 4o. Flyvestation Skrydstrup.
Betonhangar. 1976.

- udbygning af el-forsyningsnet, nød-el-værker, transformatorer m.v. 1,5 mill.kr. 1972-77.
- brandværns- og energibesparende foranstaltninger for bygninger og anlæg. 2,2 mill.kr. Etapevis 1974-77.
- udskiftning af 45oo lb.m. perimeterhegn. o,25 mill.kr. 1976-77.
- ny monteringshangar. Bebygget areal 8oo m^2. 1,8 mill.kr. 1977.
- oplagsplads for brandfarlige væsker. o,25 mill.kr. 1977.

395. Flyvestation Tirstrup.

Samlet areal 874 ha.

- 168ooo m^2 betonbelægning på start- og rullebaner m.v. hovedistandsat. 1,8 mill.kr. 1952-57.
- 378.ooo m^2 betonbelægning på start- og rullebaner m.v. udført. 1o,3 mill.kr. 1952-57.
- 478oo m^2 veje hovedistandsat. o,5 mill.kr. 1952-57.
- 2185o m^2 nye veje. o,45 mill.kr. 1952-57.
- nyt landings- og rullebanebelysningsanlæg udført. 1,7 mill.kr. 1953-55.
- flybrændstofforsyningsanlæg etableret. o,8 mill.kr. 1953-57.
- 3 nye vandboringer, 18oo m ny hovedvandledning m.v. o,4 mill.kr. 1952-57
- udbygning af el-forsyningsanlæg og el-net. o,87 mill.kr. Etapevis 1952-62.
- sanering af eksisterende bygninger til indkvarteringsformål m.v. Bebygget areal 478 m^2. Etageareal 8oo m^2. o,2 mill.kr. 1953-57.
- 85ooo m^2 betonbelægning på start- og rullebaner samt standpladser. 3,85 mill.kr. 1957-62.
- 25ooo m^2 macadambelægning på startbaneoverløb. o,4 mill.kr. 196o-62.
- 58ooo m^2 nye veje. o,81 mill.kr. 1957-62.
- udbygning af flybrændstofforsyningsanlæg. o,95 mill.kr. 1957-62.
- autobenzinanlæg, vaske- og smørerampe samt parkplads. o,15 mill.kr. 1957-62.
- udbygning af vandforsyningsanlæg og hovedvandledningsnet. o,24 mill.kr. 1957-62.

- ammunitionsmagasiner og bombeoplag. 1,15 mill.kr. 1960-63.
- hangarer, eskadrillebygninger, vagt m.v. opført. Bebygget areal 2060 m^2. 2,24 mill.kr. 1960-63.
- rensningsanlæg og kloakudbygning. 0,14 mill.kr. 1960-62.
- 12000 lb.m. perimeterhegn. 0,38 mill.kr. 1957-62.
- udbygning til brandstation. Bebygget areal 106 m^2. 0,1 mill.kr. 1969-70.
- depot- og værkstedsbygning. Bebygget areal 215 m^2. 0,3 mill.kr. 1969-70.
- ny administrationsbygning. Bebygget areal 282 m^2. 0,41 mill.kr. 1971-72.
- udbygning af autobenzinanlæg og parkplads. 0,22 mill.kr. 1972-73.
- overdækning af bombegrave. 0,28 mill.kr. 1972-73.
- 1800 m^2 betonbelægning ved startbaneender. 0,2 mill.kr. 1972-73.
- rustsikring m.v. på brændstofanlæg. 0,25 mill.kr. 1972-73.
- 90000 m^2 beton- og drænasfaltbelægning på startbane. 0,75 mill.kr. 1973-74.
- 6000 m^2 betonbelagt forplads til civil Terminalbygning. 0,7 mill.kr. 1975-76.
- instrumentlandingssystem for Statens Luftfartsvæsen. 1,0 mill.kr. 1976-77.
- hangarer og sikrede anlæg. Bebygget areal 7360 m^2. 27 mill.kr. 1975-77.
- nedtoning af 500000 m^2 betonbelagte arealer, betonbygninger m.v. 0,13 mill.kr. 1976-77.
- udbygning af el-forsyningsnet, transformere, nød-elværker m.v. 0,80 mill.kr. 1975-77.
- 210 m^2 hangartilbygning. 0,38 mill.kr. 1977.
- nyt flyvekontroltårn og vejrtjenestebygning. Bebygget areal 200 m^2. 2,32 mill.kr. 1976-77.
- depotbygning. Bebygget areal 487 m^2. 1,14 mill.kr. 1977-78.
- brandværns- og energibesparende foranstaltninger i bygninger og anlæg. 0,2 mill.kr. 1974-77.

396. Flyvestation Vandel.

Samlet areal 983 ha.

- 4o1ooo m^2 betonbelægning udført på start- og rullebaner, standpladser og hangarforpladser m.v. 11 mill.kr. 1952-57.
- 373oo m^2 nye veje. o,8 mill.kr. 1952-57.
- landingsbelysningssystem, inkl. rullebanebelysning. 1,6 mill.kr. 1952-57.
- flybrændstofforsyningsanlæg. o,7 mill.kr. 1952-57.
- vandforsyningssystem. o,3 mill.kr. 1952-57.
- el-forsyningsanlæg og el-net. o,25 mill.kr. 1952-57.
- hovedkloakledningsnet. o,35 mill.kr. 1952-57.
- 2475o m^2 belægning ved startbaneender. o,8 mill.kr. 1958-62.
- udbygning af landingsbelysningsanlæg. o,35 mill.kr. 1958-62.
- 465oo m^2 nye veje. o,65 mill.kr. 1957-62.
- udbygning af el-forsyningsnet og nød-el-værker. o,6 mill.kr. 1957-62.
- udbygning af flybrændstofanlæg. o,95 mill.kr. 1957-62.
- autobenzin-tank-anlæg, vaske- og smørerampe, parkplads m.v. o,15 mill.kr. 1957-62.
- vandværk og hovedvandledninger. o,38 mill.kr. 1957-62.
- ammunitionsmagasiner og bombeoplag. 1,15 mill.kr. 196o-63.
- hangarer, eskadrillebygninger og sikrede anlæg. Bebygget areal 2o6o m^2. 2,4 mill.kr. 196o-63.
- 135oo lb.m. perimeterhegn. o,45 mill.kr. 1957-62.
- udbygning af vand-, kloak- og el-forsyningsnet samt kloakrensningsanlæg. o,35 mill.kr. 1957-62.
- 2 landbrugsbygninger ombygget til kontor-, indkvarterings-, kostforplejnings-, garage- og depotformål, 5 boliger istandsat. Bebygget areal 2o6o m^2. o,4 mill.kr. 1957-63.
- 28oooo m^2 betonbelægning på rullebaner. 8 mill.kr. 1962-67.
- hangartilbygninger. Bebygget areal 11o m^2. o,18 mill.kr. 1967-68.
- etablering af indflyvnings- og afmærkningssystem på startbane. o,25 mill.kr. 1963-66.

- udbygning til brandstation. Bebygget areal 332 m^2. o,6 mill.kr. Etapevis 197o-71 og 1976-77.
- overdækning af bombegrave. o,15 mill.kr. 1972-73.
- rustsikring m.v. på brændstofanlæg. o,2 mill.kr. 1972-73.
- brandværns- og energibesparende foranstaltninger i bygninger og anlæg. o,2 mill.kr. 1974-77.
- hangarer og andre sikrede anlæg. Bebygget areal 735o m^2. 25,1 mill.kr. 1975-77.
- nedtoning af 55oooo m^2 betonbelagte arealer, betonbygninger m.v. o,14 mill.kr. 1976-77.
- udbygning af el-forsyningsnet, transformatorer, nød-elværker m.v. o,8 mill.kr. 1975-77.
- ny værksteds- og depotbygning. Bebygget areal 215 m^2. o,93 mill.kr. 1977-78.
- nyt værkstedsområde for Hærens Flyvetropper. Bebygget areal 18oo m^2. 6 mill.kr. Påbegyndes 1977.

397. Station Bækskov.
Samlet areal 2,2 ha.
- bygværker, vandværk, kloak, veje, hegn m.v. Bebygget areal 676 m^2. 1,1 mill.kr. 1953-55.
- udbygning. Bebygget areal 678 m^2. Etageareal 1568 m^2. 1,37 mill.kr. 1964-66.
- retablering efter brand. o,27 mill.kr. 1965-66.
- tilbygning til opholdsbygning. Bebygget areal 175 m^2. o,24 mill.kr. 1973-74.

398. Skydeområde Tranum.
Samlet areal 818 ha.
Skydeområde med 9 bygninger, tårn m.m. etableret.
Bebygget areal 1186 m^2. o,81 mill.kr. Etapevis 1956-61.

399. Skydeområde Rømø.
Samlet areal 32o ha.
Skydeområde med 4 bygninger, tårne m.v. etableret.
Bebygget areal 218 m^2. o,26 mill.kr. 196o-63.

4oo. Radio-, radiolink- og navigationsstationer etableret.
Samlet bebygget areal 1641 m^2. Ialt 4 mill.kr.
Etapevis 1959-61, 1962-65 og 1976.

XXXIII. DE KOMMENDE ÅRS OPGAVER

401. Danmarks tilslutning til NATO, de successive forsvarslove med bred folkelig og politisk opbakning og de heraf følgende mange ændringer i forsvarets organisation, udrustning, uddannelse og værnepligtstid har i de forløbne 25 år pålagt alle værn og forsvarsmyndigheder store opgaver i forbindelse med forsvarets personelle, materielle og bygningsmæssige udbygning.

402. Så vidt de bevillingsmæssige forudsætninger har gjort det muligt, har det været Forsvarets Bygningstjenestes opgave at tilgodese forsvarets behov med hensyn til fremskaffelse, tilpasning og vedligeholdelse af de nødvendige bygninger, anlæg og arealer af vidt forskellig art - og i mange tilfælde af en art, der ikke tidligere er udført her i landet.

For at hæmme det civile byggeri mindst muligt er der i flere perioder stillet ekstraordinære krav til udformning og tilrettelæggelse af forsvarets byggeri.

Elementbyggeri, vinterbyggeri og fremskaffelse af arbejdskraft har skabt vanskeligheder, der skulle overvindes.

403. Selv om den af og til noget diskontinuerte tilgang af bevillinger til forsvaret i almindelighed og til forsvarets bygge-, anlægs- og vedligeholdelsesvirksomhed i særdeleshed har medført problemer for den rettidige dækning af tilstedeværende behov, er der siden 1952 opnået store og stærkt tiltrængte fremskridt på dette område, som det er fremgået af de foran nævnte bygge- og anlægsarbejder.

404. Den bygnings- og militærtekniske udvikling har været overordentlig stor, og de programforudsætninger, der dannede grundlag for bevillingsprojekterne, er ofte ændret under byggeriets projektering og udførelse.

De valgte løsninger er søgt udformet så fleksibelt, at de færdige bygge- og anlægsarbejder giver en vis mulighed for at tilgodese forsvarets hyppigt ændrede behov på rimeligt god måde og uden unødigt store udgifter til ud- og ombygningsarbejder.

405. Kravet om god økonomi er søgt overholdt på alle stadier af projektering og udførelse. I de økonomiske overvejelser, der har dannet grundlag for valg af materialer og udformninger, er der lagt stor vægt på, at udgifterne til den fremtidige renholdelse, vedligeholdelse og drift skal være lave, også i de

bygninger og lokaler, der udsættes for en hårdhændet behandling.

4o6. I denne forbindelse kan det være rimeligt at fremhæve, at et byggeri ikke behøver at være dyrt eller luksuspræget, fordi de færdige etablissementer og bygninger virker tiltalende og venlige, og udgifterne til forsvarets byggeri ligger - som det fremgår af foregående afsnit - lavt i forhold til det meste andet offentlige og private byggeri.

Rigtige proportioner og materialer, passende farver, skønsomt valg og god placering af inventar samt ydre omgivelser, hvor beplantning, pladser, veje og stier er samstemt med byggeriet, er væsentlige for helhedsindtrykket.

4o7. Få steder er diskontinuert virksomhed så uheldig for rationel planlægning og god økonomi som inden for bygge- og anlægssektoren.

Sjældent er det så dyrt at være fattig, som når nødvendige rationaliserings-, saneringsog forebyggende bygningsvedligeholdelsesarbejder må udskydes.

4o8. Mange kaserner og lejre er moderniseret i disse år, men endnu sover, spiser og uddannes en del af forsvarets personel under vilkår, som enhver efter selvsyn vil betegne som mindre tidssvarende og rimelige.

Endnu findes der kaserner fra før første verdenskrig, som venter på sanering.

Mange barakker er nedrevet i de senere år og enkelte er saneret, men endnu anvendes der visse steder udtjente træbarakker fra 2. verdenskrig til undervisning og indkvartering, som bør afløses af tidssvarende erstatningsbyggeri.

Den tilstræbte almindelige forbedring af uddannelses- og indkvarteringsstandarden forudsætter også på en del etablissementer yderligere om- og udbygningsarbejder.

4o9. Disse og mange andre arbejder, der er en forudsætning for oplægning af, tilsyn med, reparation af samt uddannelse i brug af nytilgående krigsmateriel m.v., er Bygningstjenesten i gang med eller håber snart at få bevilling til.

Forhåbentlig lykkes det inden for de nærmeste år yderligere at forbedre harmonien mellem forsvarets behov for bygge-, anlægs- og vedligeholdelsesarbejder og de hertil foreliggende bevillingsrammer.

410. Antallet af myndigheder, der skal involveres i byggeriet og godkende dette, før arbejdet kan iværksættes, forøges og dermed også den tid, der medgår til at opnå de nødvendige godkendelser.

Få konstruktioner og materialer, der var rigtige for 25 år siden, er rigtige i dag.

Byggepriserne er stadig hurtigt stigende.

Prisen for en ny kaserne som Antvorskov Kaserne er i de seneste år vokset med mere end 1 mill.kr. om måneden, eller med mere end 1400 kr. i timen døgnet rundt og året rundt, søgn og hellig, så et udgiftskøn bør snart afgives ikke alene med dato, men også med klokkeslet.

411. Intet tyder på, at Forsvarets Bygningstjenestes opgaver i de kommende år vil møde færre vanskeligheder end hidtil.

Men vanskeligheder er til for at overvindes, og forhåbentlig vil Forsvarets Bygningstjeneste med den ændrede struktur, der føres ud i livet 1. november 1977, og med fortsat tilgang af kvalificerede unge medarbejdere til bistand og afløsning for de mange veltjente, der i de nærmeste år skal afgå på grund af alder, få mulighed for og evne at medvirke til, at alle i forsvaret kan uddannes, indkvarteres, spise og virke under rimeligt gode kår inden alt for længe og dermed at yde sit bidrag til at bevare og videre udvikle det effektive og dermed troværdige og fredsbevarende danske forsvar.



Fig. 41. Fæstningens Materialgård.
Forsvarets Bygningstjeneste,
set indefra.

DEN DANSKE HÆRS FORTIFIKATIONS-OG BYGNINGSTJENESTES HISTORIE

FORTIFICATIONS-ETATEN
1684 - 1763

INGENIØRKORPSET
1763 - 1932

HÆRENS BYGNINGSTJENESTE
1932 - 1952

Den danske Hærs militære Ingeniører var fra 1684 ikke organiserede i samlede Afdelinger, men var efter Militær-Etatens og Hvervets Haandbøger at stamme, hovedsagelig under Generalstaben og bestod af Ingeniører og Kondukteurer, som ansattes under Generalkvartermesteren for Danmark og for Holsten, derunder indbefattet Rentekammeret, Skrivere og Holsten samt Generalkorpset Oldenburg og Forsvarsvæsenet. Ingeniørerne havde Opsyn med Fæstninger, medens der i hvert af disse, i det mindste i de vigtigste, var ansat en eller flere Kondukteurer, som havde de i Fæstningen fraplirende mindre Arbejder, der, hvor denne Tjeneste tilhørt det, udførtes af Garnisonen.

Ved hvergang Orlov forsattes de mellige Ingeniører til de daværende i Fæstningerne fraplirende Arbejder, medens der udstedtes særlige Ordrer til Udførelsen af større Fæstningsarbejder. Af en dat. 28. 3. 1808 udfærdiget Instruks for en Kommandant i Nyborg ogses det, at han om Fæstningsingeniørens Forretninger havde Tilsyn i Forbindelse med Fæstningens Artilleridirektør, idet at af Instruksens Punkter tydes anføres: Ethvert Kanal Kommandanten skal gøre Indberetning om, at disse Fortifikation, som nu findes, ei Mangel holdes, og derfor ved Garnisonen bedre arbejdes, naar noget brøstfældigt findes."

Ingeniørkorpset i Norge var ved sin ved sin begyndte Historie ansat i Danmark, idet der i 1808 til Generalstaben kommanderedes 1 Generalkvartermester og Overingeniør, 1 Ingeniør og 2 Kondukteurer.

Egentlige Ingeniørtropper fandtes ikke paa dette Tidspunkt, skriver Generalstaben, idet der allerede i de første Aarhundreder fra 1600 tilmedt Artilleribetjening i Danmark oprettes 1 Mineurkompagni, 1 Minemester og 8 Minerunder.

Efter en Skrivelse af 8. Februar 1808 fra Generalkvartermester i Danmark, Oberstlieutenant Gottfried Hoffman, hvori denne efter Ordre fra Hertug Hans Adolf indkalder sig om de daværende Fortifikationsofficerer eller Kondukteurer, var der i Kjøbenhavn 3, i Kronborg 1, i Frederiksværk 2, i Nyborg 1, i Middelfart 1 og i Kolding 1 Kondukteur, hvorved imidlertid skal erindres, at Hoffmann i Oprindelsen paa Grund af hans Alder alene mangelfulde Kundskaber har kunnet vurgt tillage at ende Det synes overigt at fremgaa af Hoffmann at udtale sig om en Reorganisation af Ingeniørvæsenets Antal og mulighed for en mere arbejdsmæssig Organisation af dette. Han siger mindig, at han vil til Kondukteurer vil kunne paaregne mindre unge Mennesker, som have Lyst til Videnskaben; men at der først maa gives disse en 3-Maaneders Information, for at de overhovedet skal kunne bestride Tjeneste, at der vil Tilbageer kun findes en gammel Mand i Kjøbenhavn og ellers ingen, man at dertil Gantige vilde kunne findes paa Regimenterne, samt at der ikke vil kunne tilgodeses et Korps af Mennesker uden brugelige Ingeniører, Kondukteurer, Feltmestre, Tørbekker, Skytsenskere og Murermester? Opfatter man han, at der vil kunne findes en brugelig Bemanding. Det synes imidlertid, at det allerede i 1676 har været under Overvejelse at organisere Ingeniørvæsenet paa en fastere Grund end hidtil, maaske overvejet paa Grund af den ved den skumske Krig hidførte Trang til pengede Midler.

Den Indberetning af 8. Februar 1808 om Fortifikationsofficerer og Kondukteurer, der henvises til, er ikke fundet, men Hoffmann har i sin Besvarelse af 11. Februar 1808 paa Forlangende af Generalkvartermesteren i Danmark, Oberstlieutenant Gottfried Hoffmann, indsendt en Fortegnelse over de Kondukteurer, der dengang var ansatte ved Fæstningerne i Danmark. Han oplyste, at Antallet af Kondukteurer var anderledes indrettet, at der til en Begyndelse i Kongstid til 3 Mindre kunde 3 Ingeniører, som have kunnet finde i Overkommandoen og efter Forordningen 3 Kondukteurer til Hjælp, medens Oberst- og 1 Underkondukteur ansattes under Generalingeniøren og Resten fordelte til Fæstede i Fæstningerne. De indstillede ikke alle var lige brugelige til disse Stillinger, forudsig Hoffmann, at den unævnte dem Mester ved Regimenterne, alle de dog derved kunne Videnskab bag den Regimentets mish uventionlich vogn hjemmet; saa at man altid kunde beholde de dygtige. Disse skulde der en Tid lang prøves under Generalingeniøren og ikke først ansættes, før de havde vist sig rigtig dueligt.

I Begyndelsen af 1684 var der efter Militær-Etaten for dette Aar ialt i Danmark og Holsten foruden de 8 Generalkvartermestre: 7 Ingeniører, 6 Overkondukteurer og 16 Kondukteurer, foruden til de forskellige Skrivere og Arbejdsmænd, der hvert Aar indgik Kontrakter med Vedkommende. I Kjøbenhavn og Rendsborg, 3 Stabsvagter af samme Aar indgik Kontrakter, at Ingeniørerne foruden dog skulde samles i adskillige Afdelinger, og for dette Øjemed var Artilleriets Constabler" Skrivere og Haandlangere udkommanderede fra Generalstaben og ydede saerskilt under denne Betegnelse.

Den 6. November 1684 udstedte Kong Christian den Femte en Resolution til Ordning af den fremtidige Fortifikationsvæsende.

CHEFER
for

Den danske	Den holstenske	Den norske
Oberst Gottfried Hoffmann. 6.11.1684 - 12.8.1707	Oberst Wolfgang Wilhelm Thomsen. 6.11.1684 - 10.11.1688	Oberst Jørgen Christian Hansen. 1688 - 3.9.1714
Generalkvartermestrallt. Otto Mandrup (Mandrup) 6.11.1707 - 1719	Generallieutenant Gabriel Schindelen. 10.11.1688 - 23.4.1734	Oberst Peter Jacob Wilster. 3.9.1714 - 15.4.1716
Oberstlieutenant Christian Hannewichel (Hannewichel) 1719 - 1734	Oberst Laurent de la Motte 13.9.1714 - 1743	Oberst Casper Scheffer. 1719 - 1727
Oberstlieutenant Jacob Christian v. Engel. 1734 - 1743	Oberstlieutenant Johann Reinhard v. Wurmbrand de la Pierriere 1743 - 1760	Generallieutenant Michael Ludvig Michael) v. Scheell - meldt. 22.9.1718 - Schef: 3.7.1719 - 9.11.1732
Generalmajor Hans Erasmus von der Wettken. 10.9.1743 - 47.	Oberstlieutenant Michael Ludvig Michael) Koehler. 10.9.1760 - 11.1764	Oberstlieutenant Hans Jacob v. Scheel. 9.11.1732 - 10.10.1743
Oberst Marcus Rainechin. 47 - 1760	Generalquartiermester Jacob Arentz. v. Haven) 11.1764 - 1769	
Brigadir Claus Daniel Hansen 6.11.1743 - 3.3.1751	Generalmajor Christian Ludvig Detlef v. Osten. 7.11.1769 - 29.1.1784	
Generallieutenant Overkommandant for Corps Fortifications-Etaten. Hans Henrich Scheel. 10.11.1751 - 13.8.1760		
Oberst Christian Friedrich Arentz (Arentz) adlet Scheel) 29.1.1784	Generalmajor Joseph Carl Julius de Bagnol - meldt. 10.8.1784 - Schef 29.1.1785 - 29.10.1793	
Generalmajor Emanuel Christoph v. Gerber - meldt. 26.11.1784 Schef: 6.4.1794 - 29.10.1793		

FORTIFICATIONS-ETATEN

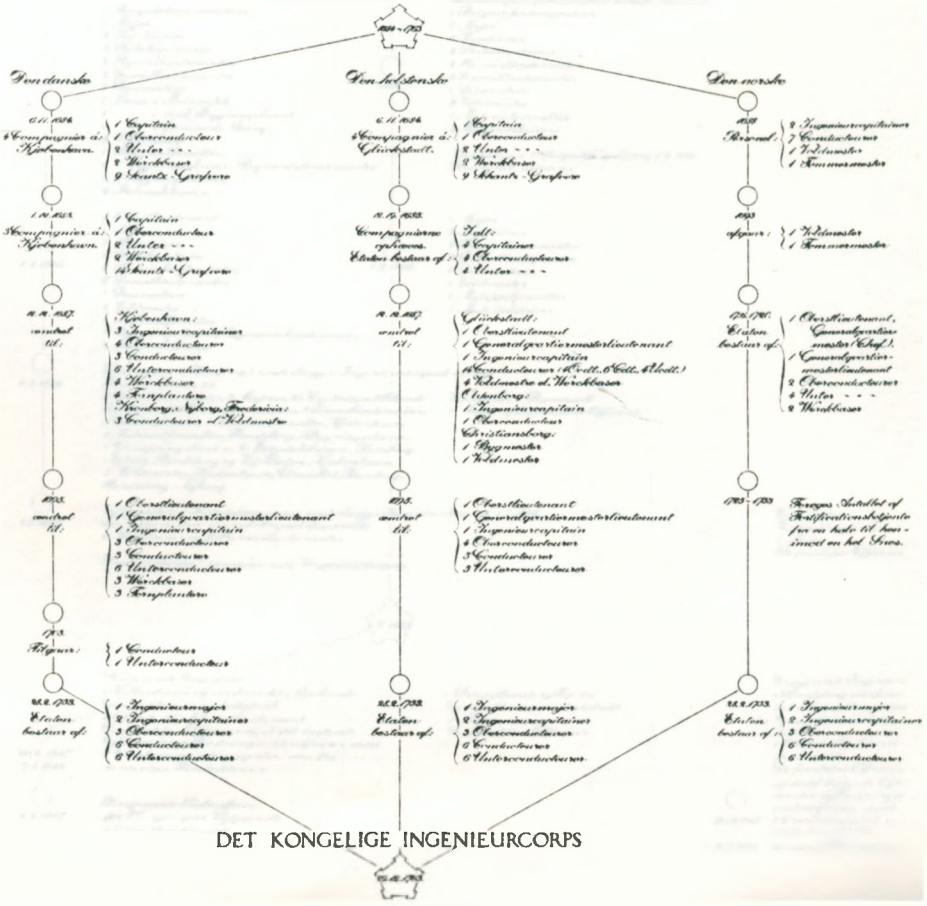

CHEFER

for

Det kongelige Ingeniørcorps

Generallieutenant
Joseph Carl Julius de Feignet
28.11.1703 - 9.4.1774

Oberst
Christian Gottfried v. Dittmer
midtl. 9.4 - 28.9.1774

General
Heinrich Wilhelm v. Huth
16.9.1771 - 6.5.1806

Generalmajor
Hans Christopher v. Gedde
16.5.1806 - 18.1.1810

Generalmajor
Christoph Heinrich v. Buchwow
3.2.1810 - 2.9.1818

Generallieutenant
Rasmus v. Krieg
6.11.1818 - 2.1.1838

Oberst
Friedrich Ernst v. Plessen
4.1.1838 - 19.6.1847

Generalmajor
Heinrich v. Gerlach
25.6.1847 - 13.1.1850

DET KONGELIGE INGENIEURCORPS



CHEFER

for

Det kongelige Ingeniørcorps

Generallieutenant
Carl Otto Emil v. Schlegel
5. 3. 1850 – 30. 7. 1864

Oberst
Christian Wilhelm v. Meyer
31. 7. – 19. 12. 1864

DET KONGELIGE INGENIEURCORPS

25. 7. 1853

Bygningstjenesten omorganiseres

25. 7. 1865

Ingeniørdirektionen i Kjøbenhavn: Kjøbenhavns Fortifikation, herunder Enighedsværn og Fregerborg 1853 delt i 2 Distrikter 1857 delt i 3 Distrikter 1866 delt i 2 Distrikter 31. 3. 1894 udgaar Nastved. Citadellet Frederikshavns Fortifikation, indgaar i Kjøbenhavns Fortifikation 16. 9. 1857 Kronborg Fortifikation, herunder Frederiksværk, Fredensborg, Hirschholm, Helsingør og Gurrevik. Kongs Fortifikation, for Tiden henlagt under Ingeniørdirektionen i Nørrejylland og Fyen, indgaar i Kronborgs Fortifikation 16. 9. 1857, i Kjøbenhavns Fortifikation 31. 5. 1864

Ingeniørdirektionen i Nørrejylland og Fyen: Fredericia Fortifikation omfattende alle militære Etablissementer i Aarhus-syssel og ved Strib, Nyborg Fortifikation omfattende Fyen med Undtagelse af Strib

Ingeniørdirektionen i Aarhus

Ingeniørdirektionen i Holsten og Lauenborg

For om Hærens Ordning af 6. 7. 1867
Bygningstjenesten omorganiseres

CHEFER

for

Ingeniørkorpset

General
Johan Christopher Frederik v. Dreyer
midlert. 27. 12. 1864 – 15. 6. 1865
16. 6. 1865 – 28. 7. 1877

General
Jacob Frederik Marius v. Ernst
31. 7. 1877 – 28. 7. 1890

Generalmajor
Ehrenreich Christopher Ludvig v. Hofman
28. 7. 1890 – 6. 7. 1900

Generalmajor
Christian Henrik Arendrup
6. 7. 1900 – 31. 12. 1908

INGENIEURKORPSET

1. 10. 1867

1. 10. 1867

1. Ingeniørdirektion. Kjøbenhavn: Kjøbenhavns Fortifikation. 2. Bygningsdistrikt.

1. 4. 1869

Søbefæstningen indlemmes. 3. Bygningsdistrikt oprettes. Direktionen omfatter fra bemeldte: Kjøbenhavns Befæstning med Citadellet, Søbefæstningen, Amager og Frederiksberg.

4. 4. 1873

3 Distrikter, omfattende Kjøbenhavns Befæstning med Citadellet, Søbefæstningen, Amager og Frederiksberg.

29. 4. 1886

1. Ingeniørdirektion. 1. Bygningsdistrikt. Citadellet, Kjøbenhavn med for en Tænie gennem Gothersgade. 2. Bygningsdistrikt. Øvrige Kjøbenhavn, Christianshavn, Amager og Frederiksberg Slot. 3. Bygningsdistrikt. Søbefæstningen.

4. 11. 1886

4. Bygningsdistrikt oprettes. Samtlige Arbejder ved Udvidelsen af det nye Kirkegaardsterrain for Kjøbenhavns Sogne paa et opfyldt Areal i Kalvebod Strand.

15. 7. 1891

5. Bygningsdistrikt oprettes.

1. 6. 1893

4. Bygningsdistrikt oprettes. Efterladt af et Havnevæsenets Materialmagazin for Ingeniørvæsenets Krudtskibe og Indretning af 2 Velsejlende m. m. for Regimentet i Skyvevognen.

30. 4. 1897

6. Bygningsdistrikt oprettes.

16. 9. 1897

3. Bygningsdistrikt henlægges under 2. Ingeniørdirektion. Omfatter 2 Distrikter. Omraade: Militære Bygninger og Anlæg i og ved Kjøbenhavn.

1. 4. 1898

Søbefæstningen indlemmes. 3. Bygningsdistrikt henlægges under Direktionen. Der oprettes et Distrikt ved Direktionen i Aarhus. 2 Distrikter. Omraade: Resterende militære Bygninger og Anlæg paa Sjælland (dog undtagen for Kjøbenhavn), Fyn og Bornholm.

Direktionen paa Fredericia i Kjøbenhavn.

1. 10. 1867

3. Ingeniørdirektion Frederica: Frederica og Nyborg Fortifikation

4. 4. 1873

Direktionen omfatter Fyn og Jylland syd for Frederica, Aarhus, Randers, Aalborg, Viborg, Skodstrand, Hals, Nyborg, Odense, Faaborg og Svendborg

15. 3. 1886
23. 3. 1886

4. Ingeniørdirektion oprettes midlertidigt. Direktionen deles i 1. Bygningsdistrikt (Aarhus) 2. Bygningsdistrikt (Vejle)

26. 4. 1887

Direktionen omorganiseres. Der oprettes et 3. Bygningsdistrikt. 4. Bygningsdistrikt. Befæstningsanlæggene paa Fyn og Øen ved Lille Crearvæmmelse af Lyngby Sø og Lyngby Sø. 2. Bygningsdistrikt. Forberedelse til Udvidelse af en Overvandsmelse mellem Kjøbenhavn-Lyngby Chaussee med tilhørende Befæstningsanlæg. 3. Bygningsdistrikt. Forberedelse til Udvidelse af en Overvandsmelse mellem Kjøbenhavn-Lyngby Chaussee ad Gjentofteveien til den vestre Udkant af Utterslev Mose med tilhørende Befæstningsanlæg.

29. 4. 1888

Der oprettes et 4. Bygningsdistrikt. 4. B.D.: Anlægget af Telefonledningen fra Hærens Overkommando til Kjøbenhavn-Roskilde Banen. 2. B.D.: Samtlige Arbejder paa Nord- og Vestfronten fra Skanset til den vestlige Udkant af Utterslev Mose. 3. B.D.: Anlægget af Telefonledningen fra Kjøbenhavn-Roskilde Banen til Vejle Bugt. 4. B.D.: Anlægget af Museum-Ledningen fra den vestlige Udkant af Utterslev Mose til Hareskovs Nr.

3. 9. 1890

4. Bygningsdistrikt ophæves.

23. 10. 1890

3. Bygningsdistrikt ophæves.

25. 4. 1891

4. Ingeniørdirektion ophæves og henlægges under 2. Ingeniørdirektion.

15. 5. 1893

Statsmyndighedernes Overkommando i oprettes.

13. 3. 1900

Bevoget tilgaar fra 2. Ingeniørdirektion.

31. 3. 1919

Forretningerne nedlægges.

29. 4. 1888

2. Ingeniørdirektion. Øvrige Del af Sjælland og Bornholm f. M. Kronborg, Hirschholm, Helsingør, Frederiksværk (ikke Krudtværket), Nastved samt de militære Bygninger paa Bornholm.

4. 4. 1873

Direktionen omfatter Kronborg, Hirschholm, Jægersborg, Vasserdl, Frederiksværk, Fredensborg, Helsingør, Frederiksborg, Frederiksværk (ikke Krudtværket), Nastved samt de militære Bygninger paa Bornholm. For Vasserdl, Frederiksværk og Frederiksværk Krudtværk gælder særlige Bestemmelser vedrørende den arbejdsbesørgende Officer.

28. 4. 1898

2. Ingeniørdirektion. Øvrige Del af Sjælland og Bornholm f. M. Kronborg, Hirschholm, Helsingør, Jægersborg, Hirschholm, Fredensborg, Frederiksborg, Frederiksværk (ikke Krudtværket), Nastved samt de militære Bygninger paa Bornholm.

28. 4. 1898

4. Ingeniørdirektion henlægges under Direktionen og deles i 4. B.D.: Befæstningsanlæggene i mellem Køge Bugt og Utterslev Moses vestlige Ende. 2. B.D.: Befæstningsanlæggene mellem Utterslev Moses vestlige Ende og Skanset. 3. B.D.: De øvrige, forøvrigt under Hærens militære Etablissementer paa Sjælland (uden for Kjøbenhavn samt paa Bornholm (den tidligere 2. Ingeniørdirektion).

16. 9. 1897

1. Ingeniørdirektion. 3. Bygningsdistrikt henlægges under Direktionen. 3. Bygningsdistrikt henlægges under 3. Ingeniørdirektion. 3 Distrikter. Omraade: Befæstningsanlæg, samt Sund og Bælt befæstning.

15. 3. 1900

Direktionen ved Hærens Overkommando i Kjøbenhavn.

1. 2. 1900

Distrikterne henlægges.
1. B.D.: Telefonlinien B.D.
2. B.D.: Vestfronten R.D.
3. B.D.: Telefonlinien R.D.

CHEFER for Ingeniørkorpset

major
Theodor Sophus Grüner
1. 1. 1906 - 2. 9. 1914

INGENIØRKORPSET

Lov om Hærens Ordning
30. 9. 1909

30. 9. 1909

27. 11. 1909 — 1. Ingeniørdirektion.
3. Ingeniørdirektions 2. Bygningsdistrikt tilgaar som 1. T.D.s 3. Bygningsdistrikt.

1. 4. 1910 — 3. Ingeniørdirektion, henlægges under 1. Ingeniørdirektion, 2. Bygningsdistrikt overtages i 3. T.D.s Område.

1. 4. 1910 — 3. Ingeniørdirektion, ophæves og henlægges under 1. Ingeniørdirektion.

Rekrutdetaillisse inden for Bygningsdirektion ophæves.
2. Distrikter:
1. Bygningsdistrikt:
Etablissementerne ved Gjellerup
2. Bygningsdistrikt:
Etablissementerne ved Skanderborg

6. 12. 1919 — En 3. Ingeniørdirektion oprettes midlertidigt. Bygningsforanstaltninger i Garnisonsbyerne Sjælland Nedlægges ved Hærens Nedbrud 1940.

1. 4. 1913 — 2. Bygningsdistrikt ophæves, indgaar i 1. Bygningsdistrikt

Oktober Nyborg 1913 — 3. Bygningsdistrikt henlægges til Viborg

1. 12. 1913 — Direktionen og 1. Bygningsdistrikt ophæves.

major
Hartmar Ulrich
2. 9. 1914 - 2. 10. 1922

Lov om Hærens Ordning
7. 5. 1922

1. Ingeniørdirektion
og 1. selvstændigt Bygningsdistrikt

major
Anders Gjerløff Nygholm
2. 10. 1922 - 19. 10. 1926

major
Børge Gyrd
20. 10. 1926 - 31. 10. 1930

major
Holger Ulke Ramsing
Chef for Ingeniørkorpset 1. 11. 1930 - 31. 10. 1932
Generalinspektør for Ingeniørtropperne 1. 11. 1932 - 31. 3. 1934

1. 11. 1923 — Ingeniørdirektionen m. Kbhvn., bestaaende af:
1. Bygningsdistrikt (tidl. 1. TD., 1. BD.) Kbhvn.
2. Bygningsdistrikt (tidl. 2. TD., 2. BD.) Kbhvn.
3. Bygningsdistrikt (tidl. 2. TD. 2. og 3. BD.) Kbhvn.

1. 11. 1923 — Fynsk-Sønderjydske Bygningsgeneralt. Kbhvn., bestaaende af:
4. Bygningsdistrikt (tidl. 2. TD., 1. BD.) Kbhvn.
5. Bygningsdistrikt (tidl.) Viborg

1. 10. 1926 — 4. Bygningsdistrikt forlægges til Holstebro

Lov om Hærens Ordning
23. 3. 1932

Ingeniørkorpset
deles i
Ingeniørtropperne og Hærens Bygningstjeneste.

Ingeniørkorpset, Ingeniørdirektionen m., Fynsk-Sønderjydske Bygningsgeneralt. og 3. Bygningsdistrikt nedlægges. Bl. og Kystbefæstningsanlæggene overtages af Marinen.

1. 11. 1932 oprettes

DIREKTØRER for Hærens Bygningstjeneste

major
Holger Ulke Ramsing
1. 11. 1932 - 31. 3. 1934
Generalinspektøren for Ingeniørtropperne

major
Poul Louis Ramm
1. 4. 1934 - 28. 2. 1947
Generalinspektør for Ingeniørtropperne indtil 31. 1. 1938

HÆRENS BYGNINGSTJENESTE

direkte under Krigsministeriet.
Generalinspektøren for Ingeniørtropperne er tillige Direktør for Hærens Bygningstjeneste.

Staben, Kbhvn.

1. 11. 1934 — 1. Bygningsdistrikt, Kbhvn. Omraade: Kbhvn., Amtet, Roskilde- og Frederiksborg samt Nordvestsjælland.

2. Bygningsdistrikt Kbhvn. Omraade: Christianshavn, Amager samt det øvrige Sjælland og Bornholm.

4. Bygningsdistrikt, Holstebro. Omraade: Skpt. Fyn og Fyen

5. Bygningsdistrikt Viborg. Omraade: Nord-Jylland

15. 2. 1938 — 3. Bygningsdistrikt, Kbhvn., oprettes. Distriktet varetager ikke noget bestemt Omraade, men tildeles særlige Opgaver.

1. 2. 1946 — Bygningstjenesten udskilles fra Ingeniørtropperne som selvstændig Institution direkte under Krigsministeriet
1. 2. 1946
Chefen for Direktør

Kontreadmiral Johan Frederik Wulff
1. 3. 1947 - 31. 10. 1953

15. 4. 1947 — 6. Bygningsdistrikt, Aarhus, oprettes. Distriktet varetager Tidsmæssige Opgaver, Feltbefæstninger m.m. af de i Nordjylland for den danske Brigades Afdelinger til Rådighed stillede Troppekvarteringslokaliteter og Øvelsesarealer m.m. April 1939 forlagte Distriktet til Skanderborg.

30. 11. 1947 — 3. Bygningsdistrikt ophæves og erstattes med Projekteringsafdelinger.

1. 12. 1947 — Bygningstjenestens Projekteringsafdeling, Kbhvn., oprettes. Opdelt i:
Arkitektsektion,
Ingeniørsektion,
Myrvejlsesektion og
Beregnerkontor.

1. 4. 1948 — 7. Bygningsdistrikt, Viborg, oprettes. Omraade: Bygningstjenesten paa samtlige Bygninger ved underlagte Myrvejlsdivisioner i Nordjylland.

Kbhvn., d. 31. Oktober 1952

Chefen

SØETATENS BYGNINGSVÆSENS HISTORIE

Ved Aarene omkring 1550 oprettedes et kongeligt Værft paa Bremerholm, det nuværende Orlogsværft. Ved 1615 lod Kong Christian den Fjerde bygge Nakkebroen til 1800 Matroser og i Aarene 1631-1648 opførte Nyboder.

Efter Admiralitetets Oprettelse i 1655 viredtog dette Sødelsen af Søetatens Bygningsvæsen. Ved kongelig Instruks af 9 December 1670 fastsattes yderligere Bestemmelser om Admiralitetets Ledelse af Bygningsvæsenet.

Ved kongelig Instruktion af 21 Juni 1686 for de Deputerede ved Søetaten pualagdes det disse at sørge for, at alle Søetaten vedkommende Bygninger holdtes i Vorlig Stand. Den 11 Juni 1690 udnævnes Kmk Span til Holmens Admiral, og af den ham meddelte kongelige Instruktion fremgaar, at han skal ved Skibsprovemesteren lade Tilsyn, at Holmens Bygninger stedse blaver reparerede og holdt saaledes i Stand, at Sagdrup og Regn ikke fordærver noget paa dem.

Arbejderne udføres dels ved private Mestre, dels ved Holmens egne Folk. Blandt disse allerede i 1679 nævnes Pottebukkere, det vil sige de ved Vandbygninger arbejdende Tømrere. I 1691 nævnes Potebukkermester og Murerkvartermand.

Efter Overdirektør Udnævnelse til Skibsprovemester og Fabrikmester den 10 December 1692 var Fabrikmesteren Leder af Søetatens Bygningsarbejder. Stadfæstes ses ligeledes, at Fabrikmesteren i 1768 efterser Christiansø's Havn og Fortningsværker og fremsætter Forslag til deres Vedligeholdelse.

Da den tekniske Udvikling medførte Oprettelsen af et særligt Maskinvæsen, oprettes den 27 May 1851 P. Riegen som Chef for Maskinbygningsvæsenet og Søetatens Vandbygningsvæsen. I 1864 overdrages A. Steigabelagervæsen til Direktør for Maskinvæsenet samt Hus og Vandbygningsvæsenet.

Den 1 April 1878 oprettes en særlig Bestyrelse for Søværnets Bygningsvæsen, idet Kaptajn af Ingeniørkorpset C. F. Schyberg bliver den til nævnte Direktørens ved Orlogsværftet fra dette Vedkommende og i Forbindelse med Kommandanten i Nyboder for Nyboders Vedkommende at overtage Bestyrelsen af Hus, Vand- og Bygningsarbejderne ved Maadens Klokkesammenkomst i og ved Nyboder.

Ved Lov af 25 May 1880 om Søværnets Ordning oprettes

SØVÆRNETS BYGNINGSVÆSEN

Bestyrer:

Kaptajn af Ingeniørkorpset
Anthon Joseph Christian Kayser
1 4 1878 30 5 1888
(Overstyrmand 8 11 1888,
Oberst 23 7 1890)

Premierløjtnant i Søndhærskorpset
Vald Georg Marcus Hedemann
30 5 1888 31 3 1923
(Marinekaptajn 30 4 1903)

Bygningsinspektør:

Arkitekt, Hofbygmester
Jørgen Christian Bernhard Nyrop
1 4 1923 31 1 1936

Chef:

Forsvarsingeniør
Otto Schiermann
1 4 1936 31 10 1950

Ved Lov af 7 August 1922 om Søværnets Ordning bestemmes at Søværnets Bygningsvæsen overtager Tilsynet med Bygninger, Arbejdsværker, Opmaaling m.v., der anvendes af Søværnets Myndigheder, saavel paa Orlogsværftet, som uden for dette.

I Henhold til Lov af 27 May 1950 om Forsvarets Ordning oprettes den 1 November 1950 Forsvarets Bygningstjeneste ved Sammenlægning af Hærens Bygningstjeneste og Søværnets Bygningsvæsen.

Kobenhavn d 1 November 1950